

ІГРИ НЕСКОРЕНИХ

Вплив Ігор Нескорених на систему відновлення ветеранів та ветеранок, військовослужбовців та військовослужбовиць через спорт в Україні

10 ШЛЯХ ТРИВАЄ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	04
Мета дослідження.....	06
Методологія.....	06
Компонент 1. Медіааналітика (2015–2025).....	07
Компонент 2. Соціологічне дослідження.....	07
Компонент 3. Інституційний аналіз.....	07
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ ІГОР НЕСКОРЕНИХ В УКРАЇНІ.....	08
1.1. Історія Ігор Нескорених в Україні.....	08
1.2. Масштабування участі України в Іграх Нескорених.....	09
Резюме.....	10
РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ ІГОР НЕСКОРЕНИХ НА РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ВЕТЕРАНСЬКОГО СПОРТУ.....	11
2.1. Законодавча база для ветеранського спорту в Україні.....	12
2.2. Хто відповідає за ветеранський спорт в Україні.....	14
2.3. Екосистема підтримки державних ініціатив.....	16
Резюме.....	18
РОЗДІЛ 3. ПЕРВИННИЙ ВПЛИВ НА УЧАСНИКІВ ТА УЧАСНИЦЬ ІГОР НЕСКОРЕНИХ.....	19
3.1. Самооцінка повернення до соціального життя учасників/-ць Ігор Нескорених.....	19
3.2. Драйвери повернення до активного життя.....	22
3.3. Бар'єри для успішного повернення до соціального життя.....	25
3.4. Фізичний і психологічний вплив.....	28
Резюме.....	36
РОЗДІЛ 4. АНАЛІЗ ВТОРИННОГО ВПЛИВУ ІГОР НЕСКОРЕНИХ.....	37
4.1. Стратегічність залучення бізнесу.....	37
4.2. Розвиток інших дотичних спортивних проєктів.....	40
4.3. «Ефект доміно»: ветерани/-ки як агенти змін.....	43
Резюме.....	53

РОЗДІЛ 5. ВЕТЕРАНИ ТА ВЕТЕРАНКИ ЯК АГЕНТИ ЗМІН	54
5.1. Ставлення суспільства до ветеранів/-ок	54
5.2. Частота взаємодії з ветеранами/-ками, які отримали травми під час захисту Батьківщини	56
5.3. Емоційний профіль сприйняття ветеранів та ветеранок з травмами	59
5.4. Ставлення до «невидимих» поранень	61
5.5. Вплив на суспільне сприйняття	62
5.6. Розвиток дружнього до ветеранів та ветеранок середовища в Україні	65
Резюме	71
РОЗДІЛ 6. МЕДІЙНИЙ ВИМІР	72
РОЗДІЛ 7. МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР	74
7.1. Закордонний досвід відновлення ветеранів та ветеранок через спорт	75
7.2. Вплив Ігор Нескорених на міжнародний імідж України	82
Резюме	88
ВИСНОВКИ	89
ДОДАТКИ	94
Додаток 1	94
Додаток 2	101
Додаток 3	110

Це дослідження підготовлено в межах партнерства StratcomUA (Ігор Нескорених в Україні) та Invictus Games Foundation у співпраці з ГО "Вокс Україна". Відповідальність за зміст дослідження несуть виключно StratcomUA та ГО "Вокс Україна"; він не обов'язково відображає позицію Invictus Games Foundation.

ПОДЯКИ

Дякуємо ветеранам/-кам та військовослужбовцям/-ицям Сил оборони і безпеки України — за службу та захист України у боротьбі за її незалежність і довіру на шляху розбудови Ігор Нескорених.

Учасникам і учасницям дослідження — за відкритість і готовність ділитися власним досвідом та історіями.

Invictus Games Foundation — за визначальну роль у тому, що ця історія стала можливою. Від першого запрошення на Invictus Games у 2016 році до впевнених спільних кроків у нове десятиріччя.

Міністерству у справах ветеранів України — за надійне стратегічне партнерство.

Вокс Україна — за реалізацію цього дослідження.

А також дякуємо партнерам руху Ігор Нескорених — ваша підтримка стала невід'ємною складовою цього шляху.

Це дослідження є спільним результатом довіри, взаємодії та набутого досвіду. Перед вами — історія першого десятиліття Ігор Нескорених в Україні.

Шлях триває!

Київ 2026

ВСТУП

Invictus Games — міжнародний спортивний захід для ветеранів та ветеранок, військово-службовців та військовослужбовиць, які отримали поранення, травми або захворювання під час або внаслідок виконання службових обов'язків. Назва походить від латинського слова «нескорений» — і саме цей дух лежить в основі філософії руху: спорт не як розвага, а як інструмент відновлення, повернення до себе і цивільного життя.

Ідея заходу народилася у 2013 році, коли принц Гаррі, герцог Сассекський, відвідав американські Warrior Games — змагання для поранених ветеранів Збройних сил США — і побачив, яку трансформаційну роль спорт може відігравати у відновленні після важких травм. Маючи за плечима десятирічну військову службу у Збройних силах Великої Британії та два бойові відрядження до Афганістану, принц особисто розумів, що втрачає ветеран, знімаючи форму, — і чого потребує, щоб знайти нову мету. У 2014 році він провів перші Ігри Нескорених у Лондоні за участі:

409
учасників

13
країн

та заснував

**INVICTUS
GAMES**
FOUNDATION

Invictus Games Foundation (IGF) — провідна світова організація, що через силу спорту підтримує військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок, які отримали травми, поранення або захворювання під час служби. Вона еволюціонувала від органу управління Invictus Games до спільноти 25 країн-учасниць і глобального руху, що відзначає цінність служби, надихає на зміни та сприяє інклюзії. З 2014 року Фундація провела сім Ігор — від Лондона у 2014 році до Орlando, Торонто, Сіднея, Гааги, Дюссельдорфа, а також Ванкувера і Вістлера. У 2027 році Ігри прийматиме Бірмінгем. Окрім цього, IGF реалізує програми спортивного відновлення, реабілітації та підтримки. Її місія — сприяти системним змінам, щоб усі ветерани/-ки мали можливість відновитися, перебудувати своє життя та повноцінно реалізуватися після травми завдяки силі спорту.

Україна бере участь в Invictus Games з 2017 року. За десять років, завдяки зусиллям благодійної організації StratCom Ukraine, те, що починалося як участь п'ятнадцяти осіб у змаганнях у Торонто, перетворилося на системний рух, який охоплює всю країну.

**Церемонія закриття
Invictus Games 2023**
м. Дюссельдорф
16 вересня 2023 року

Це дослідження є першою комплексною оцінкою впливу ініціативи Ігор Нескорених на систему відновлення ветеранів та ветеранок через спорт в Україні. Воно охоплює інституційний, соціальний, дипломатичний і культурний виміри цього впливу та базується на наступних дослідницьких компонентах:

44 873

публікацій

1 025

респондентів/-ок

Медіааналітика

за 2015–2025 роки

Всеукраїнське

опитування

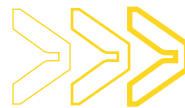
108 учасників/-ць Ігор Нескорених та 27 глибинних інтерв'ю з учасниками та учасницями збірних, їхніми рідними та близькими, посадовцями/-ицями, організаторами/-ками та міжнародними партнерами, а також інституційному аналізу системи ветеранського спорту.

Масштаб того, що відбулося за ці роки, найкраще ілюструють цифри.

Долучились до першого
національного відбору

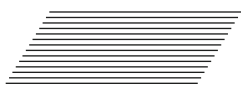

114 осіб
у 2017 році

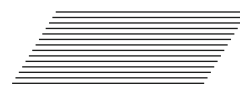
329 осіб
у 2024-му

Згідно з результатами дослідження UNICEF в Україні, презентованому на Національній Раді безбар'єрності у 2025 році — 44% українців/-ок знають про Ігри Нескорених.

50 000
учасників

+ послідовників
Ігор Нескорених

У 2025 році та в першому кварталі 2026 року регіональні ініціативи Ігор Нескорених охопили понад 1000 ветеранів/-ок та діючих військово-службовців/-иць, зокрема через такі ініціативи, як Дні Нескорених у твоєму місті, спортивні табори та партнерські заходи. Майже трикратне зростання відбулося попри повномасштабну війну, евакуацію, руйнування інфраструктури та обмежене фінансування. Збірна України на міжнародному заході зросла з 15 учасників у Торонто до 35 у Ванкувері — це найбільший склад за всю історію участі. Представники збірних мешкають у майже всіх областях країни. Ця географія — органічний зріз того, наскільки глибоко рух пустив коріння в українських громадах.

Проте цифри участі — це лише вхідна точка для розуміння того, що насправді відбувається. Ігри Нескорених вплинули на Україну на кількох

рівнях одночасно: вони стали тригером для формування законодавчої бази ветеранського спорту, яка до 2017 року не існувала; змінили ідентичність сотень учасників/-ць — від «пацієнта» до «активного члена спільноти»; запустили мережу громадських організацій у регіонах, заснованих самими ветеранами/-ками; і сформували міжнародний образ України як країни, що відновлюється не після війни, а під час.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Визначити соціальний, інституційний та міжособистісний вплив на формування системи відновлення ветеранів/-ок через спорт в Україні, розвиток ветеранського руху та зміну суспільного ставлення до ветеранів/-ок та військовослужбовців/-иць з травмами, пораненнями або захворюваннями, отриманими під час виконання службових обов'язків в ході російсько-української війни на прикладі Ігор Нескорених.

Для досягнення мети дослідження, ми поставили перед собою завдання відповісти на наступні питання:

- 01** Як Ігри Нескорених вплинули на формування та розвиток державної системи спортивної реабілітації ветеранів/-ок?
- 02** Чи змінює участь в Іграх Нескорених ідентичність ветерана/-ки та сприяє його/її реінтеграції в суспільство?
- 03** Який вторинний вплив створює діяльність Ігор Нескорених в Україні: як ініціативи учасників/-ць впливають на інших ветеранів/-ок?
- 04** Чи зміцнила Україна свій міжнародний імідж завдяки участі в Іграх як держава, що підтримує захисників/-иць?
- 05** Чи змінили Ігри Нескорених публічну думку щодо військовослужбовців/-иць і ветеранів/-ок, які отримали травми, поранення або захворювання під час захисту Батьківщини, а також щодо реабілітації та безбар'єрності?
- 06** Чи після участі в Іграх Нескорених ветерани та ветеранки мають вищу активність в суспільному житті, ніж до участі?
- 07** Чи справді регіони, де діють учасники/-ці спільноти Ігор Нескорених, більш відкриті до впровадження інклюзивних рішень?

МЕТОДОЛОГІЯ

Дослідження побудоване на трьох компонентах, кожен з яких охоплює окремий вимір явища — інституційний, соціологічний та медійний. Їхні результати інтерпретуються в єдиній аналітичній рамці, де кожна задача дослідження отримує підтвердження з усіх трьох джерел одночасно.

Компонент 1. Медіааналітика (2015–2025)

Метод дослідження: кількісний та якісний контент-аналіз медійних згадок Ігор Нескорених (Invictus Games). Кількісний аналіз включає підрахунки та статистику. Якісний аналіз — тлумачення результатів та зміст кількісного аналізу, тобто усі інтерпретації та висновки з отриманих даних.

Масив згадок **за 10 років** було сформовано за допомогою системи медіамоніторингу Semantrum, яка здійснює автоматизований збір публікацій із медіа та соціальних мереж за заданими ключовими словами. До масиву входять публікації в медіа та соціальних мережах із визначених категорій джерел. **Загальний розмір масиву становив 44 873 згадки.**

Компонент 2. Соціологічне дослідження

Соціологічне дослідження складається з трьох окремих інструментів збору даних.

Всеукраїнське онлайн-опитування. Вибірка: **1 025 респондентів/-ок** у всіх областях України, крім тимчасово окупованих територій АР Крим, Донецької та Луганської областей. Параметри вибірки відповідають параметрам міського населення України за віком, регіоном проживання до 24.02.2022. Метод: онлайн-інтерв'ю (CAWI). Цільова аудиторія: мешканці/-ки України віком 18–55 років. Виконавець: Research.ua. Терміни: 1–16 грудня 2025 року.

Онлайн-опитування учасників/-ць Ігор Нескорених. Вибірка: **108 осіб (учасники/-ці** національних відборів та/або українських збірних). Серед них **105 чоловіків та 3 жінки**; 61% — демобілізовані, 39% продовжують військову службу. Період: грудень 2025 – березень 2026.

Глибинні інтерв'ю. Проведено в грудні 2025 – березні 2026 з такими аудиторіями:

- учасники/-иці національних збірних 2017–2025 років (10 осіб);
- близькі люди учасників/-ць (6 осіб);
- організаційна команда ініціативи — координаторки, менеджерки, психотерапевт, тренерка (5 осіб);
- українські посадовці/-иці, залучені до формування ветеранської політики (3 особи);
- міжнародні партнери (3 особи).

Загалом **27 глибинних інтерв'ю.**

Обмеження соціологічного компоненту. Всеукраїнська вибірка онлайн-опитування охоплює лише міське населення за довоєнними параметрами, що може не відображати думку сільського населення та мешканців/-ок окупованих і прифронтових територій. Вибірка учасників/-ць Ігор Нескорених не є репрезентативною у статистичному сенсі — вона охоплює тих, з ким вдалося встановити контакт, і має суттєвий гендерний дисбаланс (97% чоловіків). Глибинні інтерв'ю є якісним методом і не претендують на статистичну узагальнюваність. Питання про особисте ставлення та власні досягнення схильні до ефекту соціально бажаної відповіді.

Компонент 3. Інституційний аналіз

Інституційний аналіз базується на системному опрацюванні відкритих джерел: законодавчих актів, офіційних документів, публічних звітів органів державної влади, матеріалів ветеранських організацій та бізнес-партнерів. Результати верифікуються та доповнюються даними з глибинних інтерв'ю (розділених з соціологічним компонентом). Компонент охоплює:

- хронологію нормативно-правових актів у сфері ветеранського та адаптивного спорту (2014–2025);
- аналіз інституційної архітектури (розподіл відповідальності між державними органами, громадськими організаціями та бізнесом);
- каталогізацію партнерств і фандрейзингових проєктів по роках (2017–2025);
- аналіз вторинного впливу — ветеранських ініціатив, заснованих учасниками Ігор.

Обмеження інституційного аналізу. Аналіз будується переважно на публічно доступній інформації, що може не відображати неформальні домовленості та внутрішні рішення. Верифікація окремих даних про обсяги фінансування є обмеженою через відсутність консолідованих публічних звітів. Каталог ГО та ініціатив ветеранів є ілюстративним і не претендує на вичерпність.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ ІГОР НЕСКОРЕНИХ В УКРАЇНІ

Ігри Нескорених в Україні пройшли шлях від громадської ініціативи до системного елемента ветеранської політики. Цей розділ простежує, як проєкт, запущений без державної підтримки, поступово інституціонувався та перетворився на масштабний рух із широкою географією і зростаючою участю.

1.1. Історія Ігор Нескорених в Україні

Участь України в Іграх Нескорених від самого початку була ініціативою громадського сектору. У 2015 році Центр стратегічних комунікацій StratCom Ukraine разом з агенцією Pepelatz Production вирішив долучити Україну до міжнародного руху Invictus Games та провів переговори з Invictus Games Foundation. StratCom Ukraine сформували модель участі України в Invictus Games, яка включала відбір, підготовку, комунікацію та взаємодію з партнерами. Саме ця модель згодом стала основою для залучення державних інституцій і була інституціоніалізована на наступних етапах. На ранніх етапах не існувало ні законодавчої бази, ні державної бюджетної підтримки, ні методичних рекомендацій щодо роботи з пораненими ветеранами/-ками через спорт.

«Це був і є такий флагманський проєкт [Ігри Нескорених]. ... В нас не було ніякого законодавства, ніякого положення, щоб виділяти кошти на заняття спортом ветеранів, на те, щоб оплачувати роботу тренерів, які тренуватимуть ветеранів, або психологів, які будуть присутні під час навчально-тренувальних зборів», — представниця команди організаторів.

У цьому контексті роль StratCom Ukraine є показовою: вони не лише запустили Ігри як проєкт, а й продемонстрували підхід, за якого недержавна ініціатива може посилювати державну політику через створення ефективних і масштабованих практик. Такий досвід можна розглядати як модель для інших напрямів ветеранської політики, де держава не виступає єдиним актором, а працює у взаємодії з партнерами.

У 2016 році Україна отримала офіційне запрошення взяти участь в Invictus Games Toronto 2017. Паралельно організаційною командою було створено ГО «Ігри Інвіктус Україна», яка підсилювала операційну роботу команди — брала на себе частину процесів відбору, підготовки та організації Національного відбору. З боку держави відповідальним за підготовку та участь збірної у першому міжнародному заході було Міністерство оборони України.

У вересні 2017 року українська збірна у складі 15 учасників та учасниць вперше вийшла на міжнародний захід у Торонто.

Перший президентський указ про реабілітацію через спорт було підписано не за кабінетним столом, а безпосередньо на церемонії закриття Національних Ігор у травні 2018 року — тобто тоді, коли ефект від роботи StratCom Ukraine вже був наочним і публічним.

1.2. Масштабування участі в Іграх Нескорених

Кількість учасників/-ць Ігор Нескорених в Україні та збірної у міжнародному заході — один із найбільш промовистих індикаторів того, що відбувається з ветеранським спортом в Україні. За вісім років вона зросла майже втричі. Рух поступово розбудовує інфраструктуру і стає помітнішим у громадах. Водночас Україна перебуває у стані повномасштабної війни, в результаті якої щороку зростає кількість осіб, які потребують реабілітації та відновлення, зокрема через спорт.

Рисунок 1.1 Кількість учасників/-ць з початкових етапів до сьогодні, осіб

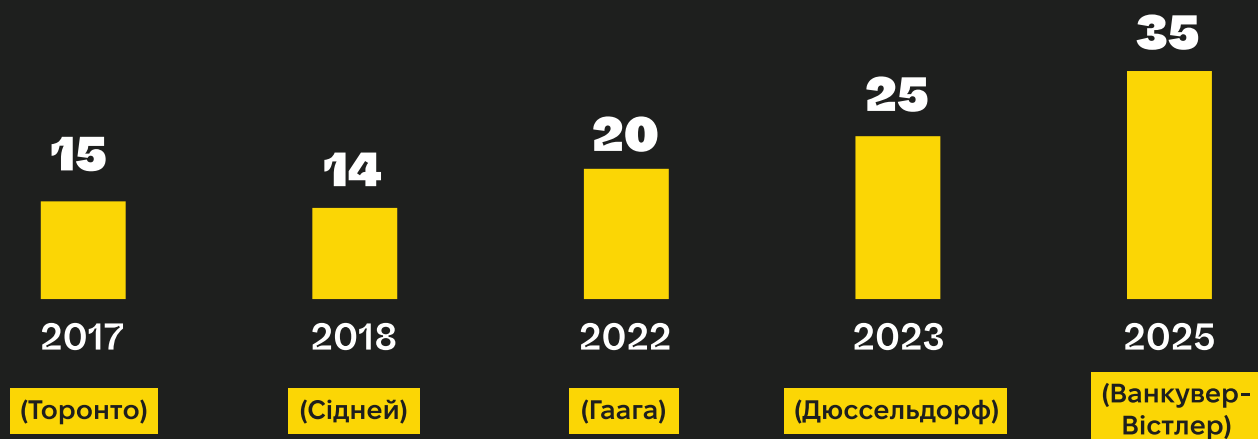

Метою відбору IG27 є **подолання межі у 1000 учасників/-ць** на Всеукраїнських змаганнях, а також долучення через інші, зокрема регіональні та партнерські ініціативи Ігор Нескорених (Дні Нескорених, спортивні табори, регіональні змагання) 1500 нових учасників/-ць руху.

Збірна на міжнародному заході росла у тому ж темпі: 15 учасників/-ць у Торонто 2017-го, 35 — у Ванкувері 2025 року. Це не просто квота — Invictus Games Foundation збільшувала її усвідомлено, реагуючи на рівень організації українського відбору та на запит самих ветеранів/-ок.

Динаміка кількості учасників/-ць збірної, осіб

Рисунок 1.2

Географія участі охоплює практично всю підконтрольну територію України. Лідери за кількістю представників/-ць у збірних:

- > Київ — **32**
- > Львівщина — **14**
- > Дніпропетровщина — **8**
- > Харківщина, Черкащина, Хмельниччина та ін. — від **1** до **5** осіб.
- > Одещина — **7**
- > Рівненщина — **7**
- > Волинь — **6**

Ця картина, з одного боку, відображає очікувану концентрацію навколо великих реабілітаційних центрів, з іншого — підкреслює, що потреба й запит на участь є скрізь, та наявної інфраструктури для повного покриття недостатньо.

Резюме

Ключовою особливістю розвитку Ігор Нескорених в Україні стала провідна роль громадського сектору, який сформував модель, згодом підтриману і розвинуту державою. Водночас динаміка участі демонструє стабільне зростання інтересу до ветеранського спорту, особливо в умовах повномасштабної війни. Це свідчить про перехід Ігор Нескорених від окремої ініціативи до важливого інституціоналізованого інструменту реабілітації та соціальної інтеграції ветеранів та ветеранок.

РОЗДІЛ 2.

ВПЛИВ ІГОР НЕСКОРЕНИХ НА РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ВЕТЕРАНСЬКОГО СПОРТУ

В Україні Ігри Нескорених стали одним із ключових факторів трансформації підходів до відновлення ветеранів та ветеранок через спорт, зокрема через інтеграцію спорту в державну політику.

Наталія КАЛМИКОВА

Міністерка у справах ветеранів України

«Спорт є ключовою складовою здоров'я ветеранів та ветеранок. Саме завдяки нашому партнерству з Invictus Games Foundation ми закріпили і продовжуємо розвивати роль спорту у відновленні ветеранів та ветеранок та включили його в Стратегію ветеранської політики».

Водночас результати глибинних інтерв'ю з посадовцями/-ицями та членами/-ками організаційної команди підтверджують той факт, що до 2017 року ветеранський спорт в Україні як окреме поняття фактично не існував — ні як елемент державної політики, ні як окрема практика реабілітації.

Цитата з інтерв'ю з посадовцями:

«До 2017 року поняття «ветеранський спорт» в Україні не існувало як такого. До 14-го року його в принципі не було. [...] Тобто, був спорт, був інваспорт, і все».

Цитата з інтерв'ю з ветеранами:

«До моменту Ігор Нескорених в нас взагалі не було ветеранського спорту як такого, як поняття, і не було розуміння реабілітації через спорт. Власне, Ігри Нескорених стали драйвером зміни державної політики. З нас почалося розроблення всіх законодавчих актів, з нас почалася формалізація того, що відбувається під час підготовки до Ігор».

Цитата з інтерв'ю з ветераном:

«Ігри Нескорених стали evidence-based, вони стали прикладом того, що ветеранський спорт працює. І що він допомагає ветеранам. І для держави — це реально був приклад того, що це працює. Вже ж держава почала з того моменту підіймати це все на прапор».

Таким чином, Ігри Нескорених виконали роль не просто спортивної ініціативи, а стали одним із механізмів інституціоналізації ветеранського спорту. Ігри Нескорених фактично передували формуванню державної політики у даній сфері. Спочатку виникла практика — національні відбори, тренування, участь у міжнародному заході, — і лише згодом держава почала формалізувати процеси через нормативні акти, стратегії та створення профільних інституцій. Саме зсув від практики до політики визначає особливість розвитку ветеранського спорту в Україні.

Важливо, що цей процес від самого початку відбувався не лише завдяки внутрішнім зусиллям, а й за підтримки міжнародних партнерів, передусім НАТО — організації, яка з 2017 року виступає системним інституційним донором участі України в Іграх Нескорених. Хронологія законодавчих змін вдало висвітлює та підтверджує дану логіку.

2.1. Законодавча база для ветеранського спорту в Україні

Більшість ключових рішень та нормативних актів були ухвалені вже після того, як у 2017 році Україна вперше взяла участь в Invictus Games.

Одним із перших кроків стало прийняття президентського указу, який передбачав запровадження поняття «реабілітація через спорт».

**Цитата з інтерв'ю з представником організаційної команди
Ігор Нескорених у 2017-2022 роках:**

«Перший указ президента про спортивну реабілітацію ветеранів АТО був підписаний саме на Іграх Нескорених — на церемонії закриття Ігор Нескорених України 2018 року, в травні».

Надалі законодавство розвивалось системно — через підзаконні акти та міжвідомчі рішення, які стали поштовхом до формування бази для функціонування ветеранського спорту.

Важливим етапом стало затвердження у 2020 році Національної стратегії фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів і членів їхніх родин, яка заклала правову основу для державної підтримки цього напрямку та прямо визначила участь у Іграх Нескорених як частину реабілітаційного процесу. Для її реалізації Кабінет Міністрів затвердив план дій на 2021–2025 роки, що став підґрунтям для запуску головних проєктів Міністерства у справах ветеранів.

У 2024 році затвердили Стратегію ветеранської політики до 2030 року, яка закріпила розвиток адаптивного спорту як інструменту відновлення фізичного і психічного здоров'я ветеранів та ветеранок через програми фізкультурно-спортивної реабілітації, розвиток спорту ветеранів та ветеранок війни.

Подальша інституціоналізація відбулася через зміни до базового законодавства. У 2022 році до Закону «Про фізичну культуру і спорт» внесли статтю про «спорт ветеранів війни» як окремий напрям. Це дозволило вийти за межі категорії інваспорту, оскільки до цього ветерани та ветеранки з інвалідністю юридично підпадали лише під цю категорію, що створювало бюрократичні складнощі, бо частина ветеранів та ветеранок не мали статусу особи з інвалідністю, але потребували реабілітації.

У 2025 році ухвалили закон про адаптивний спорт, який закріпив цей напрям як окрему галузь фізичної культури з чіткими державними гарантіями та визначив Міністерство у справах ветеранів України головним органом, відповідальним за розвиток ветеранського спорту.

**Всеукраїнські змагання
Ігор Нескорених 2024**

м. Київ

31 травня 2024 року

Таким чином, нормативна база формувалася поступово, але чітко відображала запит, сформований практикою Ігор Нескорених.

Респонденти/-ки одностайно визнають роль Ігор Нескорених як «концептуального тригера». Водночас, попри значне посилення ролі держави, представники/-иці ветеранського середовища та громадського сектору продовжують активно долучатися до формування і реалізації політики у цій сфері.

Цитата з інтерв'ю з посадовицею:

«Я би сказала, що в те, що вкорінились поняття ветеранського спорту, Інвіктус свій внесок зробив. Зараз <...> ця державна політика розвивається».

2.2. Хто відповідає за ветеранський спорт в Україні

До 2018 року залучення ветеранів та ветеранок до спорту як реабілітації відбувалося здебільшого стихійно — за ініціативою громадського сектору. Фінансування в основному надходило від донорів або було розпорошене між різними відомствами.

Водночас важливу роль у формуванні цієї інфраструктури відіграли міжнародні програми підтримки, зокрема Трастовий фонд НАТО з медичної реабілітації, створений у 2014 році.

Перегони на
кріслах колісних
Invictus Games 2018

м. Сідней
26 жовтня 2018 року

Інституційна спроможність держави у цій сфері на початковому етапі була обмеженою. До створення профільного міністерства питаннями адаптації та реабілітації займалася Державна служба України у справах ветеранів війни та учасників АТО (нині ліквідована), однак системного підходу до розвитку адаптивного спорту не існувало. Як зазначають респонденти, відповідна інфраструктура фактично була доступна лише для професійних паралімпійців, тоді як ветерани та ветеранки залишалися поза цією системою.

Цитата з інтерв'ю з представницею міжнародної інституції в Україні, долученою до проєктів підтримки ветеранів/-ок:

«Інфраструктура для адаптивних видів спорту в Україні раніше існувала тільки для паралімпійців — професійних спортсменів. Фактично для ветеранів, які просто практикують адаптивний спорт, інфраструктури не існує. І це величезна проблема на національному, регіональному і місцевому рівнях».

Фундаментом для українських Ігор Нескорених став Центр стратегічних комунікацій StratCom Ukraine. З 2017 року він координує основні процеси Ігор: відбір кандидатів/-ок, організацію заходу і тренувань, роботу з учасниками/-цями та логістику.

До організації Ігор долучались і інші громадські ініціативи. З 2019 по 2025 рік одним зі співорганізаторів відбору національної команди став благодійний фонд «Повернись живим». Фахівці/-чині ветеранського відділу фонду долучались до відбору та тренувань команди і супроводжували її на всіх етапах підготовки та на самому заході.

На початковому етапі держава долучалася до процесу організації Ігор переважно через окремі інституції. Зокрема через публічне представництво та координацію з боку віцепрем'єр-міністерки Іванни Климпуш-Цинцадзе було забезпечено підтримку ініціативи на рівні уряду, а Міністерство оборони України забезпечило підготовку та участь збірної у першому міжнародному заході Ігор Нескорених у 2017 році.

Після створення наприкінці 2018 року Міністерства у справах ветеранів України функції з розробки політики ветеранського спорту поступово перейшли до профільного міністерства.

Міністерство взяло на себе функцію головного координатора державної політики у сфері ветеранського спорту, зокрема у частині нормативного регулювання, формування календарного плану та організації відборів до національних збірних, фінансування, підготовки та забезпечення участі національних збірних України в Іграх Нескорених, а також спільної реалізації інших ініціатив Ігор Нескорених — спортивних таборів, Днів Нескорених у твоєму місті, регіональних змагань, що сприяло розбудові руху Ігор Нескорених на національному та регіональному рівнях та долученню до спільноти Нескорених нових ветеранів/-ок. Водночас операційна реалізація програм значною мірою збереглася за громадським сектором, що сформувало гібридну модель управління.

Сформована система ветеранського спорту в Україні має міжвідомчий характер, із розподілом функцій між ключовими державними інституціями.

«Можна констатувати, що на державному рівні ця підтримка є і вона теж зростає, оскільки держава все більше бачить в цьому користь і визнає, що це те, що потрібно робити».

«На регіональному рівні більше з'являється можливостей і це підтримується і місцевою владою, і місцевими адміністраціями».

Зростаюче державне фінансування є одним із найбільш промовистих індикаторів системного визнання ветеранського спорту. Якщо у 2024 році загальні видатки на ветеранську політику сягнули 14,3 млрд грн — удвічі більше, ніж роком раніше, — то у 2026-му Верховна Рада України затвердила 18,9 млрд грн, що на 6,3 млрд грн перевищує показник 2025-го. Окремим рядком 1,4 млрд грн виділили на програму «єДопомога на спорт», освітні сертифікати та програми Українського ветеранського фонду.

Таким чином, інституційна модель ветеранського спорту в Україні сформувалася як результат взаємодії громадського сектору, держави та міжнародних партнерів. Ігри Нескорених у цьому процесі виступили не лише як спортивна ініціатива, а як механізм координації, що дозволив поступово перейти від розрізнених практик до системної державної політики.

2.3. Екосистема підтримки державних ініціатив

У результаті навколо Ігор Нескорених сформувалася багаторівнева екосистема, що поєднує:

Державні
органи

Місцеві
органи

Громадські
організації

Міжнародних
партнерів

Приватний
сектор

Проводи збірної
України, яка вирушає
до Канади

м. Київ

31 січня 2025 року

Її ключова особливість — розподіл ролей між акторами:

- > **Держава** формує політику, забезпечує стале фінансування та створює умови для масштабування.
- > **Громадські організації** реалізують практичні програми, включно з відборами, тренуваннями та підготовкою команд, долучають донорів до масштабування ініціатив та розвивають нові напрями.
- > **Місцеві органи влади** забезпечують розвиток інфраструктури та впровадження політики на рівні громад.

Саме така модель дозволила масштабувати практики Ігор Нескорених за межі національної збірної — до рівня громад. Через локальні ініціативи адаптивний спорт поступово стає доступним не лише у великих містах, а й на регіональному рівні, інтегруючись у ширшу систему підтримки ветеранів та ветеранок.

- > **Міжнародні партнери** відіграють важливу роль у розвитку цієї екосистеми. Підтримка з боку НАТО має системний характер. У 2021 році вона була інтегрована в Комплексний пакет допомоги, де участь України в Іграх Нескорених визначена як окрема програмна активність у рамках людиноцентричної політики реабілітації. Це означає, що Ігри Нескорених є не лише національним проєктом, а частиною ширшої міжнародної архітектури підтримки України. Зокрема, підтримка охоплює фінансування логістики, реабілітаційних програм, закупівлю обладнання та розвиток інфраструктури, а також створення нових та відбудову пошкоджених під час російської агресії реабілітаційних центрів у рамках таких ініціатив, як Операція RENOVATOR.

Окрім цього, Ігри Нескорених стали платформою для розвитку нових напрямів у сфері ветеранського спорту. На їхній основі запускають програми підготовки тренерів/-ок з адаптивного спорту у співпраці з міжнародними партнерами, такими як IREX за підтримки Державного департаменту США. Це сприяє формуванню професійної спроможності системи, яка раніше була суттєво обмеженою.

Ігри Нескорених інтегруються у ширші державні політики зі створення безбар'єрного середовища та повернення ветеранів та ветеранок до мирного життя, які ініціювала Олена Зеленська. Стратегію безбар'єрності до 2030 року затвердив Кабмін у 2021 році. Вона спрямована на доступність публічних і приватних просторів, транспорту, послуг та інформації. Ігри Нескорених є одним з акторів розвитку підтримки ветеранів та ветеранок у рамках цієї стратегії — зокрема через розвиток спорту для фізичного відновлення, психологічної підтримки та соціальної інтеграції.

Зокрема Ігри Нескорених є частиною Ради з безбар'єрності — тимчасового консультативно-дорадчого органу при Кабміні, що координує роботу з усунення бар'єрів у фізичному, суспільному, економічному, освітньому, цифровому та інформаційному просторі. Команда Ігор Нескорених долучається до засідань Ради як носій практичного досвіду: вони забезпечують зворотний зв'язок від учасників/-ць щодо реального стану доступності в громадах. Це дозволяє трансформувати індивідуальний досвід ветеранів та ветеранок у конкретні рекомендації для державної політики.

Ігри Нескорених — один із державних інструментів фізичного і ментального відновлення та повернення ветеранів та ветеранок до цивільного життя. Засновниця StratCom Ukraine Аліна Фролова називає цей проєкт «флагманом», який потягнув за собою розвиток адаптивного ветеранського спорту загалом.

Практичні результати цієї ролі проявляються у розширенні форматів роботи з ветеранами/-ками. Зокрема, у 2024 році в межах Ігор Нескорених вперше організували спортивний навчальний табір, де новачки могли спробувати десять видів спорту та оцінити їхній вплив на відновлення і якість життя.

Тарас КОВАЛИК

**Екскерівник ветеранського відділу Центру ініціатив
«Повернись живим» (співорганізатори у 2019–25 рр.)**

«Такі ініціативи формують не лише індивідуальний досвід відновлення, а й запит на розвиток безбар'єрної інфраструктури — адаптивних спортивних майданчиків і центрів, доступних для ветеранів та ветеранок на постійній основі».

Окрім безпосередньої організації Ігор Нескорених, команда StratCom Ukraine разом із партнерами з громадського сектору та державних органів:

- > Міністерством у справах ветеранів України,
- > Українським ветеранським фондом,
- > ГО «Повернись живим!»,
- > ГО «Ігри Інвіктус Україна»,

організовувала участь України і в інших ветеранських змаганнях, зокрема Warrior Games — 2022 рік та Air Force Trials — 2024 рік. Ці можливості стали прямим наслідком участі в Invictus Games, через які Україна інтегрувалась у міжнародну спільноту ветеранського спорту та налагодила сталі зв'язки з партнерами з інших країн.

2022 році

Вперше українська збірна долучилась до змагань Warrior Games в Орlando, де здобула понад **90 медалей**.

2024 році

Україна вперше відрядила **30 українських ветеранів/-ок та військовослужбовців/-иць** на United States Air Force Trials у Лас-Вегасі на запрошення Військово-повітряних сил США.

Так Ігри Нескорених стали не просто окремим проєктом, а організаційним ядром і точкою входу для залучення України до ширшої міжнародної екосистеми ветеранського спорту.

Резюме

Інституційна система ветеранського спорту в Україні сформувалася за унікальною логікою, за якою Ігри Нескорених стали первинним драйвером змін у системі ветеранського спорту та передували появі відповідної державної політики.

Саме досвід Ігор довів ефективність реабілітації ветеранів/-ок через спорт. Це стимулювало поступове нормативне закріплення адаптивного спорту, створення профільних інституцій, відповідальних за реалізацію політики у цьому напрямі, та включення спорту у державні стратегії ветеранської політики.

Наразі в Україні діє багаторівнева екосистема підтримки Ігор Нескорених. Держава відповідальна за нормативне регулювання та фінансування ветеранського спорту.

- > Міністерство у справах ветеранів України — головний координатор політики;
- > Міністерство молоді і спорту України — реалізація спортивної складової;
- > Міністерство оборони України та Міністерство внутрішніх справ України — залучення військовослужбовців до змагань;
- > Міністерство охорони здоров'я України — медична та реабілітаційна складові.

РОЗДІЛ 3. ПЕРВИННИЙ ВПЛИВ НА УЧАСНИКІВ ТА УЧАСНИЦЬ ІГОР НЕСКОРЕНИХ

3.1. Самооцінка повернення до соціального життя учасників/-ць Ігор Нескорених

Опитування учасників/-ць Ігор Нескорених показує позитивні тенденції у їхній здатності повернення до соціального життя. Своє повернення як таке, що добре вдалося або скоріше вдалося, оцінили 69% опитаних учасників/-ць Ігор. При цьому, про те, що повернення зовсім не вдалося або скоріше не вдалося, повідомили лише 9% учасників/-ць Ігор.

Ці результати відрізняються від оцінки власної інтеграції захисника-ми/-цями, що взяли участь у всеукраїнському опитуванні. Там 57% опитаних відповіли про успішне повернення до соціального життя і 14% зазначили, що воно не вдалося.

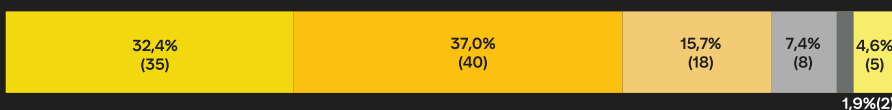
Більш оптимістичне сприйняття успішності власного повернення до активного соціального життя учасниками/-цями Ігор Нескорених (69% порівняно з 57% захисників/-ць, опитаних в рамках всеукраїнського опитування) небезпідставне, враховуючи їхню активну життєву позицію, громадську активність і залучення у різні види розвиткової діяльності, які помітно з їхніх відповідей на інші питання опитування.

Рисунок 3.1

Наскільки ветеранам/-кам вдалося повернутися до соціального життя і активності (самооцінка)

- Добре вдалось
- Скоріше вдалось
- Наскільки вдалось, наскільки і ні
- Скоріше не вдалось
- Зовсім не вдалось
- Важко відповісти

> Учасники/-ці заходів Ігор Нескорених (108)

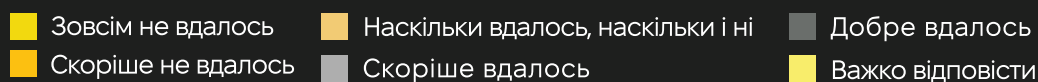
> Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки (42)

При цьому, оцінка успішності не власного досвіду, а досвіду інших військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок дещо песимістичніша, як у самих захисників/-ць, так і у інших аудиторій всеукраїнського опитування.

Наскільки ветеранам/-кам, які отримали травми під час захисту Батьківщини, вдалося повернутися до соціального життя і активності

Рисунок 3.2

> Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки (74)

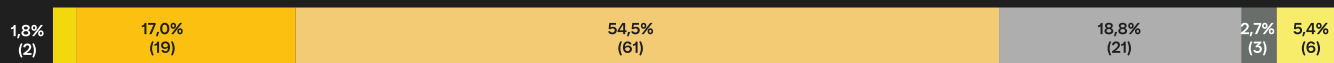

Ветеранам/-кам

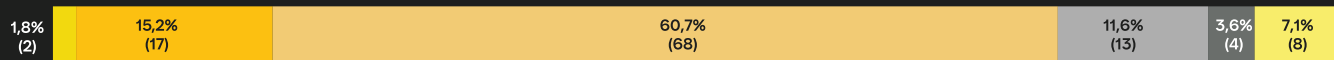

Військовослужбовцям/-ицям

> Цивільні, які мали / мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (112)

Ветеранам/-кам

Військовослужбовцям/-ицям

> Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (839)

Ветеранам/-кам

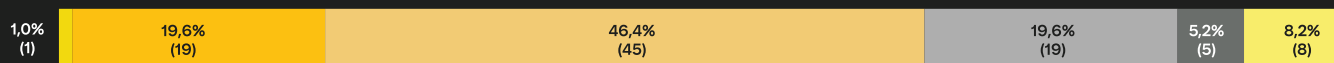

Військовослужбовцям/-ицям

> Люди з інвалідністю (97)

Ветеранам/-кам

Військовослужбовцям/-ицям

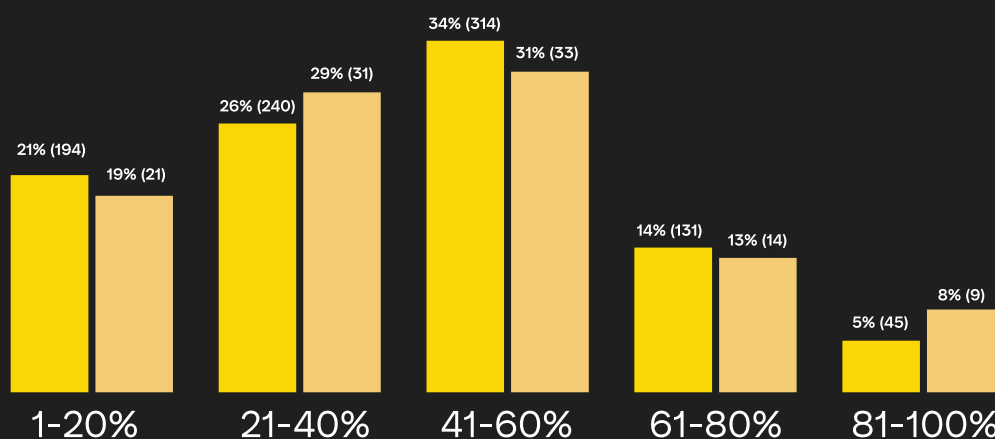
Розрив між оцінкою захисниками та захисницями, що взяли участь у всеукраїнському опитуванні, власних досягнень (57% опитаних відповіли про успішне повернення до соціального життя) та досягнень інших військовослужбовців/-иць (15% опитаних захисників/-ць оцінили їхнє повернення як успішне) та ветеранів/-ок (22% опитаних захисників/-ць оцінили їхнє повернення як успішне) можна пояснити кількома факторами.

- По-перше, психологічні захисні механізми змушують людей оцінювати власні досягнення вище.
- По-друге, критерії успішності можуть відрізнятися: ветерани/-ки можуть вважати успіхом те, що вони повернулися до певного рівня функціонування, тоді як зовнішні спостерігачі порівнюють їхній стан із довоєнним. Це питання потребує окремого дослідження.

Показовою в рамках всеукраїнського опитування є різниця в оцінках успішності повернення до соціального життя між самими захисниками/-цями та їхніми сім'ями. Сім'ї є найскептичнішою групою опитаних в рамках цього питання. З одного боку, це може свідчити про те, що близькі люди краще бачать щоденні труднощі адаптації. З іншого боку, цей скептицизм може мати і зворотний бік: надмірна опіка у родинному середовищі подекуди може формувати у ветерана відчуття безпорадності.

За оцінками опитаних — як учасників/-ць всеукраїнського дослідження, так і учасників/-ць Ігор Нескорених — повноцінно повернутися до соціального життя вдалося приблизно половині ветеранів/-ок з травмами. Показово, що лише незначна частка респондентів/-ок вважає, що таких більшість, — це свідчить про усвідомлення масштабу проблеми реінтеграції в суспільстві.

Рисунок 3.3 Скільком % військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок з травмами вдалося повернутися до соціального життя

■ Всеукраїнське опитування (924) ■ Учасники/-ці заходів Ігор Нескорених (108)

3.2. Драйвери повернення до активного життя

Ключові фактори успішного повернення до соціального життя — це підтримка близьких, психологічна реабілітація, підтримка суспільства та власна воля. Однак оцінка пріоритетності цих факторів дещо різниться між групами опитаних.

Так, на думку опитаних військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок, «підтримка близьких» є головним фактором (81% обрали її серед факторів, що допомагають найбільше) та цивільних, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (79%). Натомість родини захисників/-ць ставлять цей фактор на друге місце (84%), віддаючи провідне місце (85%) психологічній реабілітації. Для учасників/-ць Ігор Нескорених підтримка близьких на третьому місці (її обрали 69%), попереду «власна воля, завзяття, наполегливість» (81%) та «відновлення через спорт» (79%). Це може свідчити про позитивний вплив на самостійність та самозарядність захисників/-ць долучення до спільноти Ігор Нескорених.

Під час інтерв'ю звучало, що участь у Іграх Нескорених може стати інструментом для покращення родинних стосунків. Так, міжна-родні партнери зазначають, що поранення часто створює «стіну» між ветераном/-кою і близькими через нездатність проговорити досвід травми. Ігри роблять цю тему відкритою. Респонденти/-ки наголошують, що участь у проєкті зближує сім'ї, дозволяючи рідним побачити ветерана/-ку не як безпорадну жертву, а як сильну рольову модель.

Цитата з інтерв'ю з представником організаційної команди:

«Залучення друзів і членів сім'ї безпосередньо на Ігри і в тісне спілкування допомагало сім'ям і допомагає дотепер дізнатися, що безпосередньо чи чоловік чи дружина пережили. [...] дуже часто це [...] для сім'ї було закритою темою. З сім'єю не ділилися. [...] участь в Інвіктусі якраз робила цю тему відкритою і для сім'ї. І вона [...] більше зближувала [...] і це міняло стосунки».

Учасник Ігор Нескорених акцентує на зміні статусу в очах дітей:

«Тепер дитину впізнають: о, це донька нашого захисника».

Це допомагає дітям подолати стигму від того, що «мама чи тато вже не такі, як раніше» та відчувати гордість за батька чи матір. Респонденти/-ки сходяться на тому, що для більшості залучених до Ігор Нескорених родин стосунки у сім'ї якісно укріплюються. Багато хто створює сім'ї або приймає рішення про народження дітей саме після Ігор.

Цитата з інтерв'ю з представником організаційної команди:

«Ті сім'ї, які були залучені в процес, в переважній більшості укріплялися, і це їх дуже сильно зближувало. [...] Багато хто пішов на терапію, багато хто з людей почав вчитися по-новому спілкуватися».

Фактор «**психологічна реабілітація**», зайняв наступні місця серед груп:

- 1 місце** Група відповідей родин захисників/-ць (**обрали 85%**)
- 2 місце** Група відповідей цивільних, які не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць (**обрали 76%**)
- 4 місце** Група відповідей захисників/-ць (**обрали 66%**)
- 8 місце** Група відповідей учасників/-ць Ігор Нескорених (**обрали 16%**)

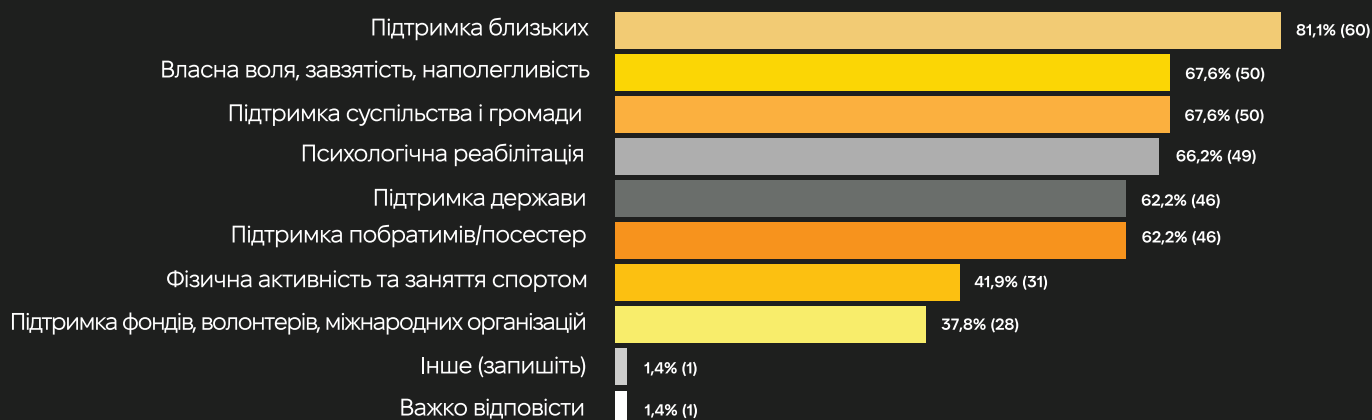
Розрив у сприйнятті важливості психологічної реабілітації між захисниками/-цями та їхніми сім'ями може свідчити про те, що близькі люди набагато гостріше відчувають масштаб психологічних проблем, з якими зіштовхуються ветерани та ветеранки, тоді як самі захисники/-ці можуть применшувати або не визнавати необхідність психологічної допомоги. Ця тема потребує додаткового дослідження, однак на основі наявних результатів може бути доцільним ненав'язливо і наскрізно включати сервіси психологічної допомоги у програми / заходи державної / місцевої / приватної підтримки ветеранів/-ок навіть без їхнього чітко артикульованого запиту на роботу з психологом.

Рисунок 3.4

Фактори повернення до активного соціального життя

> Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки (74)

> Цивільні, які мали / мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (112)

> Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (112)

Ще один фактор, який по-різному оцінюють серед різних груп — **«власна воля і наполегливість»**.

- 1 місце** Група відповідей учасників/-ць Ігор Нескорених (**обрали 81%**)
- 2 місце** Група відповідей військовослужбовців/-иць та та ветеранів/-ок (**обрали 68%**)
- 3 місце** Група відповідей цивільних, які не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць (**обрали 61%**)
- 5 місце** Група відповідей цивільних, які мають серед членів родини військовослужбовців/-иць (**обрали 66%**)

Водночас, родини захисників/-ць вище за фактор власної волі та наполегливості поставили підтримку суспільства, громади і держави.

Це може свідчити про те, що рідні бачать, з якими бюрократичними перепонами стикаються військовослужбовці/-иці і як це уповільнює їхнє повернення до активного соціального життя.

Фактор **«підтримка побратимів та посестер»** є значно важливішим для захисників/-ць (62%), ніж це сприймають їхні сім'ї (46%) та цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (41%), що підкреслює значення горизонтальних зв'язків всередині ветеранської спільноти, яке важко оцінити ззовні.

Водночас, лише 35% учасників/-ць Ігор Нескорених виділили цей фактор серед тих, що допомогли повернутися до активного соціального життя. З одного боку, це знову підкреслює суб'єктність і набуту звичку покладатися на себе в учасників/-ць спільноти Ігор. З іншого боку, варто зважати, що в рамках всеукраїнського опитування питання було спрямоване на теоретичне бачення ключових факторів для повернення в активне соціальне життя, тоді як для учасників/-ць Ігор Нескорених питання було поставлено з наголосом на їхній персональний досвід. Тому відповіді треба порівнювати, враховуючи це обмеження.

«Відновлення через спорт» стало фактором соціальної інтеграції для 79% опитаних учасників/-ць Ігор Нескорених. У загальнонаціональному опитуванні фактор «фізична активність та спорт» серед ключових обрали 40-46% респондентів/-ок різних груп. Це показує потенційну недооцінку здатності спортивних активностей сприяти поверненню ветеранів/-ок до активного соціального життя та допомагає зрозуміти, які заходи зокрема мають передбачати програми підтримки захисників/-ць, а також створює підґрунтя для оцінки ролі Ігор Нескорених.

3.3. Бар'єри для успішного повернення до соціального життя

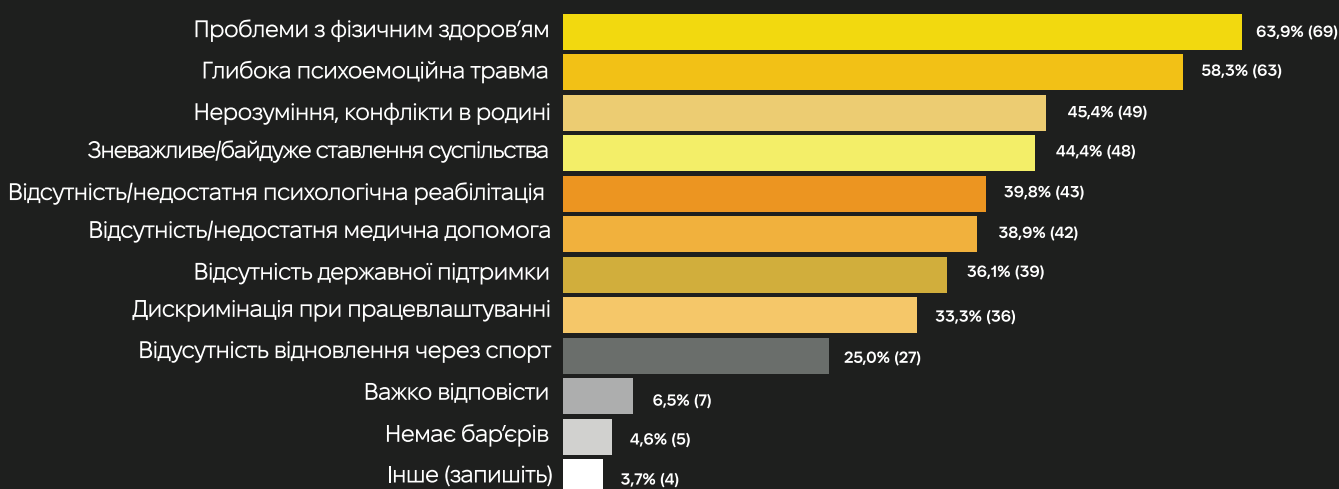
Три основні бар'єри для повернення в соціальне життя послідовно виділяються всіма групами, хоча з різною інтенсивністю. Це проблеми з фізичним

здоров'ям (56-70% респондентів/-ок з різних груп), психоемоційні травми (58-71%), відсутність / недостатність психологічної реабілітації (40-63%). Також сім'ї військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (62%) надають суттєве негативне значення зневажливому чи байдужому ставленню суспільства. При цьому, лише 1-3% представників/-ць різних груп вважають, що бар'єрів для повернення немає. Це означає, що потреба докладання зусиль для успішного повернення у соціальне життя усвідомлюється всіма групами опитаних.

Які є бар'єри у поверненні військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок, які отримали травми, поранення або захворювання під час захисту Батьківщини, до активного соціального життя

Рисунок 3.5

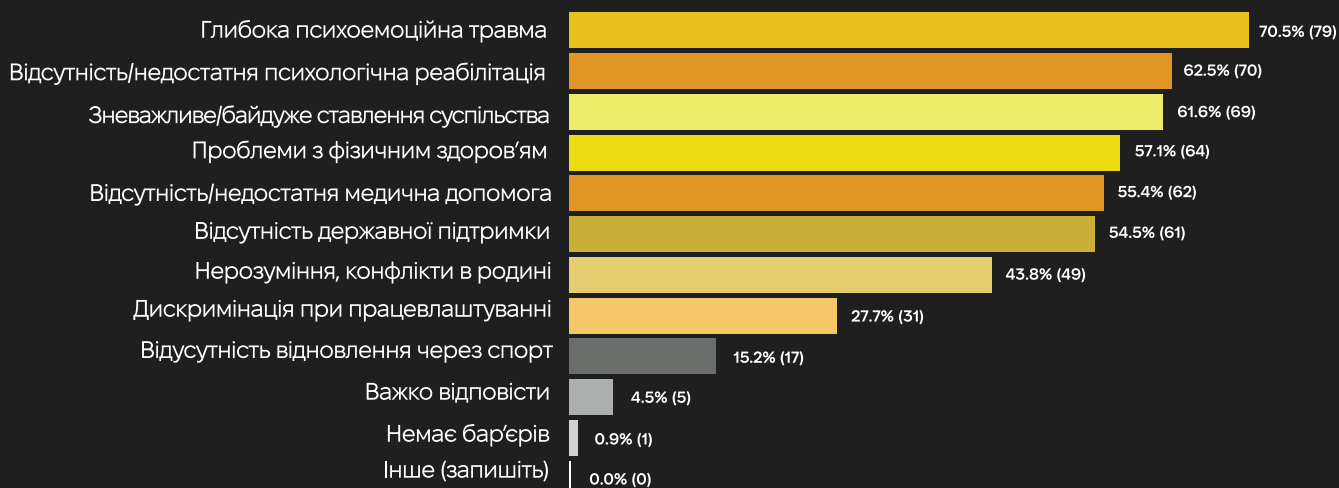
> Учасники/-ці заходів Ігор Нескорених (108)

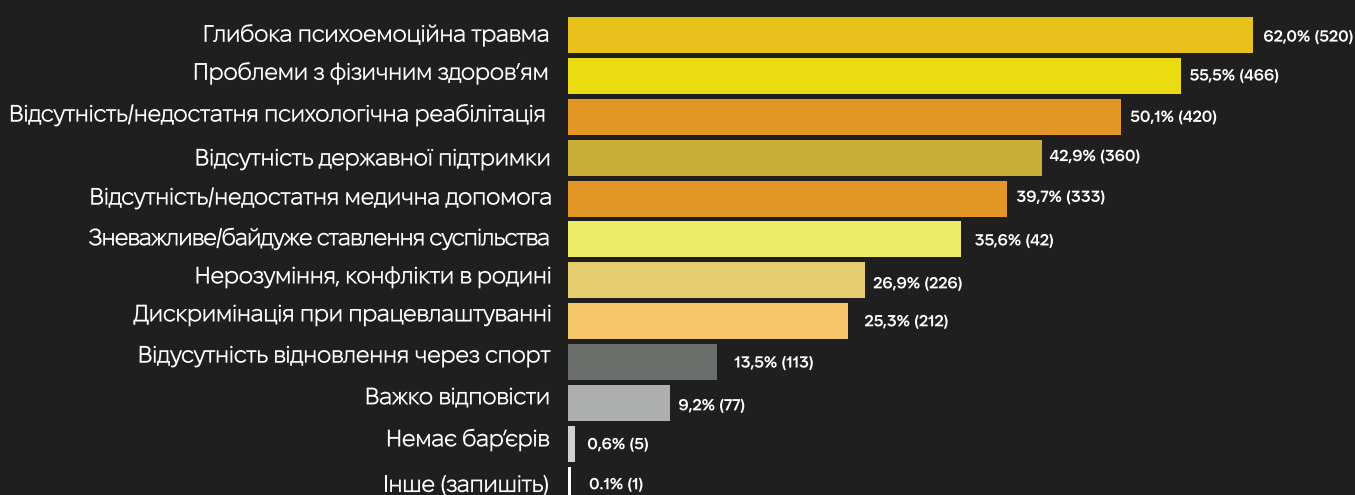
> Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки (74)

➤ Цивільні, які мали/мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (112)

➤ Цивільні, які не мали/ не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (839)

➤ **Глибока психоемоційна травма** очолює список бар'єрів для повернення у відповідях цивільних, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок, (62%) та сімей захисників/-ць (71%), в учасників/-ць Ігор Нескорених та військовослужбовців/-иць, що брали участь у всеукраїнському опитуванні, цей фактор опинився на другому місці, його обрали 58% опитаних.

➤ **Проблеми з фізичним здоров'ям** виявляють протилежну тенденцію: 70% захисників/-ць, що брали участь у всеукраїнському опитуванні, та 64% учасників/-ць Ігор Нескорених вказують на цей бар'єр, тоді як серед інших груп цю відповідь обрали 56-57% опитаних. Ця інверсія показує, що самі ветерани/-ки більше фокусуються на видимих, фізичних порушеннях, тоді як їхні близькі більше приділяють увагу психологічним викликам.

➤ **Відсутність психологічної реабілітації** визначають як бар'єр 63% представників/-ць сімей захисників/-ць, 55% військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок та 50% цивільних, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок, а також 40% опитаних учасників/-ць Ігор Нескорених. Це показує сильний розрив у сприйнятті потреби у психологічній реабілітації між членами сім'ї військовослужбовців/-иць і ветеранів/-ок та ними самими.

➤ **Відсутність державної підтримки** відзначають 55% представників/-ць родин військовослужбовців/-иць, 47% — захисників/-иць та 43% — цивільних, які не мають серед членів родини захисників/-ць, та 36% учасників/-ць Ігор Нескорених, хоча така підтримка існує. Отже, є ризик, що опитані або не знають про механізми отримання державної підтримки, або ці механізми видаються їм надто складними.

➤ **Зневажливе та байдуже ставлення суспільства** назвали бар'єром для повернення до соціального життя 62% сімей захисників/-ць, 49% самих захисників/-ць, 44% учасників/-ць Ігор Нескорених, але лише 36% цивільних, які не мають серед членів родини захисників/-ць. Цей розрив вказує на радикально різне сприйняття суспільної атмосфери і може свідчити про «тіньовий досвід» — повсякденну дискримінацію та байдужість, які є невидимими для більшості суспільства, але болісно відчуються тими, хто безпосередньо стикається з ними.

➤ **Нерозуміння та конфлікти в родині** як бар'єр визнають 45% учасників/-ць Ігор Нескорених, 44% сімей військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок, 38% захисників/-ць та 27% цивільних, які не мають серед членів родини захисників/-ць. Це показує, що не всі складнощі помітні людям ззовні, а також ще раз підсвічує важливість підтримки близьких, що є одним з акцентів Ігор Нескорених.

➤ **Дискримінація при працевлаштуванні** турбує 33% учасників/-ць Ігор Нескорених, 31% захисників/-ць, 28% представників/-ць їхніх сімей та 25% цивільних, які не мають серед членів родини захисників/-ць, що вказує на відчутну, хоча й не домінуючу проблему.

3.4. Фізичний і психологічний вплив

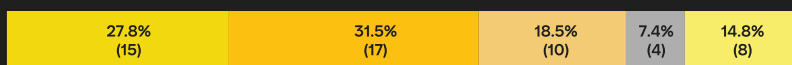
Ігри змінюють не тільки загальне ставлення до ветеранів та ветеранок, а й суспільну оцінку їхньої спроможності у різних сферах. Зокрема, всі категорії опитаних у межах всеукраїнського опитування вказали, що Ігри Нескорених позитивно впливають на оцінку психоемоційного стану, фізичної форми, навичок комунікації та громадської активності ветеранів та ветеранок з травмами.

Рисунок 3.6 Як змінилася Ваша оцінка стану військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок, які отримали травми під час захисту Батьківщини, після того як Ви стали спостерігати за Іграми Нескорених

■ Змінилась на краще ■ Не змінилась ■ Скоріше змінилась на гірше
■ Скоріше змінилась на гірше ■ Змінилась на гірше ■ Важко відповісти

> Психоемоційного стану

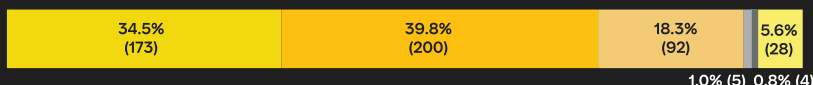
Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки

Цивільні, які мали / мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

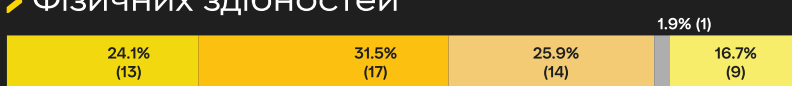

Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

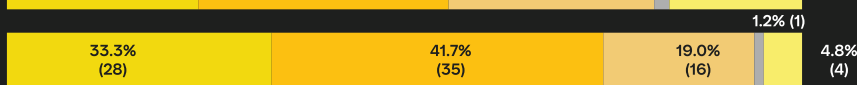

> Фізичних здібностей

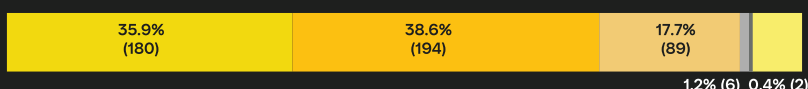
Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки

Цивільні, які мали / мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

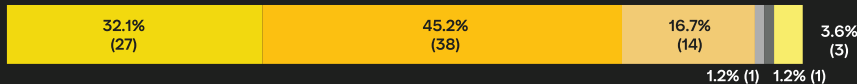

> Комунікативних здібностей

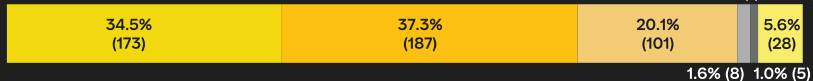
Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки

Цивільні, які мали / мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

> Здатності до трудової та економічної активності

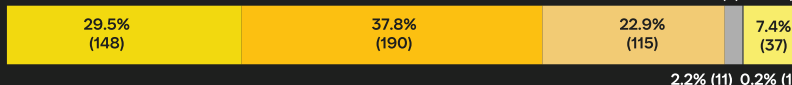
Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки

Цивільні, які мали / мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

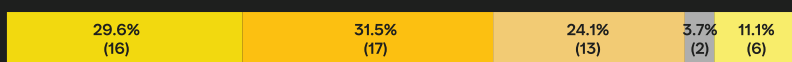

Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

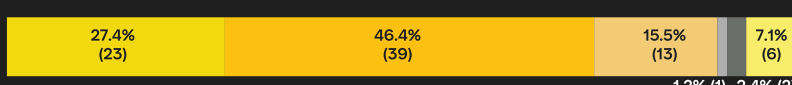

> Здатність до соціальної та громадської активності

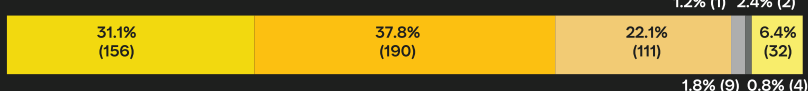
Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки

Цивільні, які мали / мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

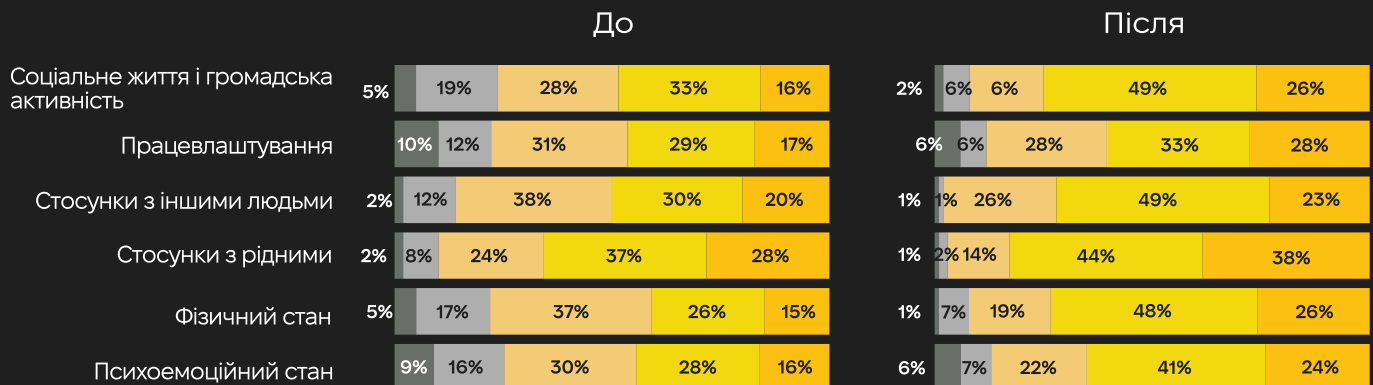
Позитивні зміни зафіксували і учасники/-ці Ігор, які взяли участь в опитуванні.

Оцінка власного стану до та після участі
у спортивних заходах

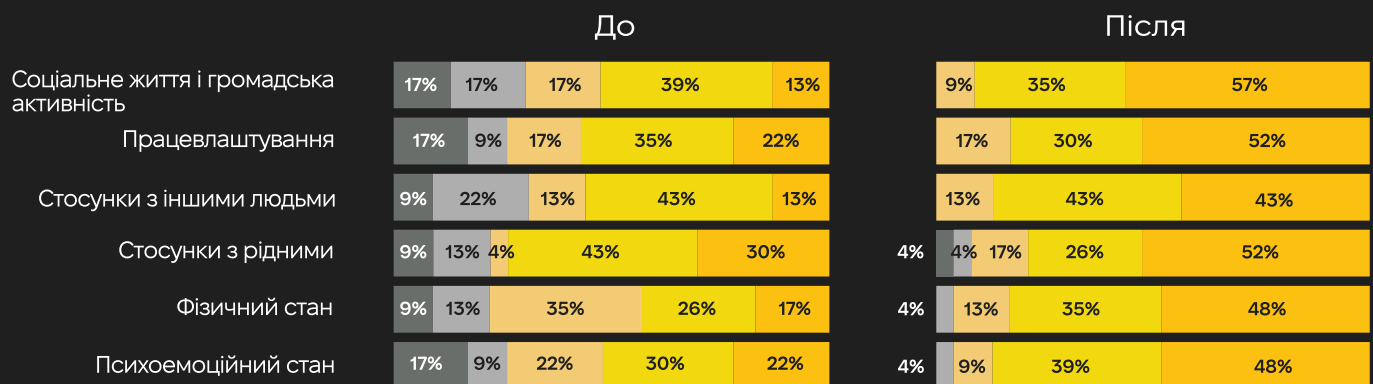
Рисунок 3.7

■ 1 - Дуже погано ■ 2 ■ 3 ■ 4 ■ 5 - Дуже добре

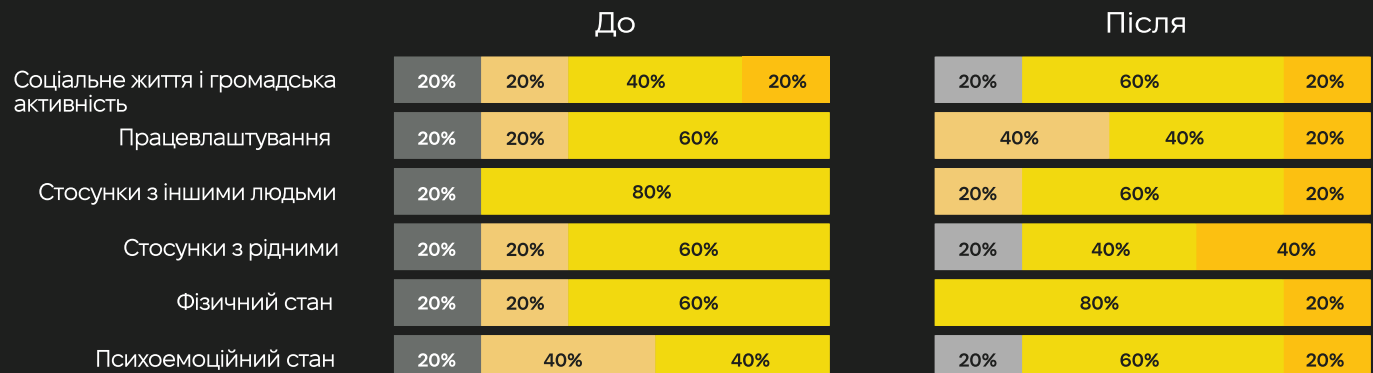
> Національні відбори (86)

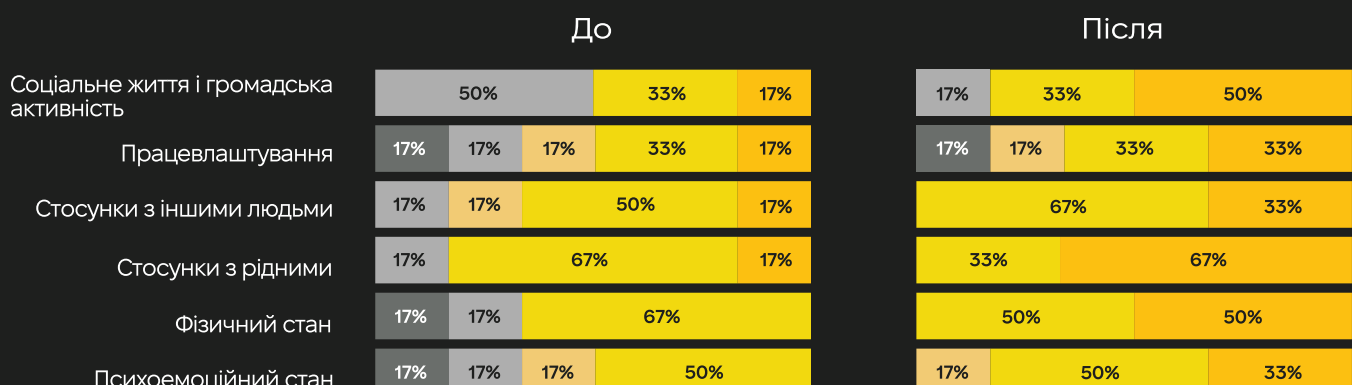
> Invictus Games (23)

> Warrior Games (5)

> Air Force & Marine Corps Trials (6)

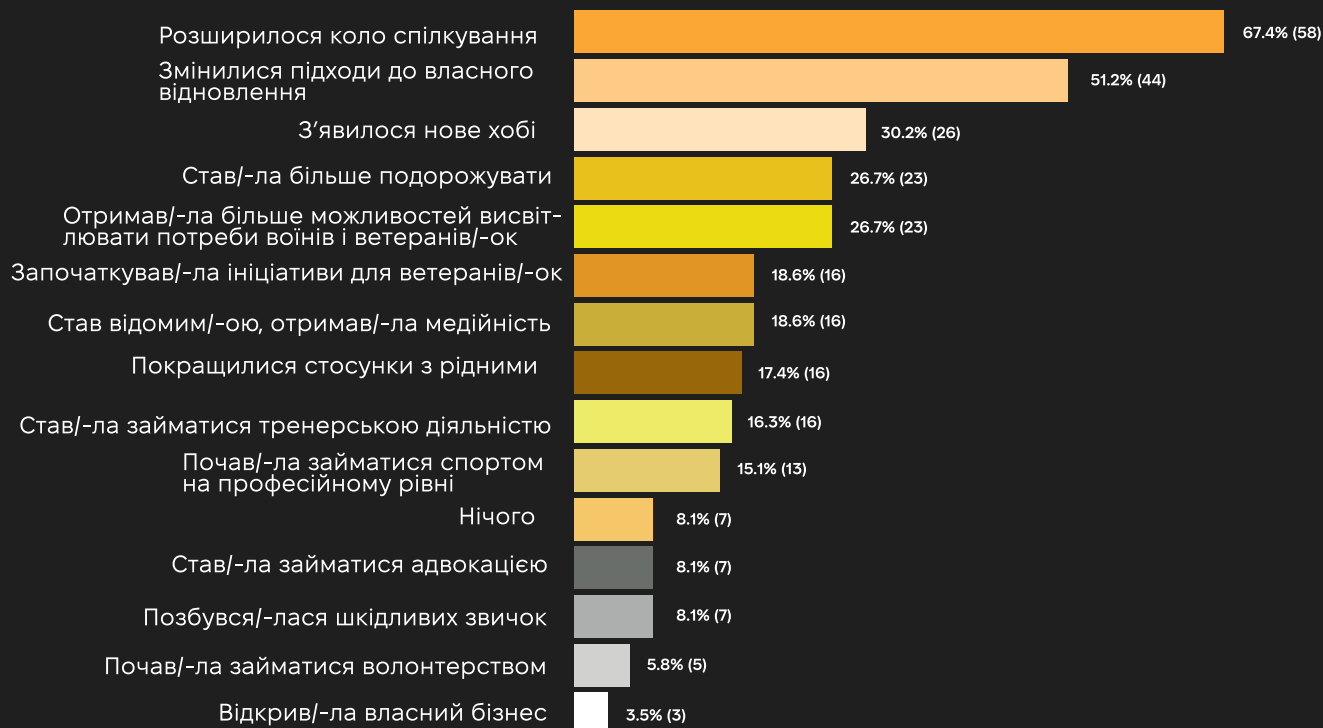

Також опитані учасники/-ці Ігор вказали і конкретні зміни / досягнення після участі у спортивних заходах.

Рисунок 3.8

Що змінилося завдяки участі у спортивних заходах

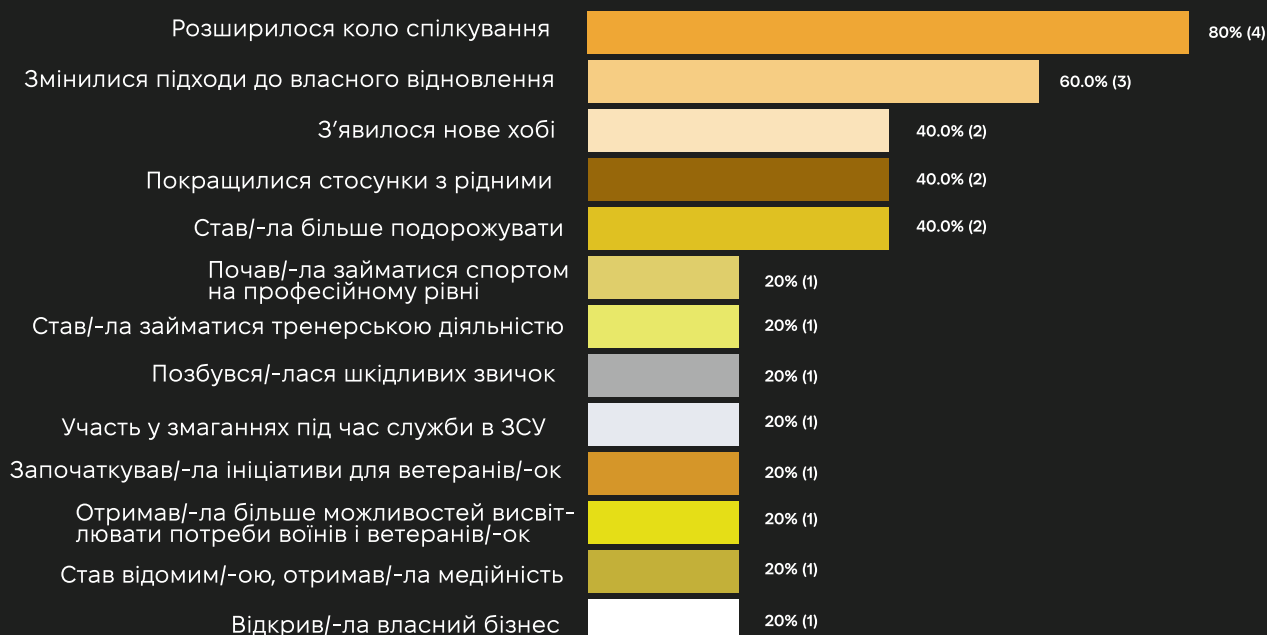
> Національні відбори до Invictus Games / Warrior Games / Air Force & Marine Corps Trials (86)

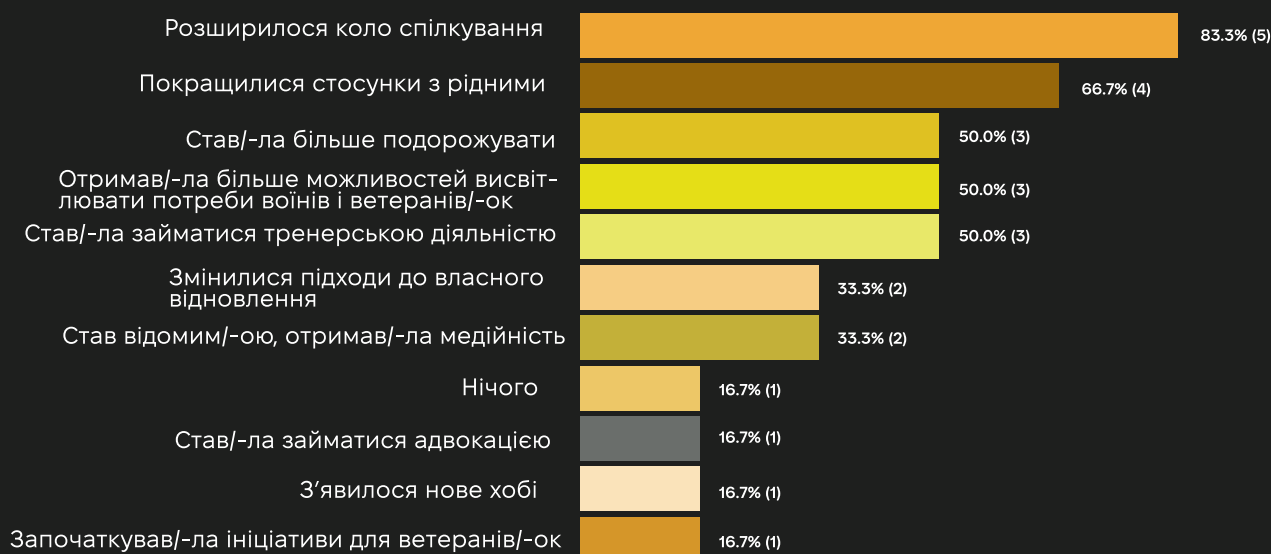
> Міжнародний спортивний захід Invictus Games (23)

> Міжнародний спортивний захід Warrior Games (5)

> Міжнародний спортивний захід Air Force & Marine Corps Trials (6)

Учасники/-ці інтерв'ю підтвердили та деталізували шляхи впливу Ігор Нескорених на трансформацію ідентичності ветерана/-ки, яка після важкого поранення часто перебуває у стані кризи. Аналіз відповідей респондентів/-ок дозволяє стверджувати, що проєкт запускає процес «повернення до себе», де фізичне відновлення стає лише фундаментом для набагато глибших психологічних зрушень.

Для військовослужбовця/-иці фізична спроможність є не просто здоров'ям, а «визначальною особистісною характеристикою». Втрата кінцівки чи функціональності може "руйнувати" образ захисника/-ці, перетворюючи його в очах самого ветерана на «пацієнта» або «об'єкт опіки». Адаптивний спорт у цьому контексті стає першим містком до відновлення, адже через навантаження він повертає ветерану/-ці відчуття контролю над власним тілом та життям. Як зазначає одна з респонденток, спорт допомагає відпрацювати навички, необхідні у повсякденному житті: від здатності самотійно пересісти з крісла колісного до вміння підняти дитину на руки. Члени/-ки родин учасників/-ць Ігор відзначають особливу роль спорту в подоланні «внутрішньосімейної інвалідизації», адже родина часто схильна надмірно опікуватися близьким з пораненням, що несвідомо гальмує його/її відновлення. Ігри Нескорених навпаки вчать родини ставитися до ветерана/-ки як до повноцінного партнера/-ки. Це підтверджують і самі учасники/-ці, наголошуючи, що завдяки тренуванням вони стали самотійними у побуті та змогли відмовитися від постійного вживання знеболювальних засобів.

Цитата з інтерв'ю з учасником Ігор Нескорених:

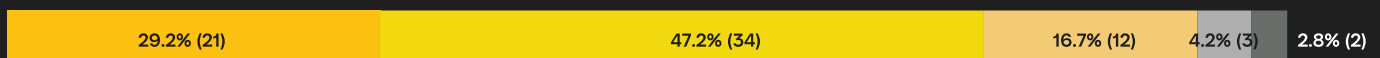
«...після поранення у мене були сильні ускладнення зі здоров'ям. В мене були сильні фантомні болі [...] весь час був прив'язаний до знеболюючих, щоб ці болі якось зменшити. [...] І тільки фізична активність, певні види спорту допомогли мені вирватися від знеболювальних [...] і, крім того, допомогли відновити і покращити свій фізичний стан після поранення, оскільки були дуже складні поранення, і лікарі прогнозували, що буду весь час прив'язаний до ліжка, буду весь час від когось залежати. Але я став самотійним і зміг із цим впоратися».

Довгостроковий вплив Ігор Нескорених на самопочуття учасників/-ць підтверджує відповідь на питання онлайн-опитування, де вони оцінювали власний фізичний та емоційний стан.

Рисунок 3.9 Оцінка нинішнього фізичного та емоційного стану

■ Хороший ■ Задовільний ■ Частково задовільний, частково ні ■ Незадовільний ■ Поганий

> Фізичний стан (72)

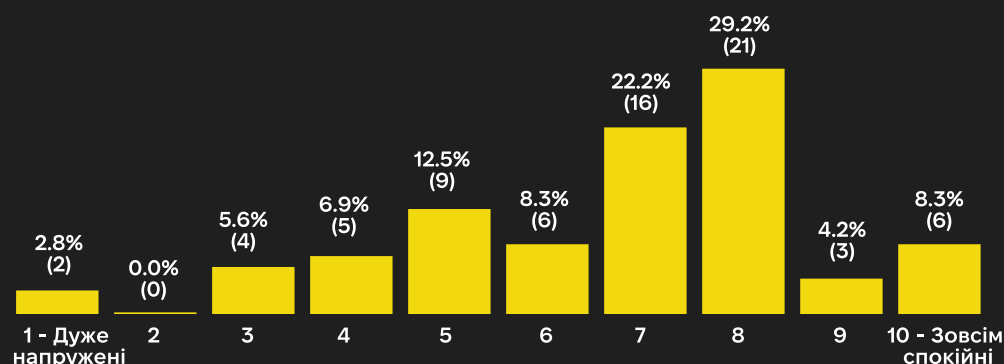
> Емоційний стан (72)

■ Позитивний ■ Скоріше позитивний ■ Нейтральний ■ Скоріше негативний ■ Негативний

Ще одним підтвердженням позитивного емоційного стану учасників/-ць Ігор є відповідь на питання про те, як складаються їхні відносини з оточуючими.

Оцінка власних відносин з іншими людьми

Рисунок 3.10

Проінтерв'юювані українські посадовці/-иці, що залучені до формування ветеранської політики, підкреслюють, що головна мета Ігор — витягнути ветерана/-ку з його «бульбашки», де панує апатія, і показати великий світ, де він або вона не байдужі суспільству.

Цитата з інтерв'ю з посадовцями:

«Ігри Нескорених — це про відновлення, про реабілітацію, реадaptaцію. А не про сам спорт. Власне, спорт — це тільки 5%. Головна мета Ігор — це вилучити ветерана з його умовної бульбашки, де все погано, і показати йому, що є насправді великий світ, де є купа таких самих, як він чи вона, де вони небайдужі цьому суспільству, і де у них є можливості займатися тим, чим вони хочуть займатися».

Психологічний вплив Ігор базується на переході від «наративу жертви» до «наративу бійця». Ветерани/-ки зазначають, що проект допомагає подолати соціальну ізоляцію та страх перед упередженими поглядами суспільства.

Цитати з інтерв'ю з представником організаційної команди:

«В проміжку від місяця до року учасники набували впевненості в собі... переставали ховати свою ампутацію... в них з'являлося прийняття своєї травми».

Важливо, що ідентичність «бійця»/«бійчині» не зникає, а трансформується в ідентичність «активного/-ї учасника/-ці спортивної спільноти». Це дозволяє ветерану/-ці перестати приховувати свої травми. Учасники/-ці організаційної команди фіксують зміну самопрезентації: ветерани/-ки перестають ховати ампутації, починають відкрито почуватися в соціумі та підписувати себе в соцмережах як «учасник/-ця збірної», що стає новим предметом гордості. Для учасниць Ігор Нескорених важливою є трансляція образу «української ветеранки» та «української жінки», яка знаходить своє місце у спортивному просторі».

Самі учасники/-ці описують участь у Іграх Нескорених як пігулку впевненості

Важливим психологічним аспектом є самозмагальність. Участь у Іграх Нескорених дозволяє ветеранам та ветеранкам знову відчути себе бійцями, які можуть перемагати не лише себе, а й суперників/-ць на міжнародній арені. Для багатьох ветеранів/-ок поранення стає точкою «посттравматичного зростання», де справжнє життя та самоусвідомлення починаються саме після травми. Респондентка ділиться, що після звільнення зі служби вона опинилася в порожнечі, де не було ні друзів, ні занять, і лише спорт став «якорем», за який вона зачепилася в цивільному світі.

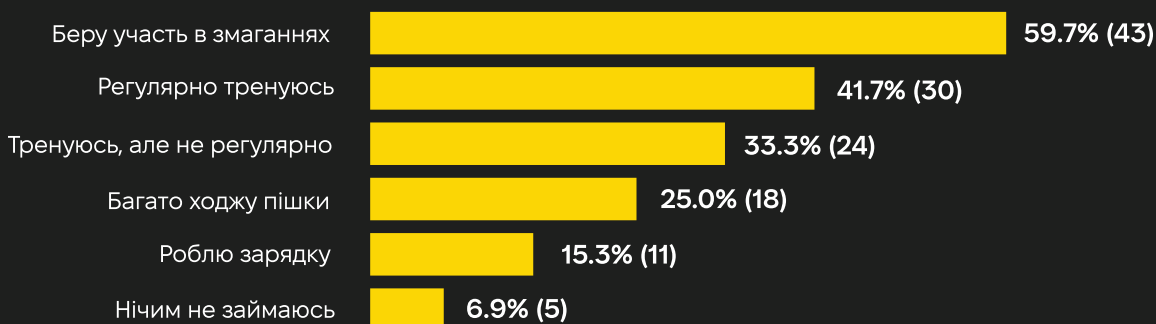
Цитата з інтерв'ю з учасницею Ігор Нескорених:

«...На той момент в житті в мене нічого не було зовсім. Тобто прийшла, звільнилась зі служби, і хто я, що я? [...] Через спорт з'явилися [...] друзі, [...] відновилася медійність, здоров'я, якась мотивація і навіть діяльність».

Важливо, що підготовка до змагань формує рутину, яка потім зберігається і в подальшому.

Рисунок 3.11

Нинішня залученість у рухову активність

На позитивному впливі Ігор на життєву стратегію ветеранів/-ок наголошують і міжнародні партнери.

Цитата з інтерв'ю з міжнародним партнером:

«За результатами наших опитувань ... 76% учасників [Ігор Нескорених — ред.] відчувають, що або завдяки Іграм, або завдяки іншим нашим активностям вони стали більш здатними робити внесок у суспільство або повертати щось суспільству. ... Ми намагаємося поширювати найкращі практики. Наприклад, багато наших випускників стають тренерами. Є багато прикладів, коли учасники змагань згодом стають наставниками і тренерами, продовжують віддавати і при цьому набувають нових навичок, щоб передавати їх іншим».

Після участі в Іграх ветерани та ветеранки демонструють вищу соціальну активність: публічно адвокатують інклюзію, йдуть на держслужбу або відкривають бізнес. Важливим результатом є здатність бачити «образ майбутнього», що і є реабілітацією в сучасному розумінні.

Цитати з інтерв'ю з учасником Ігор Нескорених:

«... після Ігор Нескорених я влаштувався в Міністерство у справах ветеранів України. Щоб допомагати таким же ветеранам, як я».

Резюме

Первинний вплив Ігор Нескорених має комплексний характер і проявляється через поєднання фізичного відновлення, психологічної трансформації та повернення до соціального життя. Суспільство, родини та самі ветерани/-ки визнають, що повернення до активного соціального життя наразі відбувається частково. У всіх групах переважають помірно стримані оцінки: люди частіше кажуть, що «частково вдалося», ніж що «добре вдалося», і майже ніхто не вважає, що бар'єрів немає.

Показовий розрив: самі ветерани/-ки оцінюють успішність власного повернення значно вище (57%), ніж інших ветеранів/-ок (15–26%). У той же час, найбільш оптимістичні до власного повернення до активного соціального життя (і це не безпідставно, враховуючи їхню активну життєву позицію) саме учасники Ігор Нескорених — 69% з них відповіли, що їм це «добре вдалося» чи «скоріше вдалося».

Найважливішим чинником успішної реінтеграції майже всі групи називають підтримку близьких. Далі йдуть психологічна реабілітація, власна воля, підтримка побратимів і посестер, а також спорт як спосіб відновлення.

Хоча усі групи опитаних дійшли відносного консенсусу у визначенні головних бар'єрів адаптації, акценти є принципово відмінні. Головними бар'єрами визначено психоемоційні травми, проблеми з фізичним здоров'ям та нестачу психологічної реабілітації. При цьому самі ветерани/-ки акцентують на фізичних проблемах, а їхні сім'ї — на психологічних. Відповідну тенденцію можна прослідкувати і серед інших питань. Загалом спорт суттєво недооцінюється суспільством як інструмент реінтеграції, хоча серед учасників Ігор він посідає друге місце.

Опитування показують, що суспільство загалом ідентифікує Ігри Нескорених не лише як спортивний проєкт, а й як інструмент для реадаптації. Вони допомагають ветеранам та ветеранкам вийти із соціальної ізоляції, побачити себе не як «пацієнта», а як сильну й дієздатну людину, а також відновити зв'язок із родиною та спільнотою.

РОЗДІЛ 4. АНАЛІЗ ВТОРИННОГО ВПЛИВУ ІГОР НЕСКОРЕНИХ

4.1. Стратегічність залучення бізнесу

Залучення бізнесу до Ігор Нескорених від самого початку не зводилося лише до пошуку донорів. StratCom Ukraine веде постійну роботу з фандрейзингу, однак стратегічна мета ширша: звернути увагу бізнесу на необхідність підтримки ветеранів/-ок і стимулювати розробку корпоративних ініціатив та політик, спрямованих на їхню реінтеграцію.

На практиці це означає, що кожна хвиля залучення бізнесу — від першого заходу 2017 року до заходу у Ванкувері 2025 року у 2025 році — формувала не лише ресурсну базу для національного відбору та збірної, а й ширший ринковий рефлекс. Компанії, які починали зі ситуативної підтримки, поступово ставали партнерами системних ветеранських проєктів.

На перших етапах до проведення Ігор Нескорених бізнес долучався як донор і постачальник конкретних ресурсів — локацій, спорядження, логістики, транспорту, харчування, інвентарю, медіа. Така співпраця часто була ситуативною і залежить від потреб конкретного всеукраїнського відбору, підготовки збірної та організаційної команди.

Національний відбір

м. Львів

29 квітня 2023 року

По суті, кожен партнер закривав окрему ланку системи (для ознайомлення з повним переліком партнерів див. Додаток 1):

- логістичні партнери — транспорт і пальне;
- бренди напоїв та їжі — забезпечення проведення подій;
- фітнес-клуби та виробники обладнання — спортивна інфраструктура для тренувань;
- креативні агенції та виробники форми — айдентика збірної;
- медіапартнери — висвітлення Ігор Нескорених у медіа.

Міжнародні актори залучаються переважно на двох напрямках:

- забезпечення тренувального процесу та інвентарю. Наприклад, НАТО чи Crown Agents передають екіпірування, спортивне обладнання, організовують тренувальні табори;
- покриття великих фінансових потреб. Це стосується насамперед поїздок збірної за кордон, лікування, протезування і підготовки команди.

Окрему роль відіграють фандрейзингові проекти й корпоративні донори, які надають підтримку грошима й покривають значну частину бюджету участі збірної.

Чимало прикладів співпраці в рамках Ігор Нескорених стосуються не лише збірної команди, а ширшого напрямку відновлення та реінтеграції ветеранів та ветеранок — і загалом усіх, хто потребує інклюзивності та доступності. Деякі партнерства виходили за межі конкретних заходів і ставали інвестицією в національну інфраструктуру адаптивного спорту — базу, яка слугуватиме тисячам ветеранів та ветеранок у майбутньому.

Частина компаній-партнерів Ігор Нескорених зробила крок далі, ніж разова підтримка: вони адаптували власну інфраструктуру під потреби людей з інвалідністю. Для одних це стало прямим результатом партнерства з Іграми — співпраця відкрила розуміння реальних потреб ветеранів/-ок і дала конкретний імпульс до змін. Для інших Ігри Нескорених підсилили вже наявні корпоративні ініціативи з безбар'єрності, ставши додатковим майданчиком для їхньої реалізації та публічного позиціонування. В обох випадках результат виходить за межі конкретних ігор: адаптовані зали, безбар'єрні басейни, знижкові програми для ветеранів/-ок — це інфраструктура, яка залишається і слугує ширшій аудиторії після того, як Ігри завершуються (табл. 4.1).

Таблиця 4.1 Приклади спільних проєктів бізнесу та Ігор Нескорених

Організація	Приклад
SportLife	Мережа спортзалів зобов'язалася адаптувати зали до потреб людей на колісних кріслах. Це хороший приклад того, як бізнес робить середовище доступним — і для ветеранів та ветеранок, і для всіх громадян.
Apollo Next	Своїми знижковими абонементом для ветеранів та ветеранок вклалися у створення доступного за ціною ветеранського середовища.
ПУМБ	Розвиток платформи «Жити назустріч» — майданчик для інтеграції ветеранів/-ок у трудові відносини, підприємництво, фінансове та суспільне життя. У рамках ініціативи реалізували освітньо-грантову програму для ветеранів/-ок на відкриття власної справи, програму з розбудови доступності малого бізнесу, а також підтримали розвиток адаптивного спорту. Платформа та Ігри Нескорених реалізують спільний проєкт «[над]звичайні» — безплатні вступні адаптивні тренування для ветеранів і ветеранок. Для проєкту створили мерч: футболки та світшоти з ілюстраціями та вишивкою.
MadMuscles	Разом з Іграми Нескорених український фітнес-застосунок розробив програму адаптивних тренувань для ветеранів/-ок з травмами або пораненнями.
МХП	Програма «МХП Поруч» підтримує розвиток ветеранського спорту в громадах разом з Іграми Нескорених. Зокрема, за підтримки компанії час від часу проводять спортивні заходи для ветеранів/-ок.
Intellias	Компанія виділила 1 млн грн на адаптивні велосипеди для спільноти Ігор Нескорених (передано під час «Дня Нескорених» у Тернополі).

Примітка: детальніший перелік прикладів співпраці у додатку 1.

Така співпраця між бізнесом і ветеранськими ініціативами — не одностороння благодійність, а вигідне партнерство для обох сторін. Компанії отримують стратегічні переваги: репутацію, інноваційний імідж, кращу кадрову політику та впевнене позиціонування на ринку.

4.2. Розвиток інших дотичних спортивних проєктів

За дев'ять років — від першого тестування кандидатів/-ок у трьох містах у 2017 році до розгалуженої системи підготовки тренерів/-ок, регіональних фестивалів і дипломатичних подій у 2025-му — Ігри Нескорених трансформувалися від спортивного проєкту з відбору збірної до системи розвитку ветеранської спільноти, в межах якої було створено нові проєкти та ініціативи.

Цитата одного з учасників Ігор Нескорених:

«Громадські організації, ветерани побачили, що є Ігри Нескорених, і почали впроваджувати нові змагання».

Еволюцію цієї трансформації можна представити у вигляді кількох етапів.

Фаза 1. Побудова базової моделі (2017-2019)

У перші три роки структура заходів була схожою: спочатку відбувалося проведення трьох регіональних тестувань/відборів (Київ, Львів, Одеса), після — проведення Національного відбору і відрядження національної збірної на міжнародні Invictus Games. У 2017 році до відбору подалися понад 200 кандидатів/-ок, 126 з них пройшли тестування в трьох містах, а підсумком стала участь 15-ти українських учасників у Торонто. Ця **трьохетапна архітектура** — тестування, Національний відбір, міжнародні Ігри — **лишається хребтом системи**.

Важливим винятком ще у 2017 році стала ініціатива «Нескорений. Нескорена: Restart» — перший захід за межами спортивного відбору, що свідчить про усвідомлення ширшого реабілітаційного та комунікаційного потенціалу ініціативи в рік дебюту.

Фаза 2. Адаптація та розширення (2020-2021)

2020 рік став поворотним. Пандемія COVID-19 унеможливила фізичні Invictus Games у Гаазі, проте замість паузи виникли три нові формати, кожен з яких залишився у спадщині ініціативи.

«Ігри Нескорених 2.0 ONLINE» (жовтень–листопад 2020) — вперше в Україні захід провели в онлайн-форматі Шість видів спорту, понад 60 учасників/-ць з 15 областей країни. Україна стала другою серед усіх країн-учасниць Invictus, хто провів захід в онлайн-форматі під час пандемії. Це не лише вимушений замінник, а технологічна інновація: вона показала, що адаптивний спорт може відбуватися дистанційно і досягати ветеранів/-ок у будь-якому куточку країни. Проєкт реалізовувався за підтримки Посольства США в Україні.

«Спортивні амбасадори» (перша ітерація, 2020–2021) — проєкт, спрямований не на підготовку збірної, а на розвиток ветеранського спорту в громадах через самих учасників/-ць Ігор. Ідея виникла у 2019 році в рамках StratCom Ukraine і «Повернись живим» як відповідь на питання: «Що буде після Ігор Нескорених? Хлопці з команди роз'їдуться — і що далі?». Проєкт реалізовувався у партнерстві з IREX за підтримки Держдепу США. Проєкт отримав другу ітерацію у 2023 році і третю — у 2026-му, причому остання вже передбачає гранти до 15 тис. доларів для найкращих проєктів учасників.

У 2021 році відбулися регіональні ігри у Черкасах і Кривому Розі — перший вихід заходу за межі трьох традиційних міст і перший прецедент децентралізації. Обидва міста у подальшому стали місцевими осередками для ветеранських ініціатив.

Фаза 3. Вихід за межі Invictus (2022-2023)

2022 рік приніс принципово нову позицію — першу участь України у міжнародних змаганнях, організованих не Invictus Games Foundation, а Міністерством оборони США — Warrior Games. Ігри Нескорених як члени організаційної команди стали «точкою входу» до ширшої міжнародної екосистеми ветеранського спорту, досягнувши участі України завдяки успішним перемовинам.

У 2023 році до стандартного циклу додалися чотири нові формати. Показ фільму «Heart of Invictus» (Netflix, вересень 2023) — перший культурний захід у переліку та окремий потужний медійний інфопривід.

Показовим прикладом того, як Ігри Нескорених вплинули на регіональну політику, стала «Ліга Нескорених» — обласний проєкт Львівської ОДА, запущений у 2023 році: натхненний цінностями та підходами Ігор Нескорених, Департамент спорту, молоді та туризму ЛОДА розробив власну системну програму фізичної та ментальної реабілітації ветеранів та ветеранок, що охоплює тренування в госпіталях і реабілітаційних центрах, змагання, табори та виїзні активності. Одним із її прямих результатів стала підготовка ветеранів та ветеранок до відбору на самі Ігри Нескорених — у 2024 році Львівщина увійшла до трійки областей-лідерів за кількістю учасників національного відбору.

Фаза 4. Системна інституціоналізація (2024–2025)

2024–2025 роки демонструють якісний стрибок — від підготовки збірної до розбудови комплексної системи. Україна відрядила збірну на Air Force Trials 2024 — вперше 30 українських ветеранів виступили на змаганнях Військово-повітряних сил США у Лас-Вегасі.

Логічним продовженням еволюції від ідеї «підготуємо збірну» до «підготуємо тих, хто готуватиме ветеранів/-ок» став «Проект з навчання тренерів/-ок роботі з ветеранами/-ками».

«Дні Нескорених» у Вінниці та Тернополі стали форматом регіональних фестивалів, не прив'язаних до відбору: спосіб присутності ініціативи в регіонах між безпосередніми Іграми і механізм залучення нової аудиторії.

**Національна збірна України
на Invictus Games 2025**

Ванкувер

Спортивний табір для ветеранів/-ок та військовослужбовців/-иць (листопад 2025, Карпати) — найширший за охопленням табір: на відміну від попередніх, він спрямований не лише на кандидатів/-ок до збірної, а на ширшу аудиторію ветеранів/-ок, які хочуть «зробити перший або новий крок до відновлення через спорт».

Два особисті візити принца Гаррі, герцога Сассекського, та Invictus Games Foundation до України у 2025 році — у квітні до Львова і в вересні до Києва — підкреслили, що Ігри Нескорених стали частиною ширшого дипломатичного та гуманітарного діалогу.

**Зустрічі ветеранів/-ок
з Принцом Гаррі,
герцогом Сассекським**

м. Київ

2025 рік

Модель, відпрацьована Нескорених, стала орієнтиром і для нових державних ініціатив. У 2024 році Мінветеранів заснували та провели «Ігри Ветеранів» — всеукраїнські змагання з кросфіту та кіберспорту. Перший сезон охопив чотири регіональні етапи — у Кривому Розі, Одесі, Івано-Франківську та Житомирі — і завершився фіналом у Києві, де змагалися понад 100 учасників/-ць. У 2025 році формат розширився: регіональні етапи охопили вже 11 областей, а фінальні всеукраїнські змагання заплановані на листопад у Києві.

Наприкінці 2025 року за ініціативи благодійного фонду «Повернись живим» у Києві відбулися змагання ГАРТ (GART) — масштабний мультиспортивний проєкт для ветеранів. Програма охоплює 9 адаптивних видів спорту (баскетбол на кріслах колісних, волейбол сидячи, лазер-ран тощо) та спрямована на залучення ветеранів/-ок із видимими та невидимими травмами до активного соціального життя.

4.3. «Ефект доміно»: ветерани та ветеранки як агенти змін

Принц Гаррі, герцог Сассекський

**Засновник міжнародного заходу
Invictus Games**

Учасники/-ці активностей Ігор Нескорених (зокрема, національних відборів, збірних у міжнародному заході Invictus Games) та інших спортивних подій як-от Warrior Games, Air Force Trials 2024, після завершення змагань залишаються активними. З одного боку, вони демонструють в цілому вищий рівень громадянської активності, а з іншого — реалізують власні проєкти та працюють у різних сферах — від військової служби до інституціоналізації ветеранської політики та реабілітації.

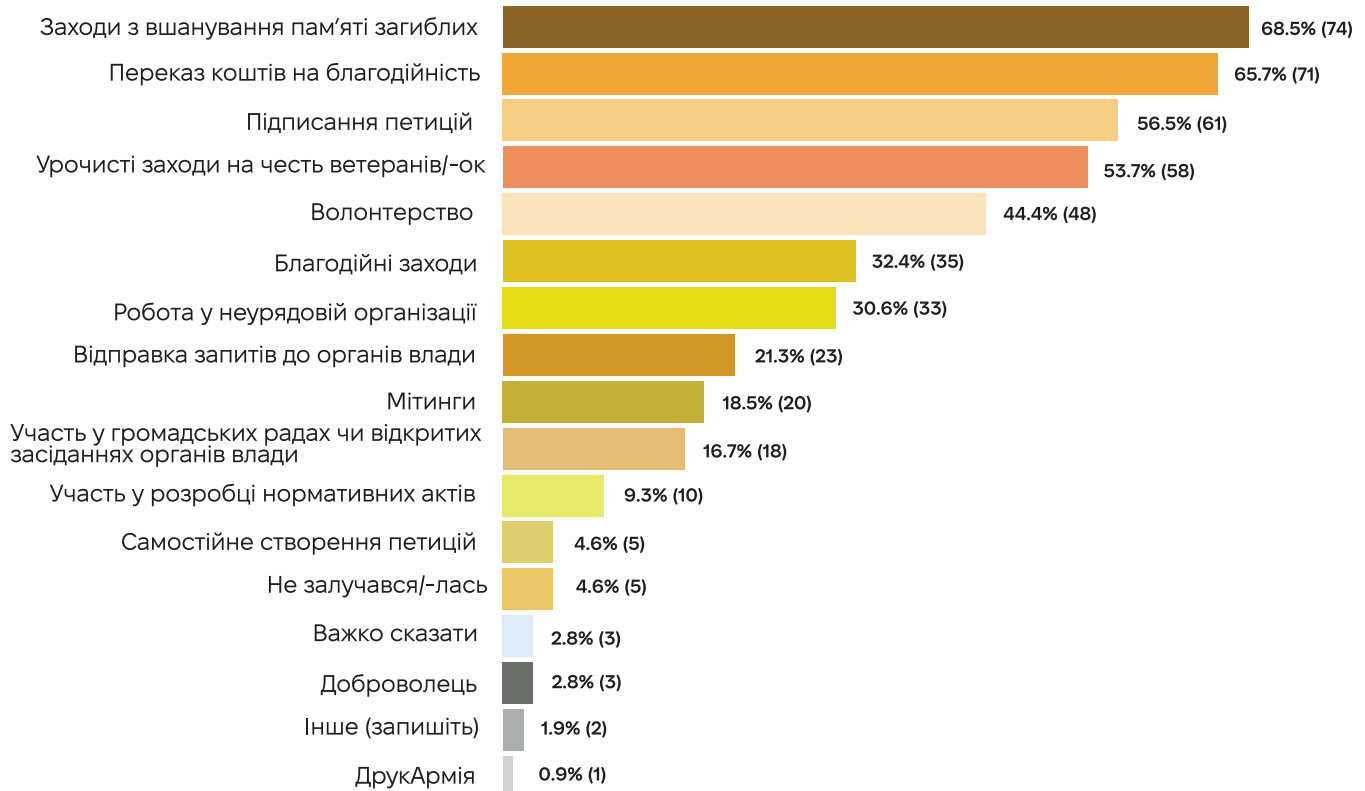
Результати опитування демонструють, що учасники/-ці Ігор Нескорених та сім'ї військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок виявляють найвищу громадську активність майже в усіх категоріях, що може пояснюватися як особистою мотивацією, так і наявністю ширшого кола соціальних контактів через долучення до військового середовища.

Не залучалися до жодної із активностей у переліку опитувальника лише 5% учасників/-ць Ігор Нескорених порівняно з 14% цивільних, які не мають військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок серед членів родини. Це підтверджує тезу про те, що учасники/-ці Ігор Нескорених та сім'ї захисників/-ць в рамках цього дослідження є найбільш активним сегментом громадянського суспільства зараз.

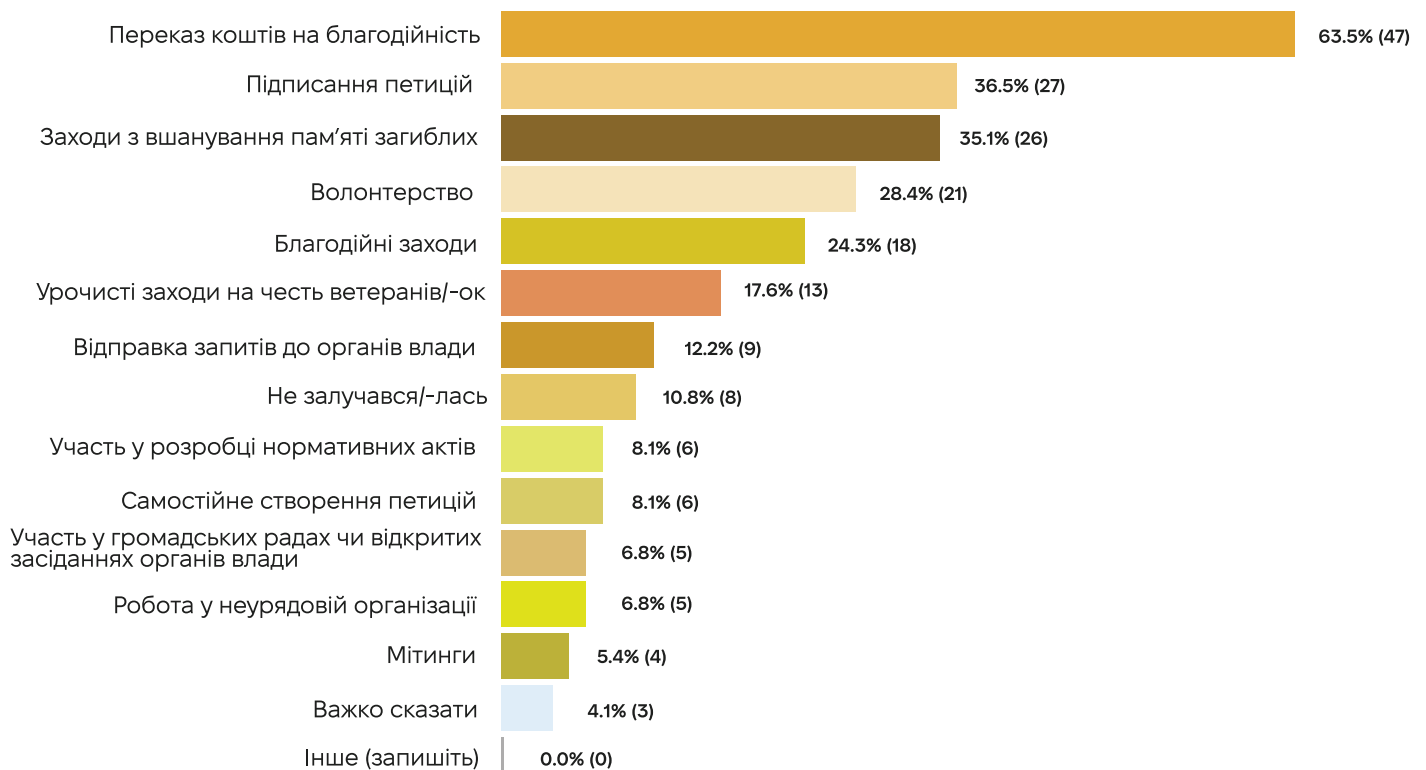
Чи залучалися Ви до таких активностей під час повномасштабної війни

Рисунок 4.1

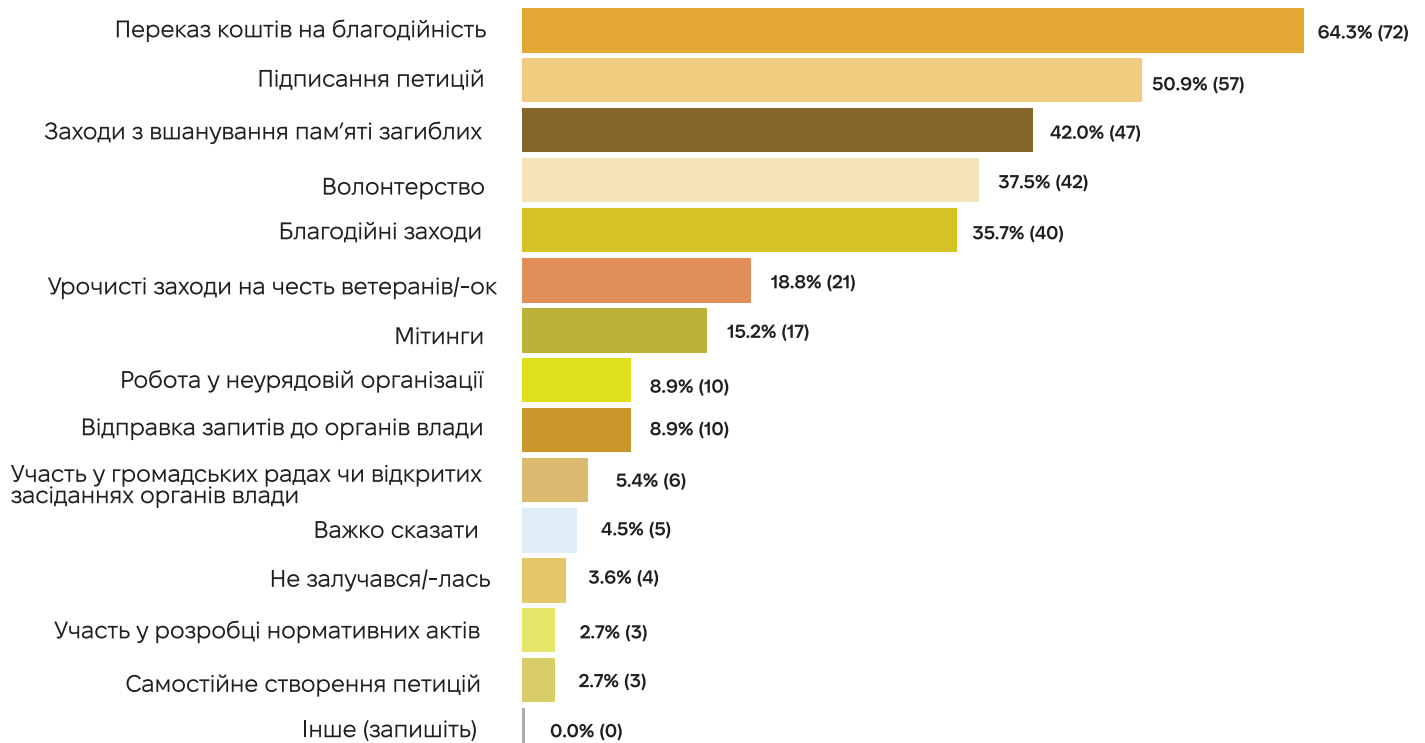
> Учасники/-ці заходів Ігор Нескорених (108)

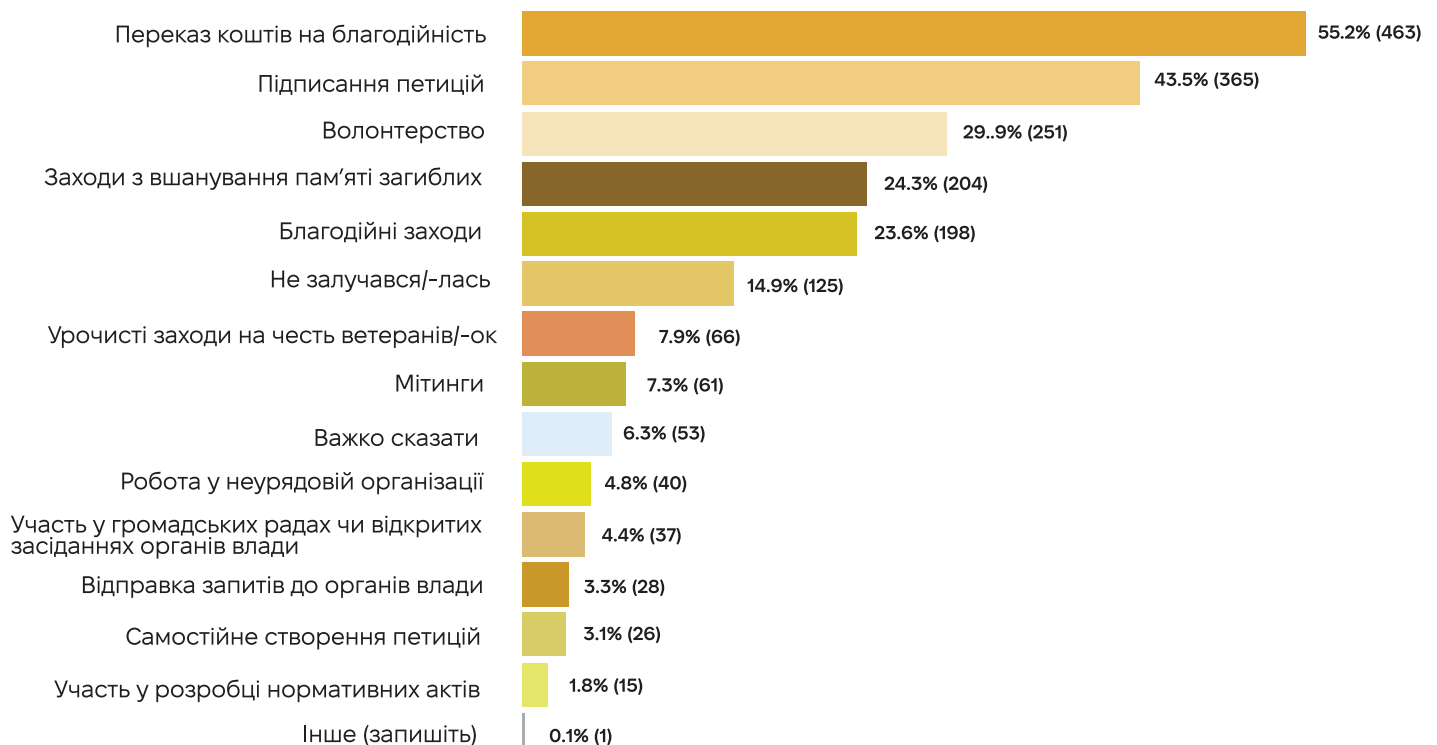
> Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки (74)

> Цивільні, які мали/мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (112)

> Цивільні, які не мали/ не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (112)

Наприклад, 69% опитаних учасників/-ць Ігор Нескорених беруть участь у заходах із вшанування пам'яті загиблих, в інших групах таких від 24% (цивільні, які не мають військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок серед членів родини)

до 42% (цивільні, які мають військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок серед членів родини).

Благодійні грошові перекази здійснюють 66% учасників/-ць Ігор Нескорених, 64% опитаних серед захисників/-ць та членів/-ок їхніх родин, 55% — цивільних, які не мають військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок серед членів родини.

Волонтерством займаються 44% опитаних учасників/-ць Ігор Нескорених, 38% представників сімей військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок, 30% — цивільних, які не мають військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок серед членів родини, та 28% опитаних захисників/-ць.

Підписання петицій практикують 57% учасників/-ць Ігор Нескорених, 52% цивільних, які мають військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок серед членів родини, 44% — цивільних, які не мають військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок серед членів родини та 37% — захисників/-ць.

Ба більше, учасники/-ці Ігор Нескорених регулярно долучаються до різних активностей спільноти Ігор Нескорених. Окрім участі у змаганнях, вони часто ініціюють чи беруть участь у активностях з розвитку адаптивного спорту на місцевому рівні, у спортивних заходах, направлених на об'єднання ветеранської спільноти та у освітніх проєктах для ветеранів.

В яких проєктах організаторів/-ок та учасників/-ць Ігор Нескорених Ви брали участь

Рисунок 4.2

Результати глибинних інтерв'ю також підтверджують різноманітні механізми впливу Ігор Нескорених, зокрема у якості потужного каталізатора низових ініціатив. Ветерани та ветеранки повертаються у свої громади не як отримувачі допомоги, а як лідери/-ки та «агенти змін».

Цитата з інтерв'ю з представником організаційної команди:

«Invictus Games має ефект доміно [...] після того, як ти вже там взяв участь, в тебе лишається оця енергія і ти прагнеш її передавати далі, прагнеш своїх побратимів підтягнути. Тому це природне явище, що вони повертаються і створюють можливості для інших».

Цей тренд децентралізації дозволяє масштабувати досвід учасників та учасниць Ігор на тисячі інших ветеранів/-ок, які не потрапили до національної збірної. До того ж це насичує регіони фаховими наставниками/-цями, які розуміють специфіку поранень і психологічного стану побратимів та посестер.

Учасники/-ці Ігор виконують роль «сполучної ланки» між державою та ветеранами/-ками й їхніми сім'ями, використовуючи свій досвід для формування політики та створення юридичних структур. За матеріалами глибинних інтерв'ю та наявних даних ініціатив учасників/-ць Ігор Нескорених (додатки 2 та 3), зафіксовано щонайменше 50 унікальних проєктів і організацій мінімум у 20 регіонах України — від громадських організацій і спортивних клубів до освітніх програм, змагань і медійних ініціатив. Пряме задокументоване охоплення учасників ініціатив складає понад 8 тис. осіб. Серед основних форм участі можна виділити:

- > безпосередня робота при Міністерстві у справах ветеранів;
- > робота в органах місцевої влади;
- > створення комунальних ветеранських просторів;
- > заснування громадських організацій та/або волонтерство;
- > заснування спортивних ініціатив, тренувань, змагань.

Найпоширенішим видом активності є створення та управління ГО, зосереджених на адаптивному спорті, реабілітації та соціалізації ветеранів та ветеранок. Дослідження наводить десятки прикладів:

- > створення клубів та заходів зі стрільби з лука (Луцьк);
- > розвиток регбі на кріслах колісних у Києві;
- > заснування ГО «Вільні воїни» в Одесі, яка впроваджує адаптивний спорт у шпиталях;
- > ветеранський бізнес та дитячі табори.

¹Обидві оцінки є нижньою межею: реальний масштаб більший, оскільки не враховує вторинну аудиторію заходів, глядачів змагань та тих, хто долучився до спільноти опосередковано.

У межах цієї діяльності учасники/-ці переходять від суто спортивних змагань до комплексної реабілітації. Такі ГО поєднують спортивні тренування з послугами реабілітологів/-инь, психологів/-инь та фахівців/-чинь із супроводу ветеранів та ветеранок, а також надають правові консультації з питань соціального захисту.

Глибинні інтерв'ю з організаційною командою підтверджують масштаб і географію цього явища. За словами одного з експертів, практично в кожному регіоні України присутній хоча б один учасник/-ця спільноти Ігор Нескорених, який ініціює місцеву діяльність — від тренувань і змагань до створення ГО.

Цитата одного з учасників Ігор Нескорених:

«Ігри Нескорених» стали поштовхом для того, щоб усвідомити, що у нашому місті, де я проживаю, немає взагалі ніякого ветеранського спорту. І при бажанні просто тренуватись і приходити в якесь місце поспілкуватись та гарно провести час, його просто не було. А те, що було, було зовсім не того формату, який би хотілось, і не з тими цінностями. [...] Це стало поштовхом для того, щоб почати створювати нові можливості для себе. І починали ми це все з двох видів спорту: з волейболу і тенісу. А зараз вже у нас є шість видів спорту. Ми створили громадську організацію, яка займається реабілітацією через спорт».

«Багато хто з нашої збірної продовжує розвивати адаптивні види спорту в інших містах. В кожного різні види спорту, але багато хто продовжує таке наставництво в цьому напрямку».

В Одесі ветерани-спортсмени, зокрема учасники збірної Ігор Нескорених **Ілля Пилипенко** та **Арсен Рябошапко**, заснували громадську організацію «Вільні воїни». Ця ГО проводить щотижневі тренування з баскетболу на кріслах колісних і інших адаптивних видів спорту.

Баскетбол на кріслах колісних, Ілля та Арсен на фото

Ванкувер
9 лютого 2025 року

Таким чином, створено безбар'єрний спортивний простір, де умови і правила змагань враховують потреби людей з інвалідністю. Це рішення безбар'єрне тим, що надає ветеранам/-кам рівний доступ до занять спортом (адаптує інвентар і середовище для учасників/-ць на кріслах колісних).

Андрій Кучер

Засновник ГО «Спілка поранених військових України "Міцні 300"»

ГО «Спілка поранених військових України "Міцні 300"» — один із найбільш показових прикладів «ефекту доміно» Ігор Нескорених. Засновник організації Андрій Кучер — десантник 79-ї бригади, який отримав поранення у 2022 році на Донеччині. Опинившись у госпіталі без системної підтримки, він вирішив створити спільноту, де ветерани/-ки ділитимуться досвідом і допомагатимуть одне одному орієнтуватися після поранення. До Ігор Нескорених Андрій долучився на шляху відновлення: потрапивши на відбір у Львові, він, за власними словами, був «шокований родинністю атмосфери». До збірної він не пройшов, однак досвід Ігор безпосередньо вплинув на розвиток організації. «Міцні 300» працюють у трьох напрямках: юридичні консультації для поранених, допомога з реабілітацією та залучення до адаптивного спорту — з виїздами, майстер-класами безпосередньо з госпіталів, а також бігові клуби для ветеранів.

За підрахунками одного з респондентів, близько 80% учасників/-ць Ігор залучені або до власних проєктів, або у співпрацю з StratCom Ukraine, «Повернись живим» чи Мінветеранів.

Важливо, що трансформація поширюється й на тих, хто лише доторкнувся до спільноти.

Цитата представника організаційної команди Ігор Нескорених:

«В багатьох регіонах реально розвиток ветеранського спорту був започаткований і підтримується виключно учасниками Ігор Нескорених».

При цьому, починаючи з 2022 року, баланс відповідальності поступово зміщується:

Цитата представника організаційної команди Ігор Нескорених:

«Якщо до 22-го року 95% зусиль у розвитку адаптивного спорту насправді лежало на оргкоманді, то з 22-го року і зараз це 50 на 50. Оргкоманда продовжує щось робити, але дуже багато всього на себе перейняли саме учасники».

Посадовці/-иці визнають, що саме учасники/-ці Ігор Нескорених «пушать» місцеву владу створювати умови для спорту, бо вони «не погоджуються на менше».

Цитата представника організаційної команди Ігор Нескорених:

«...державу пушити почали самі ветерани і ветеранське середовище, і організації, які взялися за Інвіктус [Invictus Games] [...] треба віддати належне і Міністерству у справах ветеранів, воно активно включене. [...] Однозначно, що ця включеність є, і вона з кожним роком стає все кращою і кращою».

Деякі організації, засновані учасниками та учасницями Ігор Нескорених, свідомо рухаються в бік децентралізації — виходять за межі обласних центрів і несуть ветеранський спорт у малі громади.

Проект «Ветспорт — в громади!», який реалізує ГО «Спілка поранених військових України "Міцні 300"» за підтримки фонду «МХП-Громаді». В рамках ініціативи організатори з інклюзивним інвентарем виїжджають у малі громади, щоб залучати ветеранів та ветеранок до спорту як інструменту фізичної та ментальної реабілітації.

Крім того, проєкт змусив державну систему переглянути стандарти інклюзивності інфраструктури. Один з респондентів навів приклад бази в Конча-Заспі, де під тиском Ігор Нескорених нарешті адаптували номери для людей на кріслах колісних, оскільки попередня система паралімпійського спорту не звертала належної уваги на ці базові потреби. Такий «силовий» підхід з боку оргкоманди та самих ветеранів/-ок змусив державні установи та бізнес (наприклад, готельний сектор) змінювати простір не для «галочки», а для реального використання. Принцип ветеранської політики «нічого для ветеранів без ветеранів» став стандартом саме завдяки участі учасників/-ць Ігор в управлінських рішеннях.

Навчально-тренувальний збір команди України на Invictus Games 2020

2019 рік

Проте учасники/-ці глибоких інтерв'ю вказують на серйозні системні прогалини. Посадовці/-иці зазначають, що попри успіх Ігор, виключно цим проєктом неможливо задовольнити потреби 1,5 млн ветеранів/-ок у відновленні через спорт. Головною перепорою є критичний брак інфраструктури та кваліфікованих тренерів адаптивного спорту на рівні громад.

В цілому, результати національного опитування показують, що серед тих, хто знає про Ігри Нескорених, найвідомішою ініціативою є всеукраїнські заходи Ігор Нескорених. Про них знають 31-36% представників/-ць різних груп опитаних в рамках всеукраїнського опитування. Про активності з розвитку безбар'єрності знають 19% сімей військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок, 17% цивільних, які не мають військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок серед членів сім'ї, але лише 13% захисників/-ць. Про ініціативи з розвитку реабілітаційних центрів знають 26% сімей захисників/-ць, що майже вдвічі більше за них самих (15%) — можливо, ця інформація менш актуальна для тих, хто зараз перебуває на службі — та цивільних, які не мають військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок серед членів сім'ї (16%). Імовірно, саме сім'ї захисників/-ць займаються організацією медичної допомоги та реабілітації для рідних, тому більше цікавляться наявними можливостями.

Рисунок 4.3

Які ініціативи організаторів/-ок та учасників/-ць Ігор Нескорених в Україні Ви знаєте

> Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки (54)

> Цивільні, які мали/мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (112)

> Цивільні, які не мали/ не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (502)

Резюме

Вторинний вплив Ігор Нескорених виходить за межі спортивного проєкту у двох взаємопов'язаних вимірах.

У сфері приватно-державного партнерства Ігри Нескорених сформували прецедент системної взаємодії бізнесу з ветеранською спільнотою. Компанії-партнери еволюціонували від ситуативних спонсорів до ініціаторів власних корпоративних програм реінтеграції та доступності. Це є одним із ключових досягнень проєкту і потребує подальшого масштабування — через залучення нових гравців ринку та стимулювання розробки галузевих стандартів ветеранської підтримки.

У вимірі громадської активності учасники Ігор сформували органічну децентралізовану мережу ветеранських ініціатив, яка охоплює більшість регіонів України. Ця мережа є самостійним механізмом реінтеграції — паралельним до державних програм і часто ефективнішим на місцевому рівні завдяки довірі та особистому досвіду її учасників/-ць.

Обидва процеси взаємопосилюються: корпоративні партнери фінансують і легітимізують ветеранські ініціативи в громадах, а самі ветерани та ветеранки через свою видимість і активність роблять ветеранську тему невід'ємною частиною публічного і корпоративного порядку денного.

Водночас створена учасниками та учасницями мережа проєктів залишається вразливою. Без переходу від «персональних» стимулів окремих ветеранів/-ок до системної муніципальної підтримки більшість цих ініціатив мають ризик зникнути разом із вичерпанням особистого ресурсу їхніх засновників.

РОЗДІЛ 5. ВЕТЕРАНИ ТА ВЕТЕРАНКИ ЯК АГЕНТИ ЗМІН

Ігри Нескорених в Україні впливають не лише на самих учасників/-ць, але й на ширший соціальний контекст — змінюючи ставлення до ветеранів/-ок, уявлення про інвалідність, роль спорту в реабілітації та стандарти інклюзивності.

Цей вплив проявляється через кілька ключових механізмів:

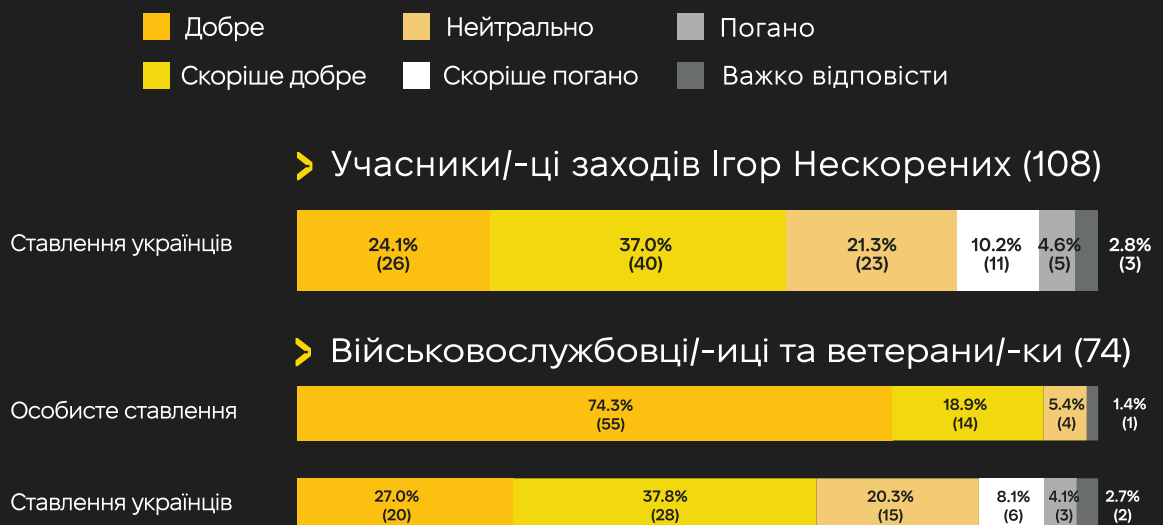
- формування нових соціальних норм і образів ветерана/-ки;
- підвищення видимості теми травм (у тому числі «невидимих»);
- розвиток безбар'єрного середовища;
- популяризацію реабілітації через спорт.

5.1. Ставлення суспільства до ветеранів/-ок

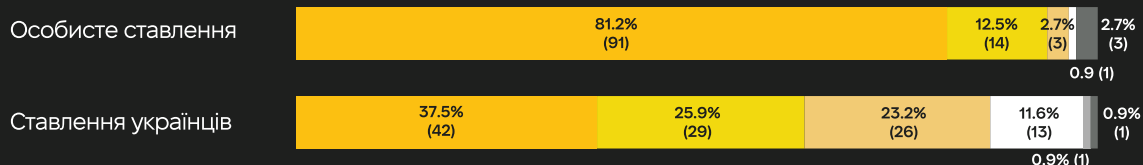
Дослідження виявляє істотний розрив між сприйняттям суспільного ставлення та власної позиції респондентів/-ок.

Оцінка ставлення до військовослужбовців/-иць і ветеранів/-ок, які отримали травми, поранення або захворювання під час захисту Батьківщини

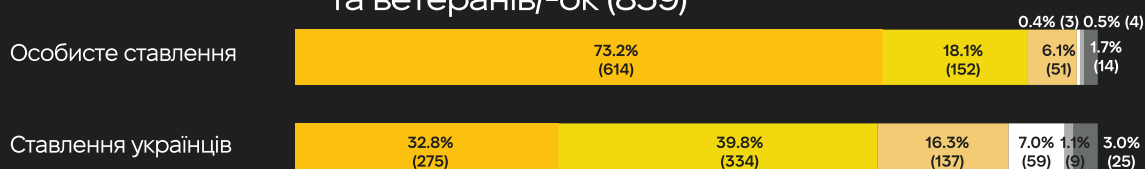
Рисунок 5.1

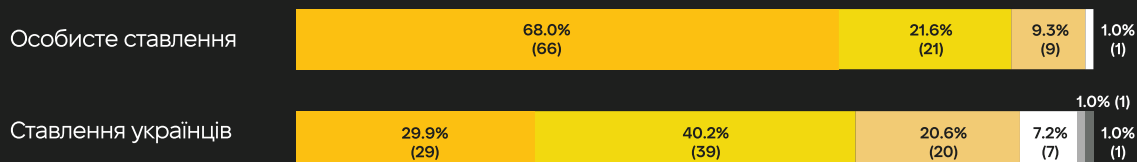
> Цивільні, які мали / мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (112)

> Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (839)

> Люди з інвалідністю (97)

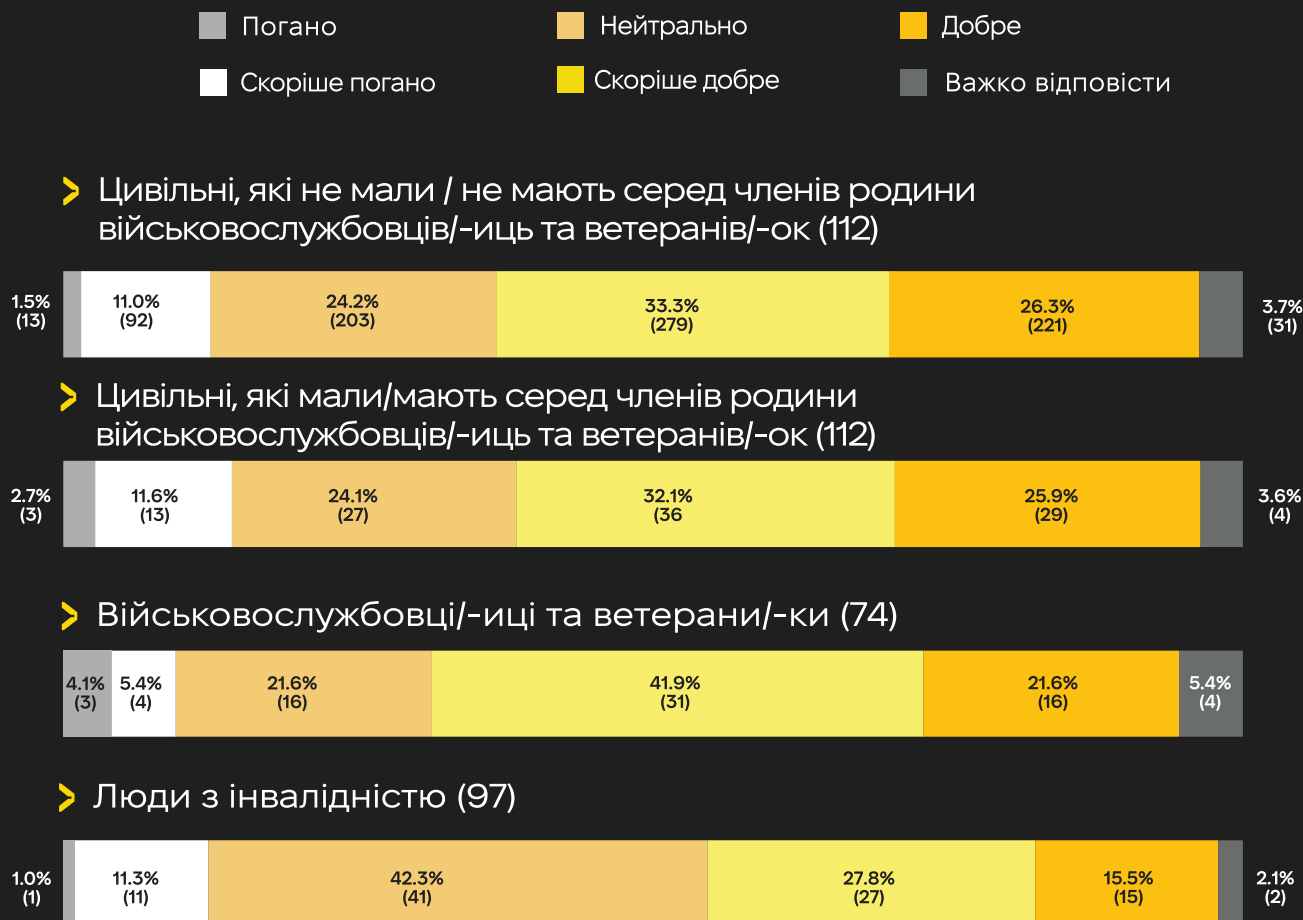
Ставлення українців/-ок до ветеранів/-ок з травмами оцінюють як позитивне («добре» та «скоріше добре») 61–73% опитаних з різних груп. Цікаво, що учасники/-ці Ігор Нескорених найскептичніші в оцінці позитивного ставлення суспільства: лише 61% вважає, що воно «добре» чи «скоріше добре», натомість 15% (і це найбільша частка серед інших груп) вважають, що воно «погане» чи «скоріше погане». Причини такої оцінки потребують окремого дослідження.

Водночас про особисте добре ставлення звітують 90–94% респондентів/-ок різних груп всеукраїнського соціологічного опитування. Цей розрив між оцінкою суспільного та власного ставлення у близько 30 процентних пунктів свідчить про ефект, коли респонденти/-ки схильні приписувати іншим менш толерантні погляди, ніж мають самі. Це так званий ефект «хибного консенсусу» — тенденція вважати, що інші люди мислять і діють інакше (у цьому випадку — більш негативно), ніж сам/-а респондент/-ка.

Особливо промовистою є фактична відсутність відверто негативного особистого ставлення: жоден/-на респондент/-ка серед військовослужбовців/-иць / ветеранів/-ок та представників/-ць їхніх родин не вказали «погане» ставлення, а серед цивільних, які не мали / не мають серед членів/-ок родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок, таких лише 1%. Це контрастує з тим, як оцінюється суспільне ставлення до військовослужбовців/-иць / ветеранів/-ок, які отримали травми, де негативні оцінки («погано» та «скоріше погано») вищі: 8–13% опитаних відповіли, що суспільство ставиться до них погано.

Оцінка ставлення українців до людей з інвалідністю

Рисунок 5.2

Проте більшість респондентів/-ок всеукраїнського опитування вважають, що українці/-ки добре ставляться і до людей з інвалідністю — так вважають 58–64% представників/-ць різних груп. Найбільш скептичні в цьому питанні самі люди з інвалідністю — лише 43% з них зазначили, що українці/-ки ставляться до таких людей добре (максимальний розрив з іншими групами — 21 процентний пункт), ще 42% вказали на нейтральне ставлення — в інших групах ця відповідь набрала 22–24%. Це може свідчити про відмінність між декларованим ставленням і повсякденним досвідом взаємодії, який є більш критичним у самих представників/-ць цієї групи.

5.2. Частота взаємодії з ветеранами/-ками, які отримали травми під час захисту Батьківщини

Інтенсивність контакту з ветеранами/-ками, які отримали травми, поранення, захворювання під час захисту Батьківщини, очікувано відрізняється між групами респондентів/-ок всеукраїнського опитування.

Рисунок 5.3

Місця зустрічей із військовослужбовцями/-ицями та ветеранами/-ками, які отримали травми, поранення або захворювання під час захисту Батьківщини

■ Так ■ Ні ■ Не відвідую / не користуюся послугами

> Вдома

Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки

53.8%
(21)

46.2%
(18)

Цивільні, які мали / мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

49.3%
(34)

50.7%
(35)

Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

38.7%
(287)

61.3%
(455)

> На вулиці

Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки

100%
(39)

Цивільні, які мали / мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

95.7%
(66)

4.3%
(3)

Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

94.3%
(700)

5.7%
(42)

> На роботі

Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки

76.9%
(30)

17.9%
(7)

5.1%
(2)

Цивільні, які мали / мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

43.5%
(30)

44.9%
(31)

11.6%
(8)

Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

39.2%
(291)

51.8%
(384)

9.0%
(67)

> В магазині

Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки

92.3%
(36)

5.1%
(2)

2.6%
(1)

Цивільні, які мали / мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

89.9%
(62)

7.2%
(5)

2.9%
(2)

Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

88.3%
(655)

10.0%
(74)

10.0%
(74)

> В транспорті

Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки

87.2%
(34)

5.1%
(2)

7.7%
(3)

Цивільні, які мали / мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

87.0%
(60)

8.7%
(6)

4.3%
(3)

Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

83.2%
(617)

12.9%
(98)

3.9%
(29)

> В спорзалі

Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки

23.1%
(9)

30.8%
(12)

46.2%
(18)

Цивільні, які мали / мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

20.3%
(14)

36.2%
(25)

43.5%
(30)

Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок

17.0%
(126)

44.9%
(333)

38.1%
(283)

■ Так ■ Ні ■ Не відвідую / не користуюся послугами

> В поліклініці/ лікарні

Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки	97.4% (38)		2.6% (1)
Цивільні, які мали / мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок	89.8% (62)	5.8% (4)	4.3% (3)
Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок	85.8% (637)	8.5% (63)	5.7% (42)

> В ЦНАПах та інших центрах надання послуг

Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки	66.7% (26)	7.7% (3)	25.6% (10)
Цивільні, які мали / мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок	72.5% (50)	5.8% (4)	21.7% (15)
Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок	59.7% (443)	18.5% (137)	21.8% (162)

> При відвідуванні культурно-розважальних заходів

Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки	38.5% (15)	20.5% (8)	41.0% (16)
Цивільні, які мали / мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок	52.2% (36)	17.4% (12)	30.04% (21)
Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок	42.0% (312)	26.8% (199)	31.1% (231)

> При відвідуванні спортивних заходів

Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки	33.3% (13)	12.8% (5)	53.8% (21)
Цивільні, які мали / мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок	24.6% (17)	20.3% (14)	55.1% (38)
Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок	27.4% (203)	28.8% (214)	43.8% (325)

У межах приватного побутового простору (вдома) з військовослужбовцями/-ицями та ветеранами/-ками, які мають травми, взаємодіють 54% респондентів/-ок із групи самих захисників/-ць, 49% цивільних, які мають родичів-військових, та 39% осіб, чий сім'ї не мають безпосереднього досвіду служби.

Основна маса контактів зосереджена в «прохідних» локаціях з низьким рівнем міжособистісної комунікації. Найвищі показники зафіксовані на вулиці (94,3–100%), у магазинах (88,3–92,3%) та аптеках чи лікарнях (85,8–97,4%). Такі результати є очікуваними, оскільки ці місця є базовими для життєдіяльності.

Суттєво нижчі показники взаємодії спостерігаються у сферах, що передбачають тривалий контакт або спільну діяльність. На робочому місці ветеранів/-ок із пораненнями зустрічають 39,2% цивільних без родинного військового зв'язку.

Найбільш проблемною зоною є спортивна інфраструктура.

Лише 17% цивільних без досвіду служби в родині зустрічали ветеранів/-ок із травмами у спортзалах. При цьому від 38% до 46% респондентів/-ок у різних групах взагалі не відвідують спортивні заклади. Низька видимість ветеранів/-ок у цьому сегменті може свідчити про те, що спортивна реабілітація наразі зосереджена у вузькоспеціалізованих ветеранських або медичних центрах.

Це дозволяє припустити недостатню адаптованість закладів фізичної культури загального користування до потреб людей із пораненнями та травмами.

Схожа тенденція простежується у сфері дозвілля та культури. Близько 41% самих ветеранів/-ок зазначили, що не відвідують культурно-розважальні заходи, що може бути наслідком інфраструктурної недоступності об'єктів. На спортивних заходах ветеранів/-ок зустрічають лише 24–33% опитаних, що також корелює з високим відсотком респондентів/-ок, які взагалі не відвідують такі події (43–55%). Такий показник може бути зумовлений поєднанням психологічних чинників та специфіки адаптації до цивільного життя в умовах воєнного стану, що обмежує запит на участь у заходах розважального характеру.

5.3. Емоційний профіль сприйняття ветеранів та ветеранок з травмами

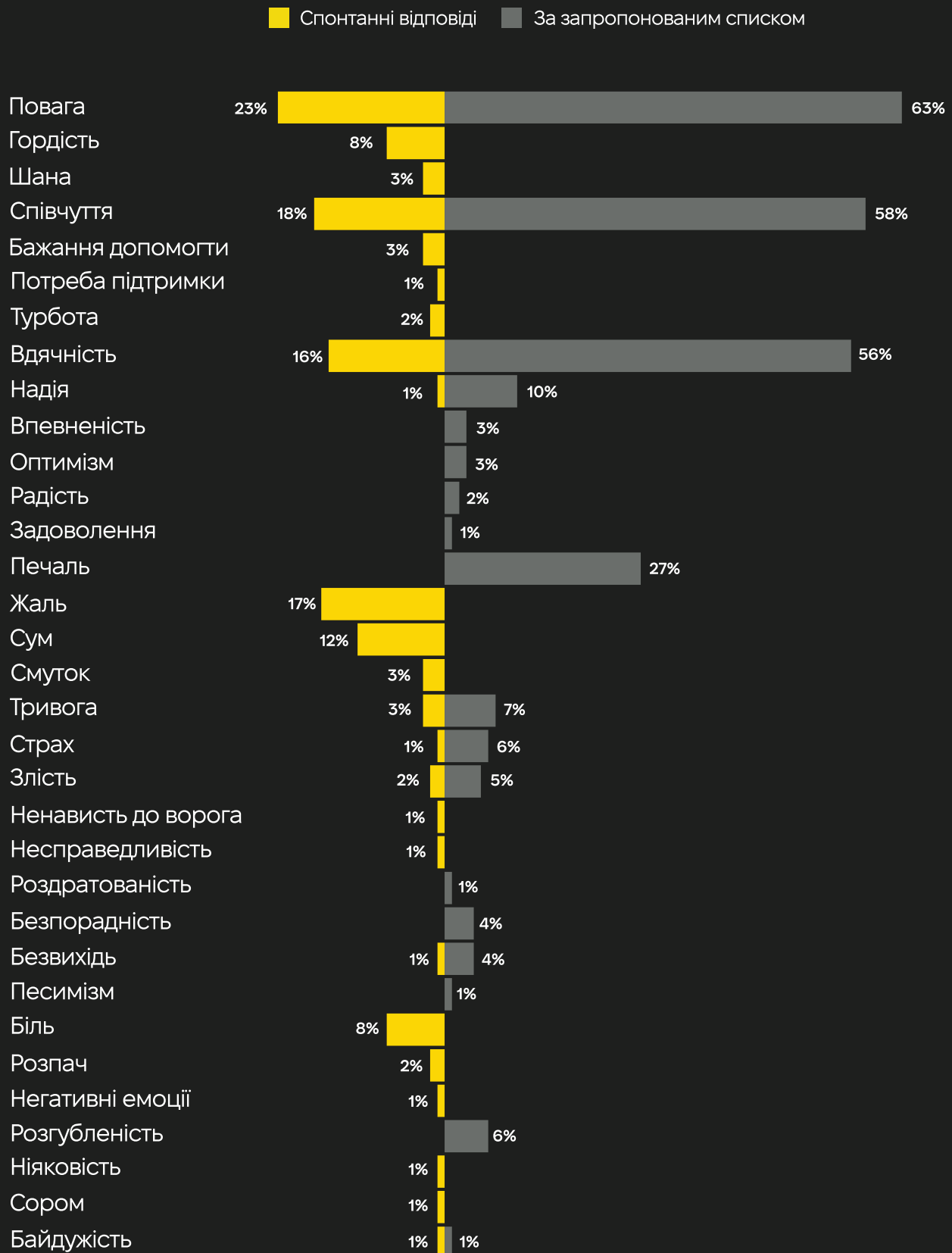
Серед емоцій, які відчують до ветеранів та ветеранок з травмами, респонденти/-ки всеукраїнського опитування найчастіше вказували повагу, співчуття, вдячність, печаль. Найвища інтенсивність цих почуттів фіксується у цивільних, що мають родичів серед захисників/ць, проте відрив від групи цивільних без такого досвіду є мінімальним.

Негативні емоції мають низький прояв у всіх групах — злість асоціюють з фразою «Військовослужбовець/-иця, ветеран/-ка, що отримав/-ла травму, поранення або захворювання під час захисту Батьківщини» лише 2% респондентів/-ок у питанні без підказки і 5% у питанні з підказкою, страх — 1 і 6% відповідно.

Низький рівень байдужості серед усіх опитаних підтверджує, що тема ветеранської реабілітації є емоційно значущою для всього суспільства.

Емоції респондентів/-ок при згадці «Військовослужбовець/-иця, що отримав/-ла травму під час захисту Батьківщини». Спонтанні відповіді / відповіді з підказкою

Рисунок 5.4

5.4. Ставлення до «невидимих» поранень

Проблема «невидимих» травм (ПТСР, акубаротравм та інших невидимих наслідків бойових дій) має високий рівень розуміння у суспільстві.

Рисунок 5.5

Зміна у ставленні до військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок з «невидимими» травмами у порівнянні з тими, чиї травми є видимими

■ Не змінюється ■ Змінюється на нейтральне ■ Важко відповісти
■ Змінюється на краще ■ Змінюється на гірше

➤ Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (877)

2.3%
(20)

➤ Цивільні, які мали/мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (74)

2.7%
(2)

➤ Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки (42)

Найпоширенішим є стабільне ставлення до ветерана/-ки при отриманні інформації про його/її «невидимі» поранення: 47% сімей військовослужбовців/-иць і по 45% представників/-иць інших груп опитаних зазначають, що їхнє ставлення не змінюється.

Водночас 33% військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок і 31% цивільних, які мають або мали серед членів/-ок сімей захисників/-ць, та 29% цивільних, які не мають / не мали серед членів сімей захисників/-ць, змінюють ставлення на краще, усвідомлюючи складність життя з неочевидними травмами, які однак відображаються на побуті і можливостях ветерана/-ки. Примітно, що для 11–13% опитаних з різних груп важко визначитися з відповіддю. Це може вказувати на недостатнє розуміння природи ПТСР, акубаротравм та інших «невидимих» наслідків бойових дій. Лише 2% опитаних змінюють ставлення на гірше, що є низьким показником стигматизації цієї групи ветеранів/-ок.

Щодо особистого досвіду — на питання «Чи стикалися у своєму житті з ситуацією, коли Ви спілкувалися або взаємодіяли з людиною, а потім дізнавалися, що у неї є акубаротравма (контузія), протез або важке захворювання? Якщо так, як змінилося Ваше ставлення до людини після цього?» 32% опитаних відповіли, що «не стикався/ не стикалася» з такими ситуаціями. В той же час 30% респондентів/-ок відповіли, що у них виникало співчуття, 26% — почуття поваги, 12% — що виникало бажання взаємодіяти з цією людиною більше (2% — що виникало бажання взаємодіяти менше).

5.5. Вплив на суспільне сприйняття

Респонденти позитивно оцінюють вплив Ігор Нескорених на ставлення українців/-ок до військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок.

Всі опитані аудиторії — 83% опитаних учасників/-ць Ігор, 82% цивільних, що мають серед членів/-ок родини захисників або захисниць, 79% людей з інвалідністю, 78% цивільних, що не мають серед членів/-ок родини захисників або захисниць, та 65% захисників/ захисниць — вважають, що завдяки Іграм ставлення до ветеранів/-ок, які отримали травми покращується або частково покращується.

Тут важливо відмітити дві речі. По-перше, позитивну оцінку впливу учасниками/-цями заходів Ігор Нескорених, оскільки в першу чергу саме на них спрямована зміна ставлення українців/-ок. По-друге, цікавим спостереженням є відносно великий показник скепсису військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок, що взяли участь у всеукраїнському опитуванні. Окрім того, що найменша частка представників/-ць цієї аудиторії вважає, що Ігри мають позитивний вплив, саме вони вважають, що Ігри не мають істотного впливу на зміну ставлення (17% проти 11% у інших групах) або зазначають, що важко відповісти про вплив (17% проти 4–9%). Це питання потребує окремого дослідження.

Оцінка впливу Ігор Нескорених на ставлення українців/-ок до військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок, які отримали травми під час захисту Батьківщини

Рисунок 5.6

■ Покращують ■ Частково покращують ■ Не змінюють ■ Частково погіршують ■ Погіршують ■ Важко відповісти

> Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки (54)

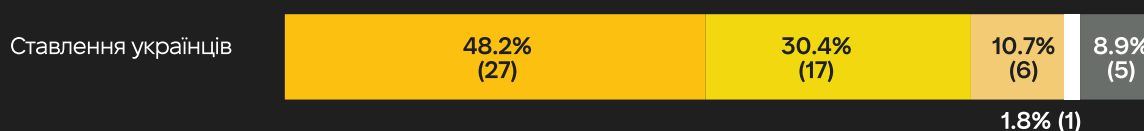
> Цивільні, які мали / мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (84)

> Цивільні, які не мали / не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (502)

> Люди з інвалідністю (56)

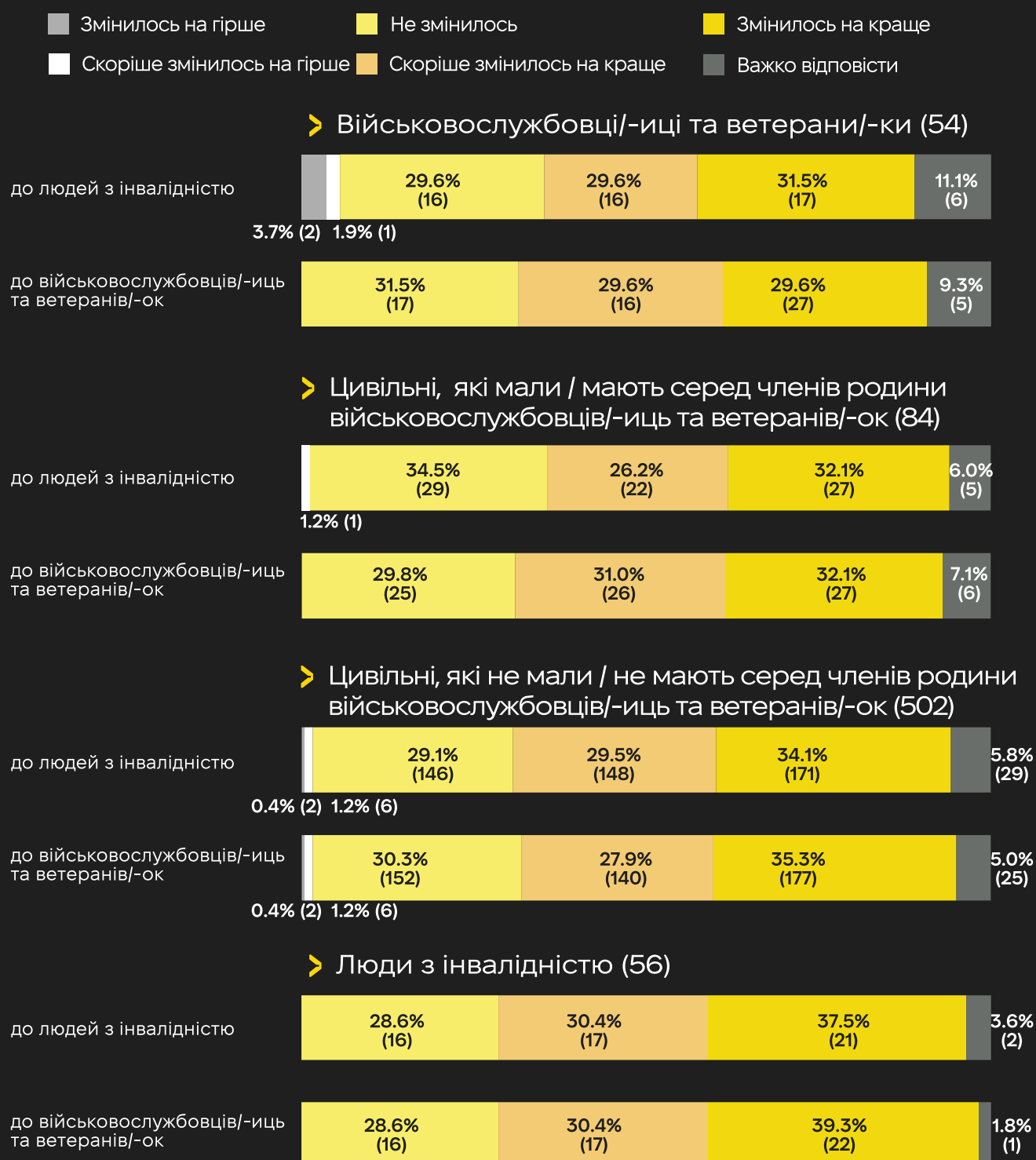

У питанні про зміну особистого ставлення до військовослужбовців/-иць, ветеранів/-ок та людей з інвалідністю опитування теж зафіксувало позитивну динаміку. Ставлення до ветеранів/-ок покращилося або скоріше змінилось на краще у 59% захисників/-ць, 63% — цивільних з обох груп та у 70% людей з інвалідністю.

Ставлення до людей з інвалідністю покращилося або скоріше покращилося у 54-68% опитаних в рамках всеукраїнського опитування. Найменший показник покращення зафіксовано у військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок, найбільше — у людей з інвалідністю.

Зміна особистого ставлення до ветеранів/-ок, які отримали травми під час захисту Батьківщини / людей з інвалідністю під впливом спостереження за Іграми Нескорених

Рисунок 5.7

Цитата з інтерв'ю з міжнародним партнером:

«Вони [учасники/-ці Ігор Нескорених — ред.] стали натхненням, вони стали рольовими моделями — не лише для військових, а й для інших частин суспільства, які, можливо, ніколи не служили. Люди дивляться на них і бачать дух Invictus — стійкість, здатність до єдності, до спільності».

5.6. Розвиток дружнього до ветеранів та ветеранок середовища в Україні

Окрім зміни ставлення до конкретних категорій людей, Ігри Нескорених та інші аналогічні спортивні заходи впливають і на зміну соціального ландшафту в Україні.

Цікаво, що учасники/-ці Ігор Нескорених в першу чергу вказують на прямий вплив, пов'язаний з суттю активностей в рамках Ігор Нескорених. Найпопулярнішою відповіддю про напрями впливу стала «розвивають адаптивний спорт» — так відповіли 83% опитаних, на другому місці відповідь «підтримують міжнародний імідж» та «сприяють кращій інтеграції ветеранів/-ок у цивільне життя» (по 71%), на третьому — «сприяють популяризації спорту» (69%).

Invictus Games 2017
м. Торонто

Респонденти/-ки, що брали участь у всеукраїнському опитуванні, описують вплив на суспільство в більш широкому сенсі. Зокрема, серед найбільш популярних відповідей — те, що Ігри підвищують обізнаність суспільства про потреби ветеранів/-ок (50–63% відповідей у різних групах), заохочують ветеранів/-ок реалізовувати власні ініціативи (43–55%), а бізнес проявляти соціальну відповідальність (24–32%), сприяють появі безбар'єрних рішень (32–56%), забезпечують популяризацію спорту загалом (39–41%) та розвиток адаптивного спорту зокрема (26–32%).

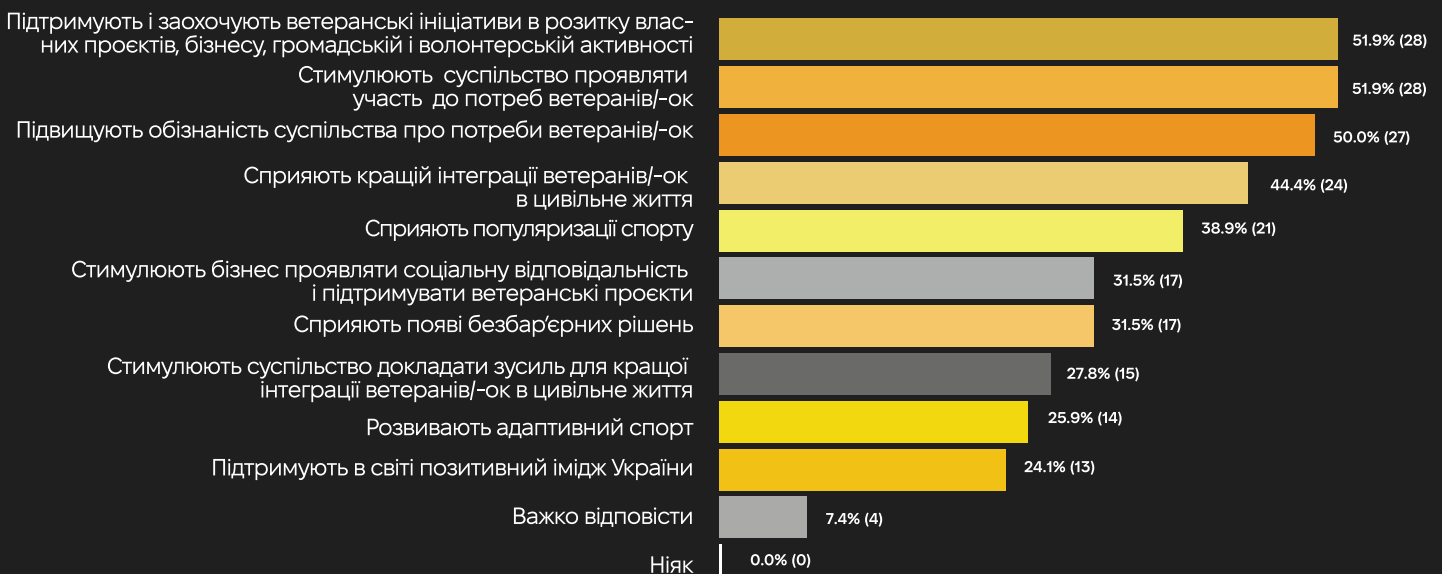
Оцінка впливу проектів на кшталт Ігор Нескорених на Україну

Рисунок 5.8

Учасники/-ці заходів Ігор Нескорених (78)

Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки (54)

➤ Цивільні, які мали/мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (84)

➤ Цивільні, які не мали/ не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (502)

➤ Люди з інвалідністю (56)

В інтерв'ю респонденти/-ки зазначали, що один з ключових секретів успіху ініціативи — це те, що на рівні ветеранської спільноти Ігри Нескорених створили унікальну екосистему підтримки, засновану на принципі «рівний рівному».

Респонденти/-ки відзначають, що спорт у проєкті складає лише 5% успіху, тоді як решта 95% — це подолання соціальної ізоляції. Ветерани/-ки знаходять середовище, яке сприяє виходу з ізоляції, надаючи ветерану/-ці відчуття приналежності та спільності досвіду. Така соціальна підтримка є критично важливою для подолання депресивних станів та психологічного відновлення.

Цитата з інтерв'ю з учасницею Ігор Нескорених:

«Я зараз змагання сприймаю як місце таких тусовок, а спорт — це лиш привід, щоб зібратись. Такий хороший привід».

Побратимські та посестринські стосунки у межах проєкту набувають форми нової соціальної мережі, що замінює втрачений військовий підрозділ. Оскільки перебування у спортзалах загального користування може асоціюватися у ветеранів/-ок із відчуттям надмірної уваги, що впливає з даних про частоту відвідування, то Ігри створюють «надійний колектив», де ветерани та ветеранки почуваються безпечно, що суттєво знижує стрес під час соціалізації.

Ігри Нескорених суттєво змінили сприйняття ветеранів/-ок з інвалідністю, підвищили видимість ветеранів/-ок у медіа та публічному просторі, сприяли при звичаєнню цивільних осіб до інклюзивності. Міжнародні партнери відзначають, що українські ветерани/-ки транслюють позитив через прийняття свого нового стану (наприклад, прикріплюючи іграшки на протези).

Ігри Нескорених актуалізували питання безбар'єрності не лише як пільги для військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок, а як необхідного стандарту для всіх маломобільних груп населення.

Цитата з інтерв'ю з міжнародним партнером:

«Я відвідую дуже багато різних заходів, де беруть участь ветерани, в тому числі з ампутаціями або на кріслах колісних. І я бачу цю зміну [...] це і зміна ставлення самих ветеранів до цього [...] не сховати, не приховати, не привертати увагу до цього [...] а навпаки, привернути увагу, але привернути позитивом».

Проте учасники/-ці інтерв'ю тверезо зауважують, що рівень стереотипізації все ще високий і зміни часто відбуваються швидше через резонансні скандали, ніж через позитивні образи, що підкреслює необхідність тривалої роботи в медіапросторі.

Всеукраїнські
змагання
Ігри Нескорених

м. Київ
2024 рік

Респонденти/-ки всеукраїнського опитування зазначають, що завдяки Іграм спорт перестали сприймати просто як дозвілля і тепер також сприймають як дієвий інструмент відновлення та повернення до активного життя.

Рисунок 5.9

Зміна публічної думки про відновлення ветеранів/-ок через спорт завдяки участі України в Іграх Нескорених

> Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки (38)

> Цивільні, які мали/ мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (60)

> Цивільні, які не мали/ не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (414)

Резюме

Суспільний вплив Ігор Нескорених проявляється у зміні як ставлення, так і соціальних практик.

Формується новий образ ветерана/-ки — як активного/-ї, спроможного/-ї, соціально включеного/-ї.

Ставлення до ветеранів/-ок загалом позитивне. Однак існує розрив між особистими установками та проекцією суспільного ставлення, яке респонденти/-ки оцінюють значно критичніше за власну позицію.

Проблема «невидимих» травм частково усвідомлена, але потребує подальшої комунікації.

Ігри Нескорених виступають драйвером безбар'єрності та впливають на інфраструктуру, державні політики та бізнес. Реабілітація через спорт стає новою соціальною нормою, хоча її потенціал поза колом самих учасників/-ць Ігор поки недооцінений.

Водночас вплив Ігор Нескорених обмежений поточним масштабом проекту і потребує підсилення через системні рішення: розвиток адаптивної інфраструктури в громадах та розширення доступу до реабілітаційних програм для широкого кола ветеранів та ветеранок.

РОЗДІЛ 6.

МЕДІЙНИЙ ВИМІР

Після заснування Invictus Games у 2014 році перший час тема ігор практично була відсутня в українському інформаційному полі. Україна не брала участі у перших Іграх, тому медійне покриття обмежувалося поодинокими згадками міжнародного характеру без прив'язки до внутрішнього контексту.

За десять років тема Invictus Games в Україні виросла з майже нульової присутності до стабільної частини інформаційного поля.

Поворотним моментом стало оголошення про запрошення України до участі в наступних Іграх. Саме тоді тема вперше набула помітної присутності в українському медіапросторі: з'явилися перші публікації у ЗМІ, зросла увага з боку ветеранської спільноти та громадських організацій. Інформаційний інтерес формувався навколо самого факту участі та підготовки до заходу. Водночас цей інтерес не виник сам по собі — він став результатом роботи команди StratCom Ukraine, яка системно працювала з журналістами/-ками та формувала коректне розуміння ветеранського середовища. На той момент увага медіа до теми ветеранів/-ок з пораненнями залишалася низькою: журналісти/-ки часто не орієнтувалися в термінології і нерідко унікали теми або подавали її спрощено й некоректно.

Дебют української збірної на Invictus Games у Торонто в 2017 році став ключовою подією для остаточного закріплення Ігор Нескорених як упізнаваного медійного бренду.

Інформаційне поле суттєво розширилося завдяки впровадженню нових наративів: репортажі про відбір учасників/-ць, тренувальний процес, здобуті медалі та персональні історії ветеранів/-ок. Від концентрації у Києві та загальноукраїнських медіа у 2016 році тема Invictus Games поширилася на усі регіони України.

Друга важлива особливість — стала медійна присутність тримається на людях. Найбільше уваги до конкретних людей (медійних ветеранів/-ок, чиновників/-ць), а також до організацій, які фінансують чи координують участь. Особливу роль відіграє принц Гаррі, герцог Сассекський, — його присутність автоматично підсилює інтерес до Ігор і додає темі міжнародної ваги.

Значну частину уваги концентрує невелика група найбільш медійних ве-

теранів/-ок. У результаті ветеранська спільнота в медіа виглядає вужчою, ніж вона є насправді.

**Церемонія відкриття
Invictus Games 2020**

Гаага, Нідерланди
2022 рік

Після 2022 року бренд «Нескорених» став одночасно спортивним, дипломатичним, меморіальним та інформаційно-безпековим.

Порядок денний формується онлайн. Інтернет-ЗМІ (30,9%) та Facebook (30%) забезпечують понад половину всього масиву згадок. Соцмережі лідирують за впливом через швидке поширення та репости (Facebook, Telegram, YouTube, X, TikTok). При цьому Telegram демонструє найбільший ріст з 2022 року, зараз третє за обсягом джерело (13,1%). Традиційні медіа та офіційні джерела підтримують стабільну присутність теми, але не визначають загальну динаміку.

Співпраця з бізнесом помітно змінилася. Якщо раніше бізнес долучався епізодично, то після 2022 року ця взаємодія стала більш системною і публічною.

Загальний медійний фон стабільно позитивний або нейтральний. Негатив трапляється рідко і не формує окремого наративу. Проєкт має високий рівень репутаційної стійкості: критика не дискредитує саму ініціативу. Жоден інцидент за 10 років не переріс у системну кризу бренду.

Ще одна важлива зміна — розширення географії. Якщо раніше тема жила переважно в національних медіа, то зараз її активно підхоплюють регіони. Локальні історії про учасників зі своїх громад стали одним із ключових форматів.

Ігри Нескорених сприймаються як подія, що важлива для кожної громади, де є свої учасники та учасниці. Найстійкіший механізм регіоналізації — персоналізація загальнонаціональної новини через місцевого учасника/-цю. Щоразу, коли оголошувався склад збірної або ставали відомі медальні результати, регіональні медіа масово створювали власний контент за шаблоном «наш земляк/землячка увійшли до збірної або здобули медаль на Іграх Нескорених».

РОЗДІЛ 7. МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР

У цьому розділі розглянуто міжнародний вимір Ігор Нескорених у двох площинах. Перша — порівняльний аналіз державних підходів до спортивної реабілітації ветеранів/-ок у країнах-учасницях Invictus Games: Великій Британії, США, Канаді, Ізраїлі, Франції, Німеччині та Польщі. Друга — роль участі України в Іграх Нескорених для її міжнародного іміджу та публічної дипломатії, підкріплена даними соціологічного дослідження та інтерв'ю. Розділ дає змогу побачити, де Україна вже відповідає кращим практикам партнерів — і де є простір для подальшого розвитку.

Концептуальну основу для використання спорту як засобу реабілітації заклад доктор Людвіг Гуттман у госпіталі Сток-Мандевіль після Другої світової війни. Гуттман визнав, що фізична активність для солдатів з ушкодженнями спинного мозку має не лише фізіологічне значення: вона повертає їм відчуття власної гідності та приналежності до суспільства. Цей підхід ліг в основу Паралімпійського руху та згодом був адаптований для ветеранів та ветеранок сучасних збройних конфліктів — зокрема через Invictus Games та Warrior Games (США).

Аналіз досвіду 25 країн-учасниць Invictus Games (включно з Україною) показує: державні рішення, які інтегрують спорт у ветеранські стратегії, спрямовані на те, щоб змінити образ ветерана/-ки з «пацієнта/-ки» на «активного учасника/-цю спортивної спільноти». Це допомагає боротися з соціальною ізоляцією, депресією та ПТСР.

Серед спільних рис, характерних для більшості країн-учасниць:

- у більшості країн участь у міжнародних заходах перебуває у відомстві Міністерства оборони або військових медичних служб;
- в окремих країнах (наприклад, Велика Британія, Канада, Австралія) Invictus Games має більш офіційний статус і пов'язаний із масштабним державним фінансуванням, на відміну від Йорданії, Іраку та Нігерії, де інфраструктуру будує сама спільнота;
- Invictus Games найчастіше розглядаються як інструмент відновлення ветеранів/-ок і публічного визнання;
- для більшості країн характерна відсутність стабільного бюджетного фінансування і нерівномірна державна підтримка — ініціатива здебільшого залежить від громадських організацій та меценатів.

Цей порівняльний огляд дозволяє побачити, де Україна вже відповідає кращим практикам партнерів, а де ще є простір для розвитку. У більшості аналізованих країн спортивна реабілітація ветеранів/-ок пройшла шлях від виключно громадської ініціативи до комплексної державної системи. Україна наразі перебуває саме на цьому переломному етапі.

7.1. Закордонний досвід відновлення ветеранів та ветеранок через спорт

Велика Британія

Invictus Games Foundation — провідна світова організація, що еволюціонувала від органу управління Invictus Gamers до спільноти 25 країн-учасниць і глобального руху. Саме через взаємодію з Фундацією Україна та інші країни-учасниці отримують методичну і організаційну підтримку для розвитку відновлення через спорт військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок, а також фінансування за окремими програмами.

Велика Британія — країна, яка заснувала ці Ігри, і щоразу залучається командою Team UK. Її участь координує благодійна організація Королівський легіон (Royal British Legion) у партнерстві з Міністерством оборони.

Волейбол сидячи

Ванкувер
15 лютого 2025 року

Окремої урядової стратегії для ветеранського спорту у Великій Британії немає — вона є частиною ширшої ветеранської стратегії. Водночас юридично закріплено Covenant Duty (Armed Forces Act 2021), який зобов'язує певні публічні органи дотримуватися «Armed Forces Covenant» при наданні послуг у сфері охорони здоров'я, освіти та житла.

Відповідальність за програми спортивної реабілітації ветеранів лежить на Міністерстві оборони (MOD). Воно координує Battle Back — програму адаптивного спорту ветеранів/-ок з пораненнями, травмами та захворюваннями (WIS), яку реалізує у партнерстві з благодійними організаціями (Help for Heroes, Royal British Legion тощо).

Практично спортивна реабілітація у Великій Британії надається через систему охорони здоров'я (NHS), військові реабілітаційні центри та благодійні організації. Є спеціальні NHS-сервіси для ветеранів/-ок, наприклад Op RESTORE — Veterans Physical Health & Wellbeing Service.

У структурі Міністерства оборони Великої Британії діє Office for Veterans' Affairs, у складі якого працює Defence Transition Services — служба, яка допомагає ветеранам/-кам отримати підтримку з питань фізичного та психічного здоров'я.

Важливу роль відіграє Armed Forces Covenant Fund Trust — державний позавідомчий орган, що фінансує та підтримує соціальні й реабілітаційні ініціативи для ветеранів/-ок через партнерство з благодійними та неурядовими організаціями.

Також варто згадати Help for Heroes — велику британську ветеранську благодійну організацію, яка тривалий час готувала ветеранів/-ок до Ігор Нескорених та надавала реабілітаційну, фізичну й психологічну підтримку. Іншою ініціативою є благодійна організація, створена як незалежна частина діяльності Blind Veterans UK для покращення життя ветеранів/-ок із порушенням зору та їхніх сімей через дослідження, інновації, підтримку, розвиток працевлаштування та практичні сервіси — Bravo Victor.

У листопаді 2025 року Велика Британія ухвалила нову ветеранську стратегію на зміну попередній (2022-2024). У документі передбачена підтримка Invictus Games Birmingham 2027: уряд Великої Британії бере на себе фінансування Ігор, надаючи андерайтинг до 26 мільйонів фунтів стерлінгів. Invictus Games тут подаються не просто як спортивні змагання, а як інструмент реабілітації, відновлення, суспільного визнання та вшанування ветеранів/-ок і чинних військовослужбовців/-иць. Акцент — на фізичному відновленні, психологічній стабілізації та соціальній інтеграції через спорт.

У розділі Contribute спорт згадується як форма громадської участі ветеранів/-ок. У документі прямо зазначено, що ветерани/-ки часто беруть участь у житті громад як спортивні тренери/-ки, наставники/-ці й організатори/-ки місцевих ініціатив. Спорт у цьому контексті — спосіб передавати молоді дисципліну, навички командної роботи та лідерство.

У розділі Support також ідеться про фізичне відновлення ветеранів/-ок. Програма Op RESTORE охоплює лікування й реабілітацію з фізичними порушеннями, що включає лікувальну фізичну активність, адаптивні практики та спортивно-реабілітаційні підходи.

Сполучені Штати Америки

США мають найрозгалуженішу та найкраще фінансовану у світі систему спортивної реабілітації ветеранів/-ок із чіткою законодавчою основою. Конгрес США закріпив програму адаптивного спорту у 38 U.S.C. § 521A, а також через 38 U.S.C. § 322 створив Офіс національних спортивних програм при Міністерстві у справах ветеранів (VA). Ці норми дають VA повноваження видавати гранти та координувати спортивні програми для ветеранів/-ок, які під час виконання службових обов'язків отримали травми, поранення або захворювання.

Американська політика наголошує: реабілітація має бути доступною за місцем проживання ветерана/-ки. VA реалізує це через регуляцію 38 C.F.R. Part 77 і офіційні грантові програми для адаптивного спорту. Це дозволяє фінансувати місцеві організації, табори та національні заходи (наприклад, Warrior Games).

**Регбі на
кріслах колісних**

Ванкувер

13 лютого 2025 року

Ініціативи фінансуються також за рахунок внесків членів організацій і донорської підтримки. Наприклад, програма «Soldier Ride» від Wounded Warrior Project використовує велоспорт для відновлення впевненості та фізичної сили.

Для США Invictus Games важливі, але це передусім громадська ініціатива, яку уряд підтримує опосередковано. Відбір на Ігри Нескорених у США відбувається через національний відбір: кандидатами/-ками є WIS-ветеран/-ки (wounded, injured or sick — такі, що отримали поранення, травми або захворіли). Відбір проходить через тренувальні табори, які співпрацюють із Міністерством оборони (зараз — Міністерство війни) та Департаментом у справах ветеранів. Це поєднує медичну підтримку зі спортивною підготовкою.

Канада

У Канаді головним державним органом у цій сфері є Міністерство національної оборони (DND) та його підрозділ Morale and Welfare Services, що реалізує програму Soldier On — адаптивний спорт і реабілітація для ветеранів/-ок і діючих військовослужбовців/-иць. Окремої державної стратегії ветеранського спорту немає — на відміну від Великої Британії чи США. Натомість нормативна база розподілена між відомствами: Міністерство у справах ветеранів (VAC) має власну систему політик, що охоплює реабілітацію, компенсації та добробут ветеранів/-ок, а спорт інтегрований у ширшу рамку добробуту ветеранів/-ок як інструмент фізичного відновлення та соціальної інтеграції.

Soldier On діє у партнерстві з громадськими фондами, зокрема з благодійною організацією True Patriot Love (TPL), яка фінансує участь Team Canada у Invictus Games і Warrior Games. До підтримки також залучений уряд Канади через Міністерство у справах ветеранів (VAC), яке спільно з DND розробляє програми підтримки. Зокрема, у 2022-2025 роках VAC виділило \$1 млн для Soldier On.

Церемонія відкриття

м. Ванкувер

8 лютого 2025 року

Soldier On проводить спортивні реабілітаційні табори та фінансує участь ветеранів/-ок у змаганнях, зокрема у Invictus. Канада — активна учасниця Ігор Нескорених: вона організувала IG-2017 у Торонто та IG-2025 у Ванкувері й Вістлері маючи при цьому високий рівень державної підтримки.

Особливість канадської політики — увага до «спадщини» після Ігор. Проведення Invictus Games Vancouver Whistler 2025 призвело до створення спадкового фонду у розмірі \$5,5 млн для довгострокових реабілітаційних програм для ветеранів/-ок у Британській Колумбії та по всій країні.

Ізраїль

Ізраїльська модель спортивної реабілітації ветеранів/-ок вважається однією з найефективніших у світі завдяки глибокій інтеграції спорту в загальну систему охорони здоров'я та тісному партнерству між державою і ветеранськими організаціями.

Окремої «політики ветеранського спорту» в Ізраїлі немає, але ветерани/-ки з пораненнями мають доступ до медичних і спортивних послуг.

Головна урядова установа, що відповідає за лікування та реінтеграцію ветеранів/-ок з травмами, пораненнями або захворюваннями ЦАХАЛу, — Реабілітаційний департамент Міністерства оборони (Agaf HaShikum). З боку ветеранів/-ок офіційно визнано є Організація ветеранів з інвалідністю ЦАХАЛу (ZDVO / Zahal Disabled Veterans Organization), яка керує мережею реабілітаційних центрів «Бейт Галохем» (Beit Halochem).

Конвенція про обслуговування Департаменту реабілітації (2011) між Міноборони та ZDVO визначає правові рамки співпраці. У 2025 році Кнесет ухвалив закон, який подвоює державне фінансування ветеранських організацій у сфері спорту та культурної реабілітації.

**Парний турнір
із настільного тенісу**

м. Дюссельдорф
13 вересня 2023 року

Державна політика Ізраїлю базується на принципі «реабілітація попереду бюрократії». Це означає: медична та психологічна допомога, включно зі спортивними заходами, надається ще до завершення тривалих бюрократичних процедур визнання інвалідності. Для України, де ветерани/-ки нерідко очікують місяцями на офіційне підтвердження статусу інвалідності, ізраїльська модель є конкретним орієнтиром: спортивна та психологічна реабілітація має розпочинатися одразу після поранення — незалежно від того, чи завершено адміністративні процедури.

Організація TIKVOT, яка діє за підтримки держави та приватних партнерів, починає роботу з пораненими солдатами/-ками безпосередньо в госпіталях, пропонуючи «надію» через спорт (лижі, серфінг, триатлон). Для Ізраїлю спорт — це спосіб подолати «шок від поранення» та відновити впевненість у власних силах у суспільстві, де військова служба є центральною частиною ідентичності.

Ізраїль приєднався до Спільноти націй Invictus у 2022 році. Держава через Міністерство оборони та ZDVO повністю координує та фінансує підготовку команди. Участь Ізраїлю використовується для обміну досвідом у сфері ментального здоров'я та фізичної терапії з іншими країнами НАТО.

Франція

У Франції державна політика «реконструкції через спорт» (reconstruction par le sport) є частиною загального плану підтримки поранених, що реалізується Міністерством збройних сил та Міністерством у справах ветеранів. Головна установа — Національний центр спорту оборони (CNSD), який забезпечує триступеневу модель відновлення.

Державна стратегія ветеранського спорту у Франції вбудована в загальні реабілітаційні програми армії. Наприклад, у французькій армії діють кабінети спортивної медицини та адаптивного спорту при військових госпіталях. Фінансування здійснюється через бюджет Міноборони та державні реабілітаційні програми.

**Волейбол
сидячи**

Ванкувер
15 лютого 2025 року

Франція бере участь в Invictus Games з 2016 року. На відміну від Великої Британії чи Канади, де Ігри є окремим пріоритетним проєктом, у Франції вони розглядаються переважно як міжнародна складова ширшої параспортивної програми.

Німеччина

Державна політика Німеччини розглядає спорт як інструмент боротьби зі стигматизацією ментальних травм. Реабілітацію та компенсації ветеранам/-кам забезпечує низка соціальних і компенсаційних законів, зокрема Bundes-versorgungsgesetz (BVG) та норми про соціальне забезпечення ветеранів

(Soldatenversorgungsgesetz). Ці акти покривають медичну реабілітацію, пенсії та соціальні заходи. Спортивна терапія вбудована в медичні реабілітаційні програми.

Країна використовує спортивну реабілітацію для зміцнення зв'язку між армією та суспільством. Проведення Ігор у Дюссельдорфі у 2023 році під гаслом «Дім для поваги» (A Home for Respect) стало одним із факторів запровадження національного Дня ветеранів у 2024 році та створення постійної структури Invictus Germany.

Церемонія відкриття Invictus Games 2023

м. Дюссельдорф
9 вересня 2023 року

Підготовку команди Німеччини на Invictus Games координують Бундесвер та профільні реабілітаційні центри. Система сильна у медичній сфері, хоча інколи ускладнена бюрократичними процедурами.

Польща

У Польщі підтримкою сучасних ветеранів/-ок — учасників/-ць місій за кордоном — займається Centrum Weterana Działañ poza Granicami Państwa (Центр ветеранів закордонних операцій) у Варшаві. Це підрозділ, підпорядкований безпосередньо Міністру національної оборони, і саме він є офіційним координатором польської збірної на Invictus Games. Centrum опікується ветеранами/-ками посткомуністичної доби — учасниками місій після 1953 року, зокрема в Афганістані та Іраку, — і надає їм правову, психологічну та медичну підтримку.

Законодавчу основу закладає Закон від 19 серпня 2011 року про ветеранів діяльності за межами держави (Ustawa o weteranach działań poza granicami państwa). Він визначає статус ветерана/-ки, права на реабілітацію, соціальну опіку та пов'язані пільги.

Стрільба з лука

м. Дюссельдорф
16 вересня 2023 року

Поправки 2019 року до цього закону додатково закріпили право ветеранів/-ок з пораненнями (із втратою здоров'я не менше 30%) на щорічні безкоштовні реабілітаційно-відновлювальні збори тривалістю 14 днів — зі спортивно-рекреаційними заняттями, психологічними майстернями та фізіотерапією.

Спортивна реабілітація реалізується насамперед через Centrum Weterana: окрім підготовки збірної до Invictus Games, центр щороку організовує національні змагання «Wyzwanie Weterana» — внутрішній аналог Ігор Нескорених, який просуває фізичну активність та спільноту серед ветеранів/-ок по всій країні. Польща бере участь в Invictus Games з 2018 року; команда формується за погодженням Міноборони і відповідних підрозділів, а пріоритет надається ветеранам/-кам із пораненнями або хворобами, для яких участь має реабілітаційну цінність.

7.2. Вплив Ігор Нескорених на міжнародний імідж України

В рамках соціологічного опитування вдалося виявити, що серед обізнаних про Ігри переважна більшість вважає, що вони значно або частково покращують міжнародний імідж держави. Так думають 95% учасників/-ць Ігор Нескорених, 91% людей з інвалідністю, 89% сімей захисників/-ць, 85% цивільних, які не мають / не мали військовослужбовців/-иць у родині, та 76% захисників/-ць. Останні загалом найбільш скептичні щодо впливу: 7% вважають, що Ігри не впливають на імідж держави, ще 7% обрали варіант «важко відповісти». Самі учасники/-ці Ігор оцінюють цей вплив із середини: майже 72% з них зазначають, що Ігри підтримують міжнародний імідж.

Таким чином, позитивна оцінка міжнародного виміру збігається між усіма аудиторіями — від цивільних до безпосередніх учасників/-ць.

Рисунок 7.1

Як впливає участь України у Іграх Нескорених на її міжнародний імідж

Значно погіршує Не впливає Значно покращує
Частково погіршує Частково покращує Важко відповісти

> Учасники/-ці заходів Ігор Нескорених (78)

> Військовослужбовці/-иці та ветерани/-ки (54)

> Цивільні, які мали/ мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (84)

> Цивільні, які не мали/ не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (502)

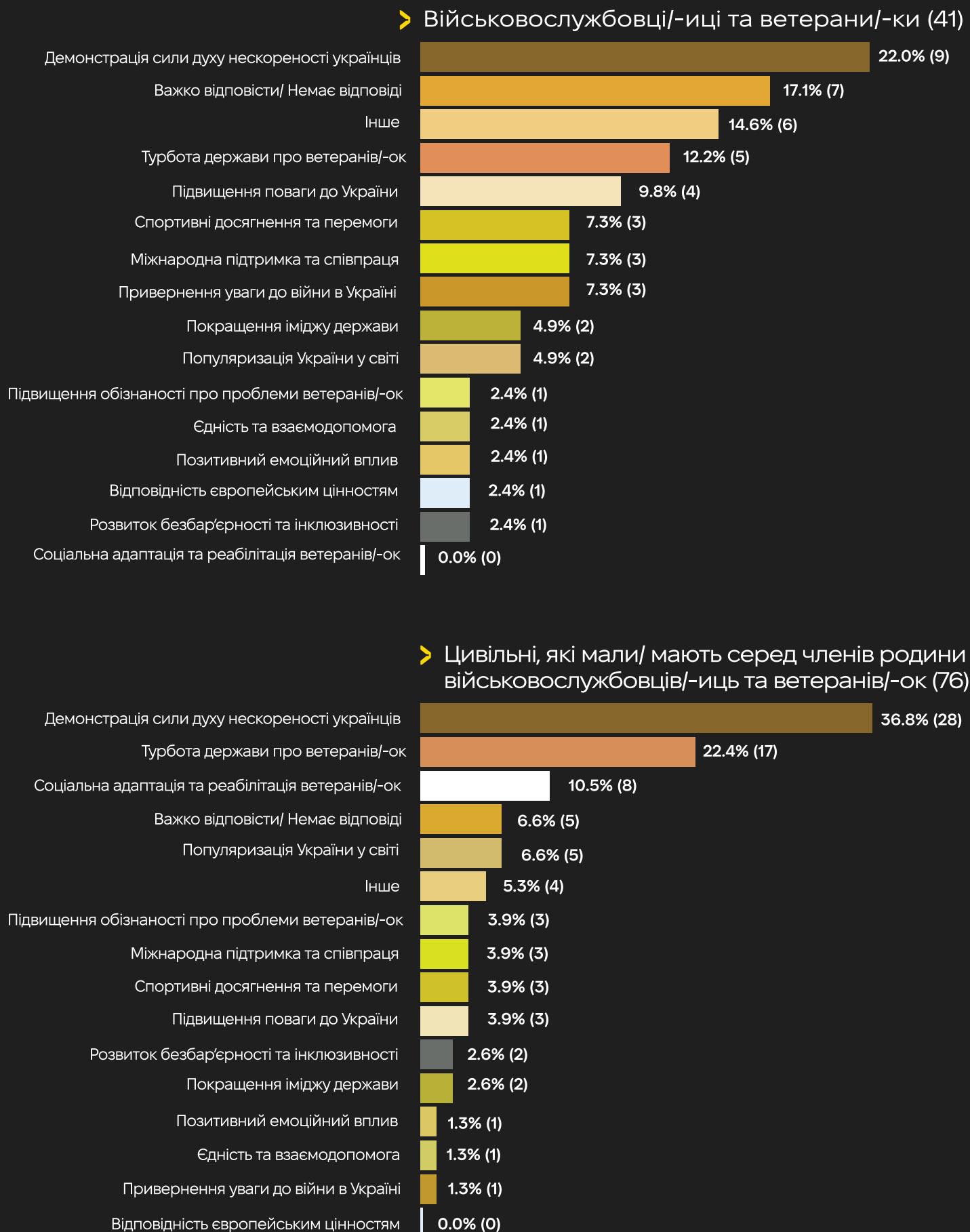
> Люди з інвалідністю (56)

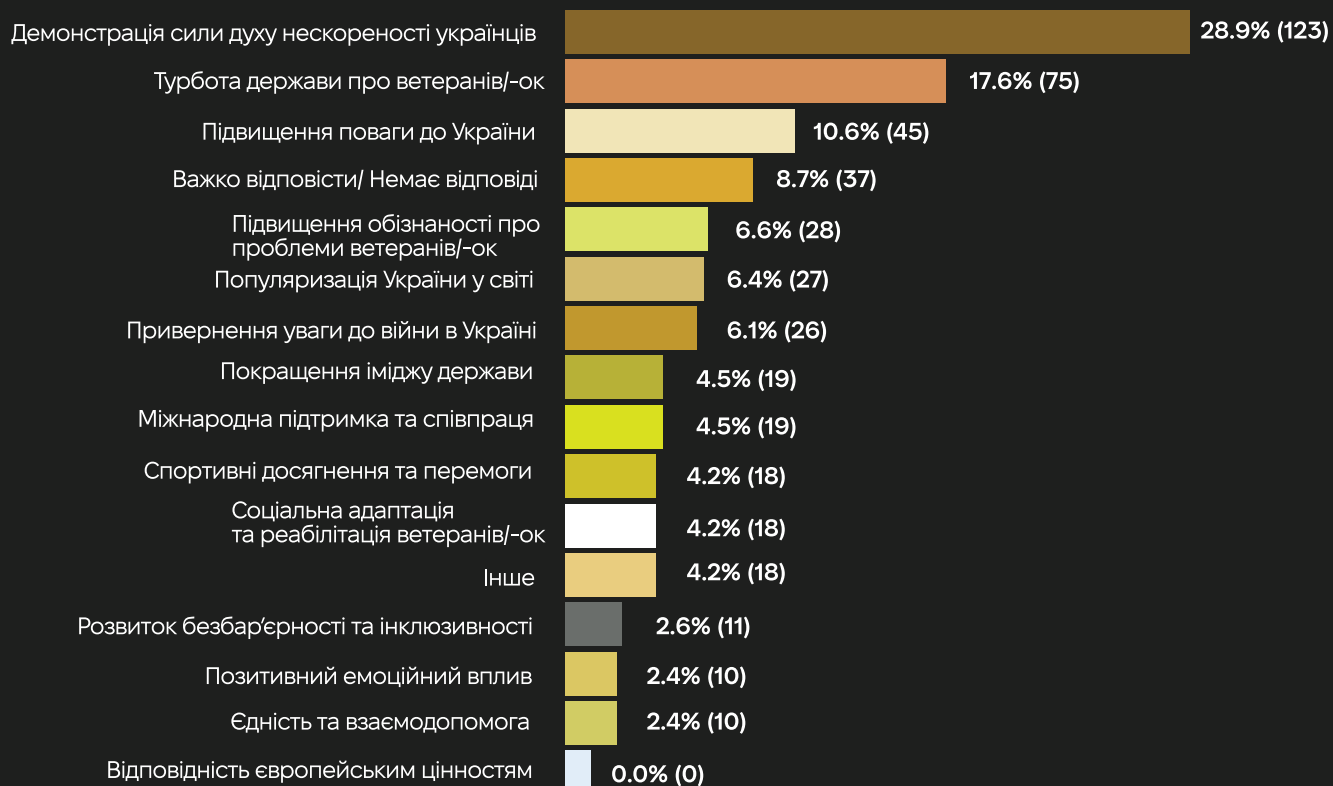
Головним механізмом покращення іміджу вважається демонстрація сили духу та нескореності українців та українок: це відзначають 37% сімей захисників/-ць, 29% цивільних, 22% захисників/-ць та людей з інвалідністю.

В чому саме Ви бачите покращення міжнародного іміджу держави

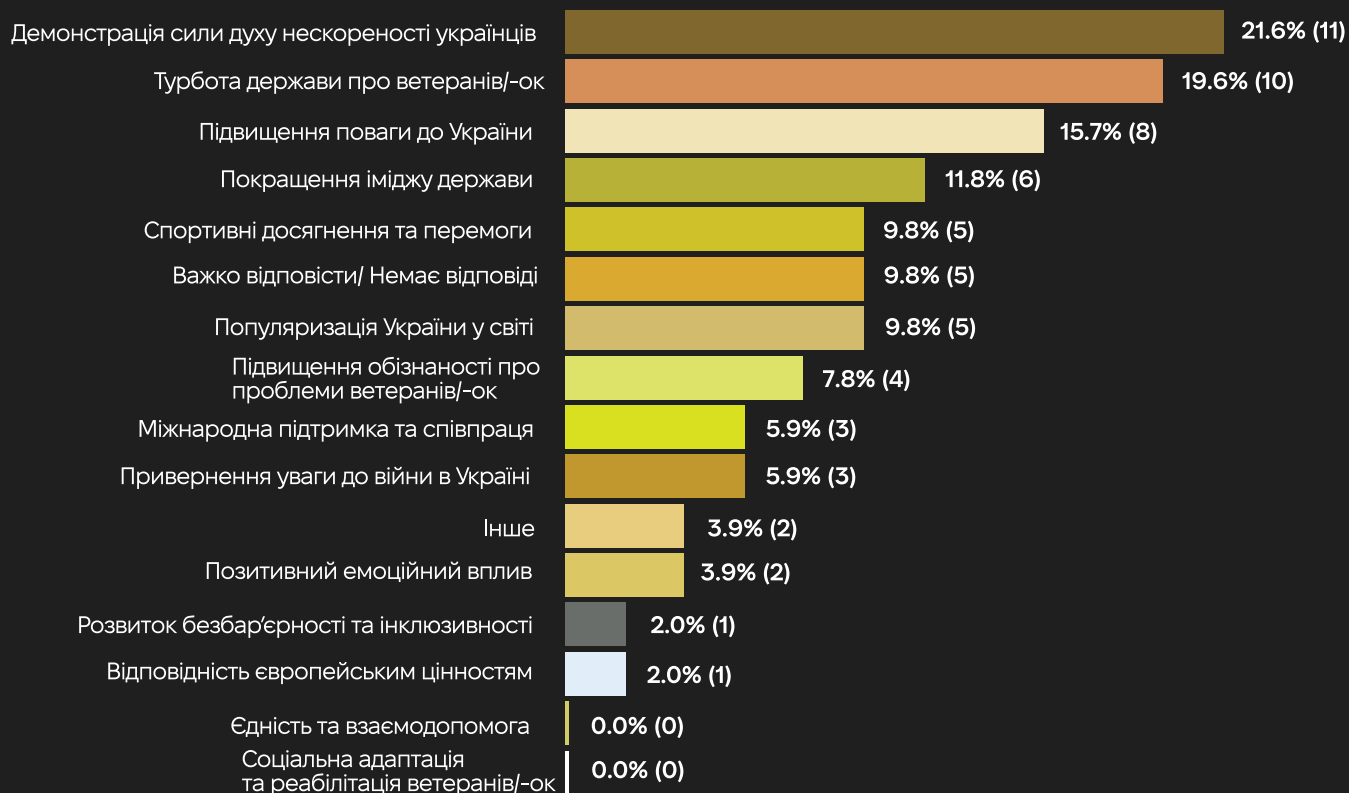
Рисунок 7.2

> Цивільні, які не мали/ не мають серед членів родини військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок (425)

> Люди з інвалідністю (51)

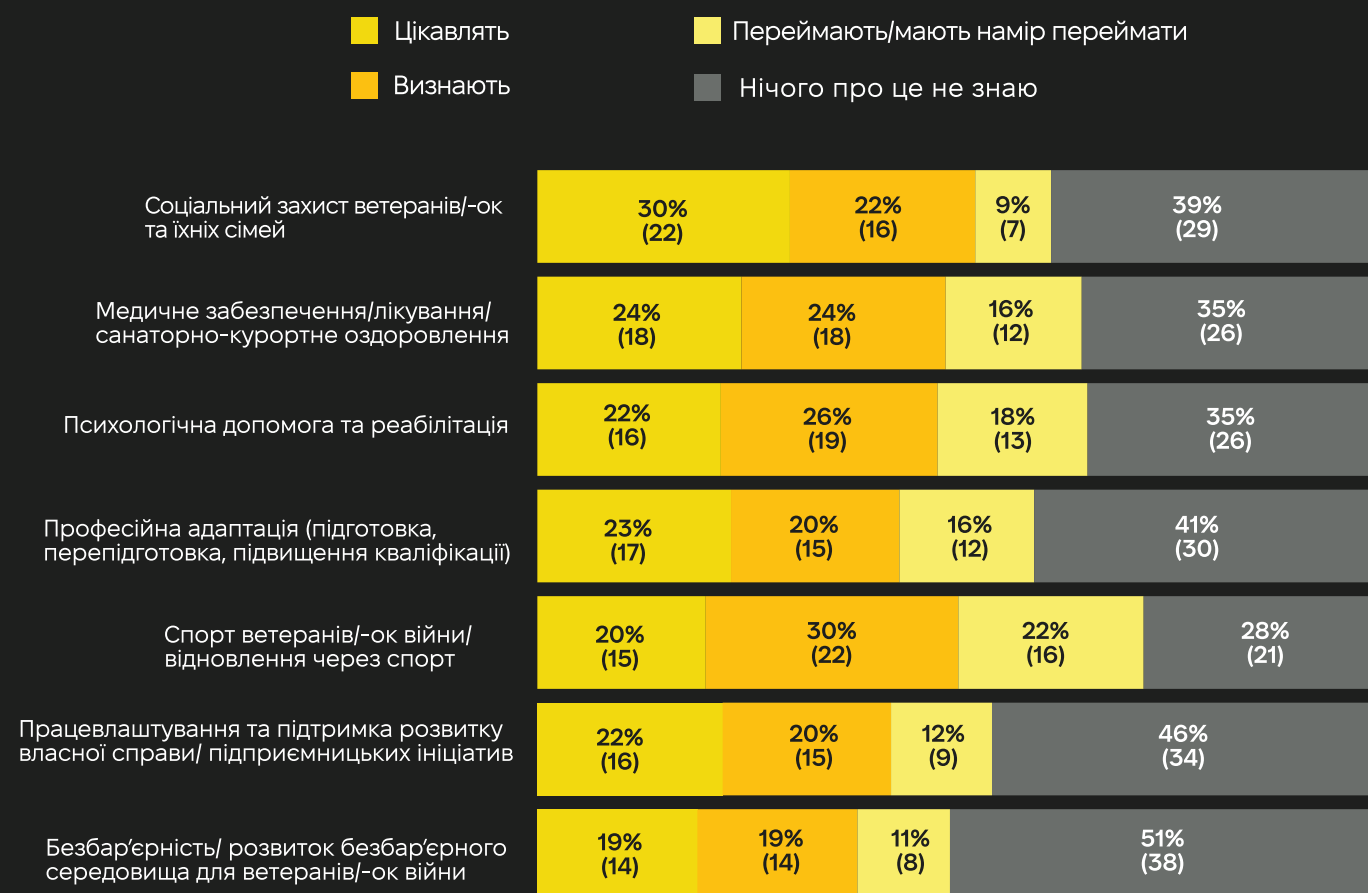

Учасники та учасниці Ігор Нескорених зазначили, що за їхнім досвідом, найбільше представники/-ці інших країн цікавляться практиками України у соціальному захисті ветеранів/-ок та членів/-ок їхніх родин, медичному супроводі та професійній адаптації.

В той же час, на думку цієї аудиторії, інші країни найчастіше переймають український досвід у організації відновлення ветеранів/-ок через спорт та в галузі психологічної реабілітації захисників/-ць.

Які напрями державної політики України щодо ветеранів/-ок переймають / визнають інші країни

Рисунок 7.3

Опитані під час інтерв'ю посадовці/-иці наголошують, що автентичність досвіду ветеранів/-ок, які часто приїжджають на Ігри безпосередньо з передової, створює безпрецедентний емоційний вплив на іноземну аудиторію. Члени/-ки родин учасників/-ць, які супроводжували збірну, описують міжнародне сприйняття України як стан глибокого захоплення та солідарності.

Команда Ігор Нескорених в 2023 році отримала премію МЗС за публічну дипломатію, а охоплення Ігор в 2024-25 роках перевищило 500 мільйонів. Присутність України на Іграх нагадує світові про реальність війни, а особисті історії українців та українок мають куди більший вплив на іноземну аудиторію, ніж вивірені політичні заяви.

Цитата з інтерв'ю з представником організаційної команди:

«Перше, що несуть Ігри Нескорених в світі — це те, що українці дуже адаптивні і дуже витривалі, загалом як нація. І друге — це те, що українці вдячні, вміють бути вдячними. [...] Друга — це історія професіоналізму українського війська і історія про те, що українці будуть захищати своє до останнього».

Серед ключових напрямів міжнародного впливу: адвокація національних інтересів — у 2022 році команда лобювала надання Україні зброї (зокрема F-16), підтримка інших захисників та захисниць — боротьба за звільнення захисників Маріуполя, кампанія «Free Taira». Кейс Юлії Паєвської («Тайри») заслуговує окремої уваги. Її участь разом із донькою в Іграх та документальний фільм Netflix створили міжнародний розголос, який зробив свій внесок у тиск на звільнення Паєвської з російського полону. Це — мабуть, найбільш показовий приклад того, як спортивна платформа Ігор Нескорених перетворюється на інструмент реальної дипломатії та захисту конкретних людей. Жодна з країн-учасниць не має аналогічного кейсу.

Юлія «Тайра» Паєвська
— захисниця України,
учасниця збірної України
на Invictus Games

Завдяки особистому контакту наших учасників та учасниць із міжнародною спільнотою вдається змінити сприйняття України. Україну перестали сприймати як «країну третього світу» чи «об'єкт допомоги». Завдяки ветеранам/-кам, які демонструють виняткову витривалість, Україна постала як суб'єктна та надійна партнерська країна.

Резюме

Аналіз досвіду країн-партнерів засвідчує: спільним знаменником успішних моделей є не обсяг фінансування, а системність підходу — коли спорт вбудований у реабілітаційний процес, а не існує паралельно з ним. Саме через цю призму варто оцінювати роль України у міжнародному русі Ігор Нескорених — і те, як ця участь змінює сприйняття держави у світі.

Унікальність українського досвіду полягає у «відновленні під час війни, а не після неї». Якщо раніше Україна лише запозичувала методики у США та Великої Британії, то тепер міжнародні партнери декларують готовність вчитися в українців/-ок медичним та психологічним аспектам роботи з комплексною травмою в реальному часі. Респонденти/-ки визнають, що український досвід реабілітації безпосередньо під час триваючої війни є унікальним і підлягає вивченню.

Саме ця унікальність — реабілітація під час активної війни, а не після неї — є тим досвідом, який Україна може і повинна системно документувати та передавати партнерам. Якщо раніше Україна виступала реципієнтом методик від США, Великої Британії та інших країн, то тепер вона має всі підстави позиціонувати себе як джерело знань про роботу з комплексною травмою в умовах триваючого конфлікту.

Таким чином, участь України в Іграх Нескорених вийшла далеко за межі спортивної реабілітації: вона стала інструментом публічної дипломатії, адвокації національних інтересів та зміни міжнародного сприйняття країни. Якщо у 2017 році Україна входила до руху як реципієнт досвіду, то до 2025 року вона сформувала власну модель — реабілітації під час активної війни, а не після неї — яка не має аналогів серед 25 країн-учасниць і заслуговує на систематизацію та передачу партнерам.

ВИСНОВКИ

01 Ігри Нескорених стали тригером розвитку державної системи спортивної реабілітації ветеранів/-ок

Результати дослідження демонструють системні докази того, що Ігри Нескорених безпосередньо ініціювали процес розвитку ветеранського спорту. До 2017 року поняття «ветеранський спорт» в Україні як окремої категорії державної політики фактично не існувало. Ветерани/-ки з пораненнями потрапляли лише під категорію «інваспорту», що створювало бюрократичні перешкоди для тих, хто не мав офіційного статусу людини з інвалідністю.

Хронологія законодавчих змін підтверджує причинно-наслідковий зв'язок:

- 2018** | Перший президентський указ про спортивну реабілітацію ветеранів АТО був підписаний безпосередньо на церемонії закриття Національних Ігор у травні 2018 року, а не у звичайному «кабінетному» порядку.
- 2020** | Затверджена Національна стратегія фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів прямо обґрунтувала державне залучення до Ігор Нескорених як елемента реабілітації.
- 2022** | До Закону «Про фізичну культуру і спорт» внесена стаття про «спорт ветеранів війни» як окремий напрям спорту.
- 2025** | Верховна Рада України на пленарному засіданні 4 червня 2025 року прийняла Закон про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо спорту ветеранів війни та його розвитку.

Аналіз показує, що держава наростила фінансування ветеранської політики з 7 млрд грн у 2023 році до 18,9 млрд у 2026 році. Окремим рядком виділено 1,4 млрд грн на програму «ЄДопомога на спорт», освітні сертифікати та програми Українського ветеранського фонду.

Глибинні інтерв'ю з посадовцями/-ицями і ветеранами/-ками підтверджують логіку «від практики до політики» — спочатку розвиток ветеранського спорту був ініційований громадським сектором, зокрема командою StratCom Ukraine, яка показала ефективність цього виду реабілітації, і лише потім держава почала його нормативно-правову формалізацію.

Водночас дослідження фіксує і системні виклики — брак інфраструктури, дефіцит кваліфікованих тренерів/-ок, відсутність координації на рівні громад. Тобто Ігри були тригером, але не вирішили всіх проблем.

02 Участь в Іграх Нескорених змінює ідентичність ветерана/-ки та сприяє його/її реінтеграції в суспільство

У ході проведення глибинних інтерв'ю та опитувань було виявлено чіткий механізм соціально-психологічної трансформації: після важкого поранення ветеран/-ка часто переживає кризу ідентичності — перехід від «захисника/захисниці» до «пацієнта/пацієнтки». Участь в Іграх Нескорених запускає зворотній процес через повернення відчуття контролю, зростання та суспільної видимості.

Кількісні дані з опитування учасників/-ць показують: 69% учасників/-ць Ігор Нескорених оцінили своє повернення до соціального життя як успішне або скоріше успішне — проти 26% у групі всіх ветеранів/-ок зі всеукраїнського опитування. Цей розрив у 40+ відсоткових пунктів є помітним і вказує на суттєву відмінність між тими, хто брав участь в Іграх, і загальною ветеранською популяцією.

79% учасників/-ць Ігор Нескорених назвали «відновлення через спорт» ключовим фактором свого повернення до активного соціального життя — цей показник вищий, ніж «підтримка близьких» (69%) і суттєво вищий, ніж «психологічна реабілітація» (16%). Це принципово відрізняється від загальнонаціональної вибірки, де спорт обирають лише 40–46% опитаних.

Організаційна команда фіксує конкретні маркери зміни ідентичності: учасники/-ці перестають приховувати ампутації, з'являються в соціальних мережах як «учасник/-ця збірної України», відмовляються від постійного вживання знеболювальних.

Психологічна трансформація описується як перехід від «нарративу жертви» до «нарративу бійця/бійчині», де нова ідентичність не замінює попередню, а трансформує її в образ «активного/-ї учасника/-ці спортивної спільноти».

Учасники/-ці Ігор Нескорених є відібраною групою з вищою мотивацією та активністю. Водночас, їхні результати не можна безпосередньо переносити на всю ветеранську спільноту через ризик ефекту соціально бажаної відповіді.

03 Діяльність Ігор Нескорених в Україні має вторинний вплив — учасники/-ці створюють ініціативи, які охоплюють сотні інших ветеранів/-ок

Дослідження показало, як «ефект доміно» — явище, коли ветерани/-ки, отримавши власний досвід трансформації через Ігри, повертаються до своїх

громад і починають створювати можливості для інших — цей принцип успішно втілюється на практиці в Україні

У кожному регіоні підконтрольної України присутній хоча б один/-на учасник/-ця спільноти Ігор Нескорених, який веде місцеву діяльність — від проведення тренувань до заснування ГО. Активності окремих організації охоплюють сотні людей. За оцінками респондентів/-ок соціологічних опитувань, близько 80% учасників/-ць Ігор Нескорених залучені або у власні проекти, або у співпрацю зі StratCom Ukraine, «Повернись живим» чи Мінветеранів.

Лише 5% опитаних учасників/-ць Ігор не брали участі в жодній із активностей з переліку опитувальника (наприклад, волонтерство, мітинги, благодійні заходи, переказ коштів на благодійність, робота в ГО тощо) проти 14% серед цивільних, які не мають військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок серед членів родини.

Особливо промовиста цитата з інтерв'ю з організаційною командою: «Якщо до 22-го року 95% заслуги в розвитку адаптивного спорту лежало на оргкоманді, то з 22-го року і зараз — це 50 на 50. Дуже багато всього на себе перейняли саме учасники».

Водночас, ризиком є те, що більшість ініціатив тримається на особистому ресурсі засновників/-ць і може зникнути разом із їхнім виснаженням без переходу до муніципальної підтримки.

04

Україна зміцнила свій міжнародний імідж завдяки участі в Іграх Нескорених — як держава, що підтримує захисників та захисниць

Серед усіх груп опитаних респондентів/-ок, обізнаних про Ігри Нескорених, переважна більшість вважає, що участь України значно або частково покращує міжнародний імідж держави: 95% учасників/-ць Ігор, 91% людей з інвалідністю, 89% сімей захисників/-ць, 85% цивільних без ветеранів/-ок у родині — і 76% самих захисників/-ць.

Водночас, самі захисники/-ці є найбільш скептичними щодо цього впливу. 7% вважають, що Ігри Нескорених не впливають на імідж держави, ще 7% не могли відповісти. Причини цього скептицизму залишаються предметом для окремого дослідження.

Охоплення Ігор Нескорених у 2024-25 роках перевищило 500 мільйонів охоплень. Команда Ігор Нескорених у 2023 році отримала премію МЗС за публічну дипломатію. Участь України в Іграх у Гаазі у квітні 2022 року — в перші місяці повномасштабного вторгнення — стала символічним сигналом стійкості, коли міжнародна увага до України була максимальною.

Кейс Юлії Паєвської («Тайри») задокументований як найбільш показовий: її участь разом із донькою в Invictus Games та документальний фільм Netflix

створили міжнародний резонанс, який сприяв тиску на звільнення Паєвської з російського полону. Жодна з 25 країн-учасниць Ігор не має аналогічного прецеденту перетворення спортивної платформи на інструмент реальної дипломатії.

Особливо цінна знахідка — зафіксований перехід: якщо у 2017 році Україна входила в рух як реципієнт методик від США та Великої Британії, то до 2025 року міжнародні партнери декларують готовність вчитися у України. Реабілітація паралельно з активними бойовими діями — унікальний досвід, якого не має жодна інша з 25 країн-учасниць.

05

Ігри змінили публічну думку щодо військовослужбовців/-иць і ветеранів/-ок, які отримали травми, поранення або захворювання під час захисту Батьківщини, а також щодо реабілітації та безбар'єрності

54–68% опитаних в рамках всеукраїнського опитування зазначили, що їхнє особисте ставлення до людей з інвалідністю покращилося або скоріше покращилося після того, як вони стали спостерігати за Іграми Нескорених. Інтерв'ю з міжнародним партнером підтверджує: «Вони стали натхненням, вони стали рольовими моделями — не лише для військових, а й для інших частин суспільства».

78–83% всіх опитаних груп вважають, що завдяки Іграм Нескорених ставлення до ветеранів/-ок з видимими й невидимими травмами покращується або частково покращується. Особисте ставлення покращилося у 59–70% залежно від групи.

Учасники/-ці всеукраїнського опитування фіксують, що завдяки Іграм Нескорених спорт перестали сприймати виключно як дозвілля і тепер сприймають як дієвий інструмент відновлення. Однак потенціал цього сприйняття залишається недооціненим: у загальнонаціональному опитуванні спорт як фактор реінтеграції обирають лише 40–46% проти 79% серед учасників/-ць Ігор.

У ході дослідження були також зафіксовані конкретні інфраструктурні зміни: SportLife зобов'язалася адаптувати зали для людей на кріслах колісних, базу в Конча-Заспі адаптували під тиском Ігор Нескорених, бо «попередня система Паралімпійського спорту не звертала на це уваги». Stratcom UA (Ігри Нескорених в Україні) є співзасновниками громадської платформи з підтримки безбар'єрного суспільства.

Водночас, медіааналіз показує: тема безбар'єрності та реабілітації залишається на периферії медійного наративу — вона з'являється в менш ніж 1% позитивних згадок (10 з 5 856). Тема «невидимих» травм (ПТСР) усвідомлена, але 11–13% опитаних досі вагаються у відповіді. Інтерв'ю тверезо зауважують, що рівень стереотипізації залишається високим і зміни часто відбуваються швидше через резонансні скандали, ніж через позитивні образи.

06 Після участі в Іграх Нескорених ветерани/-ки мають вищу активність в суспільному житті, ніж до участі

Серед учасників/-ць Ігор Нескорених:

- > **69%** беруть участь у заходах вшанування пам'яті загиблих (проти 24–42% в інших групах);
- > **66%** здійснюють благодійні грошові перекази (55–64% в інших групах);
- > **57%** підписують петиції (37–52% в інших групах);
- > **44%** займаються волонтерством (28–38% в інших групах);
- > **Лише 5%** не залучалися до жодної з активностей (проти 14% серед цивільних без ветеранів/-ок у родині).

Багато учасників/-ць згодом стають тренерами/-ками, наставниками/-цями. Конкретний приклад з інтерв'ю: «Після Ігор Нескорених я влаштувався в Міністерство у справах ветеранів. Щоб допомагати таким же ветеранам, як я».

Водночас, опитування учасників/-ць Ігор не є репрезентативним у статистичному сенсі — вибірка охоплює тих, з ким вдалося встановити контакт.

07 Регіони, де діють учасники/-ці спільноти Ігор Нескорених, більш відкриті до впровадження інклюзивних рішень

Дослідження фіксує механізм тиску знизу вгору у конкретних регіонах. Посадовці визнають, що «учасники/-ці Ігор Нескорених «пушать» місцеву владу створювати умови для спорту, бо вони не погоджуються на менше». Приклади показують, що у Кривому Розі після появи активного учасника Ігор Нескорених місцеве самоврядування надало всі можливості для занять спортом — зали, тренерів/-ок, реабілітологів/-инь. На Волині відкриті тренування стрільби з лука залучають 50 людей на місяць. У Чернігові організовано ветеранський простір при міській раді. У Рівному ветеран-учасник Ігор облаштовує інклюзивний спортивний фестиваль.

Регіональне поширення теми в медіа підтверджується аналізом: від концентрації в Києві у 2016 році до органічного поширення по всій країні до 2025 року — «Ігри Нескорених» стали одним із найбільш розгалужених географічно ветеранських наративів.

Попри те, що учасники/-ці тиснуть на місцеву владу, цього тиску недостатньо для системних змін. Ініціативи залишаються вразливими без переходу від «персональних» стимулів до муніципальної підтримки. Дефіцит інфраструктури та кваліфікованих тренерів/-ок адаптивного спорту на рівні громад, ймовірно, залишається головним бар'єром.

ДОДАТКИ

Додаток 1. Перелік партнерств

> Національні Ігри Нескорених, 2017 рік

Бренд мінеральної води «Моршинська» надав воду для Національного відбору у Києві.

Участь Національної збірної України в Іграх Нескорених у Торонто (Канада), 2017 рік.

- 01** НАТО — забезпечення тренувального процесу та спортивної форми для учасників/-ць національної збірної. Представництво НАТО в Україні допомагало з проведенням тренувальних таборів, спортивним обладнанням та організацією квитків для збірної до Торонто.
- 02** Представництво **Crown Agents** в Україні — забезпечення спортивного інвентаря для тренування збірної. В 2017 році надали 10 професійних олімпійських луків для тренувань української збірної.
- 03** **Ukrainian Canadian Congress** — UCC National — організація прийому на честь збірної, фандрейзинг для ветеранських проєктів.
- 04** Телеканал «СТБ» — інформаційний партнер та спонсор.
- 05** Мережа автозаправних станцій «KLO» — постачання паливно-мастильних матеріалів для логістичних потреб збірної. Також KLO долучились до інформаційної ініціативи #МільйонГолосів на підтримку української збірної на іграх в Торонто.
- 06** **CUIA Fund, Ukraine Prosthetic Assistance Project, Prosthetika** — протезування кандидатів/-ок та учасників/-ць національної збірної.

> Національні Ігри Нескорених, 2018 рік

Shebel (Шебелинський нафтопереробний завод) — головний спонсор проведення Національних Ігор у 2018 році.

Стадіон «Піонер» у Києві — місце проведення більшості Національних відборів.

Uklon організував перевезення необхідного інвентаря та забезпечив надання промокодів учасникам/-цям Ігор.

Участь Національної збірної України в Іграх Нескорених у Сіднеї (Австралія), 2018 рік

- 01** **НАТО** — забезпечення тренувального процесу та спортивної форми для учасників/-ць національної збірної.
- 02** Представництво **Crown Agents** в Україні — забезпечення спортивного інвентаря для тренування збірної. Для тренувань і підготовки до Ігор в Сіднеї забезпечили обладнання для стрільби з лука, паверліфтингу та велоспорту.
- 03** Телеканал «**СТБ**» — інформаційний партнер та спонсор. Знімали репортаж із заходу.
- 04** Мережа автозаправних станцій «**KLO**» — постачання паливно-мастильних матеріалів.
- 05** Компанія «**Інтер Атлетика**» — надавала професійне спорядження для тренувань національної збірної.

> Національні Ігри Нескорених, 2019 рік

Спортивний клуб **CrossFit Banda** надав концепти для веслування на тренажерах.

Компанія «**Оболонь**» роздала учасникам Національного відбору у Києві 14 вересня 2019 року 600 пляшок води.

Veteran Hub надали свій простір для проведення мандатної комісії та реєстрації/ процедури зважування учасників Національного відбору.

Виробник спортивного харчування **Power PRO** надав учасникам/-цям спортивних тестувань у Львові, Одесі та Києві 500 енергетичних батончиків.

Pizza Veterano надала 80 піц для вечірки на честь закриття Національного відбору.

> «Ігри Нескорених 2.0 Online»

Онлайн-формат заходу вирішили реалізувати у зв'язку з пандемією коронавірусу і відповідними карантинними обмеженнями.

Target archery school of Dmitriy Lvovskiy надали приміщення для зйомок інструкції зі стрільби із лука, а **Sport Life** надали доступ до своїх спортивних локацій для проведення зйомок.

Стартап Changeable — забезпечення брендowanними подарунками призерів.

Міжнародний цикл Invictus Games 2022, 2022 рік

Участь Національної збірної України в Іграх Нескорених у Гаазі (Нідерланди), 2022 рік*

*Спершу захід в Гаазі мав проводитися у 2020 році. Однак його перенесли на 2022 рік через пандемію.

- 01** Благодійний фонд **«Повернись живим»** за підтримки благодійного фонду Петра Порошенка надав 875 тисяч гривень на підготовку української збірної в Іграх у Гаазі (згідно з фінансовим звітом української команди Ігор Нескорених). У 2020 році фонд двічі проводив загальні збори та двічі — навчально-тренувальні збори на 20 учасників з баскетболу, в яких взяли участь 10 гравців. Також фонд провів 8 онлайн-зустрічей з американськими гравцями Ігор Нескорених.
- 02** У 2020 році **оргкомітет Ігор Нескорених** в Україні та мережа спортзалів **Sport Life** підписали Меморандум про співпрацю. Згідно з умовами Меморандуму, учасники/-ці Національної збірної України Ігор Нескорених в Гаазі та команди наступних років отримували вільний доступ до мережі спортзалів Sport Life для тренувань. Члени/-ки збірних 2017 та 2018 років також тренувалися в спортзалах мережі.
- 03** **Посольство Королівства Нідерланди** — допомога з логістикою та проведенням публічних подій.
- 04** БО **«БФ «ФАВБЕТ ФАУНДЕЙНШ»** надав 600 тисяч гривень **БФ «Повернись живим»** на підтримку Ігор Нескорених.

> Ігри Нескорених, 2023 рік

Emily Resort — приймали Національні Ігри.

Інститут Суспільних Ініціатив — займалися реалізацією проектів, спрямованих на адаптацію та реінтеграцію ветеранів/-ок.

«Фундація друзів України» — закуповували спортивне обладнання для настільного тенісу, а також «створювали сприятливі умови для тренування, психологічної підтримки і забезпечили всім необхідним для якісної підготовки учасників та їхнього представлення на Іграх».

Тойота Центр Львів «Діамант» — партнер з перевезення.

Телеканал Xsport — офіційний транслятор Національних ігор.

Tribuna.com — інформаційний партнер Національних ігор.

Оздоровчий комплекс **«Три Стихії»** — надали свій басейн для проведення заходів у Львові.

Дія — через додаток можна було подати заявку на участь в національних Іграх.

БФ «Razom for Ukraine» — підтримка підготовки національної команди.

Медична Лабораторія «Ескулаб», львівська мережа кав'ярень «**Black Honey**», центр протезування **UNBROKEN Ukraine**, бренд мінеральної води «**Крайна**», мережа фітнес-хабів **BRONX FitnessHub**, компанія «**ЛІМО**» згадувалися як партнери організації Ігор, однак ані сама українська команда Ігор Нескорених, ані безпосередньо ці бізнеси не деталізували співпрацю на своїх ресурсах.

Участь Національної збірної України в «Іграх Нескорених» у Дюссельдорфі (Німеччина), 2023 рік

Українська команда Ігор Нескорених публічно комунікувала свої партнерства у соцмережах.

- 01** Телеканал «**СТБ**» — ключовий медіапартнер.
- 02** Посольство Федеративної Республіки Німеччина — організація прийому та підтримка української збірної.
- 03** **INTERTOP** — головний партнер проєкту «Підтримай Нескорених», реалізованого спільно з БФ «Повернись живим» (проєкт для підтримки участі національної збірної в Іграх у Дюссельдорфі). Тоді зібрали понад 12 млн грн на забезпечення потреб збірної та реабілітацію ветеранів/-ок через спорт.
- 04** **Dragon Capital** — партнер проєкту «Підтримай Нескорених». Зробили внесок у 5 млн гривень, з якого зокрема забезпечили потреби національної збірної.
- 05** **Ciklum** — партнер проєкту «Підтримай Нескорених».
- 06** Благодійний фонд «**Razom for Ukraine**» — забезпечив роботу тренерів/-ок національної збірної у 2023 році.
- 07** **Scitec Nutrition Ukraine, Workshop fitness club** — забезпечували збірну спортивним харчуванням.
- 08** **Poparada** — надавала пуфи.
- 09** **BLACKROLL UKRAINE** — проводили тренування для збірної та забезпечили обладнання на наступні навчально-тренувальні збори; забезпечили необхідним обладнанням для відновлювальних занять збірної.
- 10** **Рівновага.Книги** — книжковий спонсор збірної. Склали список книжок для бібліотеки національної збірної.

- 11** **Трастовий фонд Комплексного пакета допомоги НАТО** — забезпечував підтримку у транспортуванні збірної та їхній супровід на міжнародний захід у Дюссельдорфі.
- 12** **Uklon** — транспортний партнер.
- 13** **Apollo Next** — партнерська мережа спортивних клубів.
- 14** **Фундація друзів України** — закупила спортивне обладнання для настільного тенісу.
- 15** **Brendari** — бренд-менеджер форми Національної збірної. Агенція розробила форму збірної України для участі в Іграх 2023 року.
- 16** **TYR Sport Ukraine** — забезпечили необхідним інвентарем для плавання.
- 17** **Onride Team** — забезпечила спорядженням велоспорт збірної. Зокрема надала велоформу для Ігор у 2023 році.
- 18** **Blau-Gelbes Kreuz e.V. та Ukrainian Culture Network** — інформаційна підтримка; організували 2 заходи в Німеччині за участю збірної, забезпечили присутність на Invictus Village (намет), провели прийом на честь збірної з українською громадою.
- 19** **Спортивна школа Збройних сил Німеччини** — забезпечила проведення навчально-тренувального збору у Варендорфі перед Іграми Нескорених.
- 20** **Міністерство у справах ветеранів Хорватії та Ветеранський центр у м. Сінь** — забезпечили проведення навчально-тренувального збору в Хорватії.

> Ігри Нескорених, **2024 рік**

Банк «ПУМБ» — фінансовий партнер української команди.

КВЦ «Парковий» — надали локацію для церемонії відкриття і допомагали з організацією на місці.

Компанія «Моршинська» — постачала воду.

Компанія «Therabody UA» — надали масажне обладнання для зони відновлення.

Компанія «Poparada» — надавала пуфи на локації.

Компанія «Aspichi» — надала VR-технології для психологічної підтримки та відпочинку учасників/-ць Ігор.

Приватна школа **Midgard Education** — надала безбар'єрний басейн.

> Участь Національної збірної України в «Іграх Нескорених» у Ванкувері та Вістлері (Канада), 2025 рік

- 01** Фінансовим партнером української збірної Ігри Нескорених 2025 став банк **«ПУМБ»**.
- 02** **Агротехнологічна компанія МХП** через програму #МХП_Поруч стала спонсором національної збірної.
- 03** Компанія **Intellias** передала адаптивні велосипеди для учасників і учасниць спільноти Ігор Нескорених в Україні.
- 04** Міжнародна компанія з розробки ПЗ **«Ciklum»** і **«Повернись живим»** зібрали 10 200 800 гривень на забезпечення участі національної збірної України в Іграх у Ванкувері.
- 05** Програма людиноцентричного підходу **Комплексного пакету допомоги (КПД) НАТО** допомагала з підготовкою збірної України в Invictus Games 2025 у Канаді.
- 06** **Суспільне** — трансляція Ігор, медійний супровід.
- 07** **Армія.ФМ** — реалізували інформаційний проєкт «Ігри нескорених. Зсередини». У ньому розповідали про учасників/-ць української збірної, та роботу організаційного комітету.
- 08** Школа англійської **Green Forest** — навчала учасників/-ць англійської перед поїздкою до Канади для участі в міжнародному заході.
- 09** **Укрзалізниця** надала будівлю Центрального вокзалу Києва для офіційного заходу, присвяченого від'їзду національної збірної для участі в Іграх у Канаді в 2025 році.
- 10** Креативна агенція **Brendari** розробила форму збірної України.
- 11** **True Color Sport** — компанія з Харкова, яка займається пошивом спортивного та корпоративного одягу — відшивала форму.
- 12** Курорт **«Буковель»** надав свою інфраструктуру та безкоштовні скіпаси для тренувань і підготовки до перших гібридних Ігор української збірної Ігор Нескорених 2025.
- 13** **Canada-Ukraine Foundation, Temerty Foundation, Ukrainian Canadian Congress** підтримали участь збірної України в Іграх 2025 року — покриття витрат на проведення навчально-тренувального табору у Вістлері, вирішення логістичних питань, забезпечення їжею, організація різноманітних заходів, зокрема — неймовірної підтримки на трибунах, символічних подарунків, спеціально організованих заходів.

- 14** **Королівські Повітряні сили Канади** — надали військовий літак, на якому національна збірна і ті, хто її супроводжував (рідні й близькі + команда), дісталися до Канади для участі в Іграх.
- 15** **Посольство Канади в Україні** — організаційна підтримка, координація з Повітряними силами, які надали літак.
- 16** **Фонд Ukrainian Spirit by Yaryna Levytska** — закупив 10 крісел колісних для гри в регбі і передав їх збірній.
- 17** **Ukrainian Canadian Advocacy Group** — організував «Gala Night and Opening Reception»: вклав власні ресурси та кошти, зібрані на заході, передав на ветеранські проекти в Україні у форматі мікрогрантів для учасників/-ць збірної; також забезпечив подарунки для команди та теплий прийом.
- 18** **TYR** — надав екіпірування для плавання.
- 19** **Bandit Socks** — забезпечив збірну шкарпетками для тренувань.
- 20** **Наш Формат** — надав книги учасникам/-цям збірної.
- 21** **Bake House та Bakerstreet** — безкоштовно надавали торти для святкувань днів народження учасників/-иць збірної та організаційної команди

Додаток 2.

Приклади вторинного впливу учасників Ігор Нескорених в Україні

 Учасники	 Громадські активності
Вінницька область	
> Дмитро Чорний учасник національних відборів до Invictus Games	Тренування з волейболу сидячи З 2021 у ветеранській справі. З 2023 року — фахівець супроводу ветеранів від Міністерства у справах ветеранів. Організували у Вінниці команду з волейболу сидячи. Тренування проходять тричі на тиждень на базі інваспорту, який забезпечив усім необхідним обладнанням. Беруть участь як у ветеранських змаганнях, так і в змаганнях для людей з інвалідністю (Рівне, Кам'янець-Подільський, Чернігів тощо). Мали ціль стати чемпіонами України як команда. Наразі в команді до 10 осіб.
Волинська область	
> Майя Москвич учасниця збірної IG18 та WG22	У 2019 році заснувала клуб стрільби з лука "Луцькі соколи" після участі в міжнародному заході Invictus Games 2018. Клуб відвідує приблизно 50 ветеранів/-ок в місяць.
> Костянтин Копелюк учасник збірної IG25	27 березня 2025 року стартували тренування з волейболу сидячи. Під час зустрічей з представниками/-цями міської ради вдалося заручитись їхньою підтримкою: відділ молоді та спорту виділив матеріальну допомогу у вигляді м'ячів та сітки. Поставлена висока ціль — сприяти ветеранам/-кам займатись спортом та на наступний відбір на Інвіктус приїхати вже сформованою командою. Також розвиває такий вид спорту як петанк.

	30 березня 2025 року провели турнір, у якому взяли участь інші учасники Ігор Нескорених 2025, а саме Денис Смольніков, Ярослав Шаркий, Сергій Храпко.
Дніпропетровська область	
➤ Руслан Сергійчук учасник збірної IG25	ГО «Прометей» займається роботою з ветеранами/-ками та сім'ями, адаптивним спортом. Виграно грант ООН, на який будується стрілецький тир для стрільби з луку та пневматики. Створено громадський простір «Плюс плюс», охоплення ветеранів/-ок за рік в середньому — 2000 (Руслан Сергійчук).
➤ Валерій Катькін учасник національних відборів до Invictus Games	Організація змагань та тренувань для ветеранів/-ок і військовослужбовців/-иць; ГО «Нескорені», проводили Veterans Family Games, проведення регіональних змагань з Іграми Нескорених у Кривому Розі у 2021 році. Валерій Катькін: Капітан Нескорених м. Кривий Ріг уже 3 роки. За цей час побудувались хороші взаємовідносини у місті і місцеве самоврядування надало всі можливості ветеранам/-кам та військовослужбовцям/-ицям для занять спортом. Наразі в команді 70 учасників/-ць, які беруть участь в усіх видах спорту, які є в Інвіктусі. Кожен день відбуваються тренування з тих чи інших видів спорту. Команда має не лише місця для тренувань, а й команду тренерів/-ок, реабілітологів/-инь, психологів/-инь. На змаганнях були у багатьох містах, серед яких Львів, Одеса, Івано-Франківськ, Черкаси тощо. Також проводяться раз на 2 тижні місцеві Family Games для учасників/-ць та їхніх сімей. Цього тижня волейболу сидячи команда здобула 14 медалей. Скоро братимуть участь у «Кубок Дніпра» м. Дніпро та Сильна Україна у м. Київ.
➤ Сергій Гордєєв учасник збірної WG22	Сергій Гордєєв: наразі не займається ветеранською справою, радше розглядає можливість повернення на військову службу. Працював Головним спеціалістом у справах ветеранів у Міністерстві у справах ветеранів, де «під опікою» мав до 8000 ветеранів/-ок.

Житомирська область

> **Ярослава Мазур**
учасниця збірної
WG22

Ярослава подавалася як представниця ГО "Спорт ветеранів війни" (Житомирська область) для закупівлі обладнання для спортивної зали для ветеранів/-ок на грант від МОМ. На грантові кошти закупили силовий блок, обладнаний під адаптивні види спорту (23 лютого 2022 року). Спортзал безкоштовний, знаходиться на балансі м. Бердичів.

Закарпатська область

> **Оксана Ремінець**
супровід учасника
збірної IG20
і WG22,
Росула Рустама

Створення можливостей для занять адаптивним спортом у області, організація заходів та координація ветеранів/-ок в області.

Зазначила, що на постійній основі долучають ветеранів/-ок на різні змагання, так як відбулись змагання в Львові і вже було 10 людей з Закарпаття.

Івано-Франківська область

> **Юрій Гапончук**
учасник збірної
AFT24

ГО "Полюби долю" займається організацією тренувань для ветеранів/-ок із залученням професійних тренерів/-ок. До організації наразі долучено більше 50 ветеранів/-ок, постійно долучаються на змагання в Україні та за кордоном. Завдяки роботі організації, до IG25 було підготовлено Андрія Бойчука.

Київська область

> **Юрій Зекун**
учасник збірної
WG22

Проведення тренувань з волейболу сидячи як в Києві та Київській області, так і по всій Україні. Долучення ветеранів/-ок до змагань. Долучався до підготовки команди України з волейболу сидячи до міжнародних змагань AFT24

м. Київ

- > **Олександр Андрощук**
учасник збірної IG25
- > **Олексій Тюнін**
учасник збірної IG25, капітан команди
- > **Андрій Кучер**
учасник національних відборів до Invictus Games
- > **Євгеній Омельчук**
учасник збірної AFT24
- > **Сергій Мицик**
учасник національних відборів до Invictus Games
- > **Дмитро Козак**
учасник збірної IG23
- > **Ярослав Шаркий**
учасник збірної IG25
- > **Ігор Салій**
учасник збірної AFT24

ГО "Джентльмени" займаються організацією тренувань команди ветеранів/-ок з регбі на кріслах колісних та популяризують цей вид спорту в Україні.

ГО «Міцні 300» — організація тренувань та заходів для ветеранів/-ок і військовослужбовців/-иць, надання консультацій. ГО «Спілка поранених військових України "Міцні 300"» створена в травні 2023 року. Заснована двома бойовими десантниками з пораненнями, отриманими в боях за захист України. За цей період організацією здійснено більше 300 телефонних та онлайн-консультацій діючих військових, ветеранів/-ок, поранених та їхніх родин, в тому числі щодо проблем ВЛК, УБД, МСЕК, виплат тощо; організовано поїздки більше 100 ветеранів/-ок з пораненнями з госпіталів і реабілітаційних центрів на виставки, у музеї, на відкриті спортивні тренування тощо. Ці процеси тривають і в даний момент.

Станом на зараз:

- 1) Працює у ветеранському біговому клубі «Міцні 300». 4 учасника взяли участь в міжнародних заїгах у Римі, Брайтоні, Лондоні.
- 2) Запустили ветеранську команду з боулінгу «Міцні шари».
- 3) Організували забіг 4 травня 2025 в м.Києві, Труханів острів, 300 учасників/-ць.

Захід передбачав забіги на такі дистанції: 1 км, 3 км, 5 км з перешкодами.

Особливістю буде парний забіг ветеранів/-ок з дітьми, які спільно долатимуть дистанцію з перешкодами. Окрім цього, на заході організовано експозиції ветеранських організацій, партнерів події, виступи хореографічних колективів, безоплатний фудкорт та дитячі розваги. Міцні 300 — благодійний родинний спортивний захід, який мотивує ветеранів/-ок, патріотично виховує підростаюче покоління українців/-ок та демонструє цивільним громадянам важливість підтримки військових.

4) «Ветспорт — в громади!» — діючий проект, організований 6 разів, передбачає виїзд в маленькі громади до ветеранів/-ок, а також залучення місцевої влади та бізнесу. «Я беру тренерів/-ок -ветеранів/-ок, адаптивний спортивний інвентар та проводжу відкрите тренування, де кожен/-на ветеран/-ка може на місці спробувати себе в ветеранському спорті, поспілкуватися з нами з приводу вирішення актуальних проблем». Але головне — залучення ветеранів/-ок та військових з пораненнями до ветеранського спорту як найкращого способу реабілітації: фізичної та ментальної. Функціонує за наявності спонсорської підтримки.

5) Планували запустити психологічну групову терапію для військовополонених за наявності спонсорської підтримки.

6) Планування створення осередку, потенційно — у Світловодську Кіровоградської області (населення близько 50 тис. людей, близько 350 ветеранів/-ок, поруч з Кременчуком). Зараз стоїть питання фінансування. Хочуть також додати посаду «помічника ветерана».

7) Серед майбутніх планів: організація табору зі стрільби з лука з метою навчити ветеранів/-ок цьому виду спорту, а далі закупити обладнання та передати їм його в користування в громади.

ГО «Сила захисників» (Євгеній Омельчук) — організація тренувань з пейнтболу, боулінгу, скелелазіння, адаптивних лиж та волейболу сидячи для ветеранів/-ок та членів родин. За словами Євгена, охопили 800 ветеранів/-ок.

Створення команди «Нескорені» з настільного тенісу (Дмитро Козак).

ГО «Iron Eggs» займаються організацією тренувань та змагань для ветеранів/-ок та військовослужбовців/-иць, постійне проведення тренувань з петанку, боччі, піклбол, баскетбол на кріслах колісних.

Проведення спортивного заходу до Дня створення військової частини (11 видів спорту) залучено понад 600 ветеранів/-ок та військовослужбовців/-иць, створення спортивної команди у межах 112 бригади ТРО, проведення змагань з шахів та більярду в структурі Генерального штабу ЗСУ (Ігор Салій).

Загальне охоплення ініціативами понад 1800 осіб.

Львівська область

- > **Павло Лучків**
учасник збірної IG23
- > **Сергій Шимчак**
учасник збірної IG18
- > **Дмитро Сидорчук**
учасник збірної IG17
- > **Герман Золотарьов**
учасник збірної AFT24
- > **Василь Здирко**
учасник національних відборів до Invictus Games

Ліга Нескорених (організація ветеранських змагань «Кубок Воїнів», тренувань для ветеранів/-ок та військовослужбовців/-иць). Павло Лучків долучений до обласного департаменту спорту і туризму, зокрема інваспорту як спеціаліст, займається розвитком адаптивних видів спорту, комунікацією з ветеранами/-ками і владою, надає пропозиції та допомогу в реалізації задумів. Основний вид спорту — стрільби з лука. Загалом на «Кубку Воїнів» зі стрільби з лука охопили близько 200 ветеранів/-ок, а з інших видів спорту (парасамбо, теніс, плавання баскетбол сидячи, легка атлетика, кульова стрільба, каякінг, більярд, кіберспорт) — близько 300.

Герман Золотарьов: Організація тренувань для ветеранів/-ок та військовослужбовців/-иць з центру протезування Superhumans (За лютий 2025 рік — 124 ветерани/-ки, у січні — близько 150, березень 2026 — близько 120).

Види спорту: стрільба з лука, настільний теніс, інклюзивний самбо, кікбоксінг, гірськолижні види спорту, а також возять на кульову стрільбу, волейбол сидячи, сквош).

Стрий — Василь Здирко, заснував Стрийський будинок Воїна разом з побратимом Назаром Фомінім. Надають послуги для ветеранів/-ок, військовослужбовців/-иць та їхніх рідних та близьких. Загальне охоплення ініціатив складає майже 900 осіб.

Миколаївська область

- > **Дмитро Олійник**
учасник збірної WG22
- > **Володимир Мотельчук**
учасник національних відборів до Invictus Games
- > **Олег Кравець**
учасник національних відборів до Invictus Games

Учасниками Ігор Нескорених у Миколаєві було створено ГО «Гарт», діяльність охоплює близько 20 осіб. Наразі не функціонує у зв'язку із загибеллю Дмитра Олійника (учасник збірної WG22), Володимира Мотельчука (учасник національних відборів до Invictus Games), Олега Кравця (учасник національних відборів до Invictus Games), а Олександр Пономарьов продовжує службу в лавах ЗСУ.

> Олександр Пономарьов учасник збірної IG23	
Одеська область	
> Арсен Рябошапко учасник збірної IG25 > Ілля Пилипенко учасник збірної IG25	ГО "Вільні Воїни" - організація, яка створена ветеранами для ветеранів/-ок. Займаються організацією тренувань з баскетболу на кріслах колісних, волейболу сидячи, піклболу, стрільби з луку, гольфу та плавання. Також ініціювали проведення двох Всеукраїнських змагань "На Хвилі".
Полтавська область	
> Володимир Мусяк учасник збірної IG20 > Артем Погорілий учасник збірної AFT24	Створений спортзал із закупленим адаптивним спортивним обладнанням до повномасштабної війни, але нині не функціонує, оскільки Володимир Мусяк на службі. Артем Погорілий організовує тренування з волейболу сидячи. Їздить по госпіталях, агітує долучатися до адаптивного спорту.
Рівненська область	
> Дмитро Полов'ян учасник збірної IG23 > Андрій Бадарак учасник збірної IG20	Станом на 2025 рік, Дмитро Полов'ян працював в 2 міській лікарні в місті Рівне інструктором з фізкультури, а також навчається на фізичного терапевта. Ознайомлює ветеранів/-ок та військовослужбовців/-иць, які лікуються, з адаптивними видами спорту (охопив 60-100 людей). Займається організацією фестивалів, на яких демонструються різні адаптивні види спорту, розповідає, де ними можна займатися, залучає до них ветеранів/-ок, військових і членів їхніх сімей. Крайній фестиваль був по стрільбі з луку, веслуванню та настільному тенісу. Також займається закупівлею крісел

	колісних для баскетболу і в планах зібрати свою команду. Андрій Бадарак організовує ветеранів/-ок з Рівненської області, працює соціальним працівником в ребцентрі Клевана, мотивує та готує ветеранів/-ок до Ігор Нескорених в ребцентріа також проводить тренування з плавання для дітей, зокрема захисників/-иць.
Сумська область	
➤ Микола Заріцький учасник збірної IG23	Організація тренувань для ветеранів/-ок. Чисельність ГО — 15 людей. Вдалося домовився за приватний зал, де дозволили безкоштовно проводити заняття. Зареєстрував комунальний заклад ветеранський простір «Ветеран ПРО Сумщина». Наразі на етапі розбудови: визначилися з приміщенням, затверджено структуру, штат (35 осіб).
Тернопільська область	
➤ Олексій Горб учасник збірної IG25	Організація перших в області тренувань з волейболу сидячи та розбудова адаптивних видів спорту для ветеранів/-ок в Тернополі
Харківська область	
➤ Сергій Кіяшко учасник збірної AFT24	ГО «Незламний Харків». Організація змагань для військовослужбовців/-иць та ветеранів/-ок НГУ, координує ветеранів/-ок після поранень, на постійній основі возить військовослужбовців/-иць НГУ на всеукраїнські змагання. Культурні та патріотичні заходи.

Хмельницька область

> **Тетяна Гуранська**
тренерка
з волейболу
сидячи IG25

Організація турніру з волейболу сидячи у співпраці з Іграми Нескорених. Охоплення: близько 70 ветеранів/-ок.

Чернівецька область

> **Микола Гуцкал**
учасник
національних відборів
до Invictus Games

Створена ГО, на базі якої відбувається організація тренувань для ветеранів/-ок. Нині є директором Комунального спортивно-оздоровчого підприємства «Буковина».

Чернігівська область

> **Сергій Довбиш**
учасник
національних відборів
до Invictus Games

ГО «ВСУ "Серцевір"» (ветеранська спільнота у Чернігові, організація ветеранських заходів)

Почав займатись ветеранською діяльністю 4 роки тому. Тричі на рік організовуються всеукраїнські змагання. У квітні 2025 року організували Кубок «Серцевіра» в м. Чернігів, де було представлено 8 видів спорту із реєстрацією понад 150 ветеранів/-ок. Станом на 2025, кожен тиждень грають вистави «Театром ветеранів» у різних містах (до кожної вистави залучається близько 100 людей). Також працює Директором комунального некомерційного підприємства «Ветеранський простір Чернігівської міської ради», відкрились на початку листопада 2024 (послуги: психосоціальна адаптація, іпотерапія, супровід ветеранів/-ок, відновлення через спорт — через 4 місяці закуплять адаптивне спортивне спорядження, + економічний хаб). Організуються виїзди раз / два на рік — сімейні ретрити (2 тисячі людей охоплено). Проводиться навчання адаптивних тренерів/-ок серед ветеранів/-ок (після відкриття спортивного залу з закупленим оснащенням будуть там працювати).

Додаток 3.

Приклади ветеранських ініціатив:
цитати з глибинних інтерв'ю

Респондент		Цитата (пряма)	Назва/ ідентифікатори ініціативи
Тип	№		
Міжнародний партнер	1	Після участі в Іграх Нескорених двоє учасників започаткували громадську організацію в Одесі, яка називається «Вільні воїни». І вони займаються тим, що вони починали з баскетболу на кріслах колісних, як тренування зі стрільби з лука. І зараз вони починають вже розширювати список, перелік адаптивних видів спорту, які вони пропонують ветеранам і ветеранкам в Одесі і в області.	ГО «Вільні воїни», Одеса. Баскетбол на кріслах колісних, стрільба з лука та інші адаптивні види спорту для ветеранів. Співпраця з госпіталами.
Міжнародний партнер	1	Є приклади, коли люди, які знаходяться, які дізналися про адаптивний спорт через отакі візити в госпіталах, після цього теж ставали амбасадорами. Наприклад, я знаю таку історію про стрільбу з лука. Людина просто була в госпіталі, досить в зневіреному стані. І спробували тоді от її залучили до стрільби з лука. І тепер він очолює взагалі в Україні цей рух адаптивної стрільби з лука і є, так, оцим таким надихаючим прикладом.	Рух адаптивної стрільби з лука в Україні (конкретна назва не названа). Лідер — ветеран-пацієнт госпіталю.
Міжнародний партнер	1	Є ветерани і ветеранки, які брали участь в Іграх Нескорених і потім ставали в, входили в організаційну команду, тобто надавали організаційну підтримку участі вже наступної збірної в Іграх Нескорених.	Входження колишніх учасників в організаційну команду збірної України на Іграх Нескорених (назва не конкретизована, але йдеться про структуру підготовки збірної).
Міжнародний партнер	1	Я знаю, як в Києві клуб з регбі на кріслах колісних, який започаткований капітаном і членом збірної Ігор Нескорених, які брали участь в Іграх Нескорених у Ванкувері. І так само на Волині.	Клуб регбі на кріслах колісних, Київ — засновник: капітан/член збірної IG (Ванкувер) Олексій Тюнін. Аналогічна ініціатива на Волині (без конкретної назви).

Міжнародний партнер	2	У Німеччині окрім Дня ветеранів, проводиться спортивний фестиваль Invictus кожні два роки. Востаннє в ньому брали участь близько 200 спортсменів та їхніх родин із шести країн. Цього року фестиваль відбудеться знову, і, я думаю, буде ще масштабнішим. / У червні 2024 року Німеччина вперше провела Національний день ветеранів. Це була дуже сильна подія. Вона триває і розвивається, набираючи масштабів.	1) Перший Національний день ветеранів у Німеччині — червень 2024. 2) Спортивний фестиваль Invictus Germany — щодва роки (200+ учасників з 6 країн). Обидві ініціативи натхнені проведенням IG у Дюссельдорфі (2023).
Міжнародний партнер	2	Нігерія приєдналася до нас у Дюссельдорфі 2023 року. Після цього вони почали будувати великий центр Invictus для збройних сил в Абуджі, бо раніше навіть не мали повного уявлення про кількість ветеранів та поранених. Цей центр буде не лише медичним закладом, але й матиме розвинену спортивну та реабілітаційну інфраструктуру — як для військовослужбовців, так і для їхніх родин. І я думаю, що він стане моделлю не лише для Нігерії, а й для інших країн Африки.	Armed Forces Invictus Centre, Абуджа, Нігерія — центр з госпітальними та реабілітаційно-спортивними об'єктами; планується як модель для країн Африки. Ініційовано після участі у IG Дюссельдорф 2023.
Міжнародний партнер	2	В Австралії існує Invictus Australia — свого роду національний хаб. У Німеччині також створено Invictus Germany. В Австралії розглядають можливість проведення регіональних Ігор, щоб підтримувати імпульс руху Invictus.	Invictus Australia — національний хаб; розглядають регіональні Ігри. Invictus Germany — національний хаб. Обидва — довгострокова спадщина після проведення/ участі в Іграх.
Міжнародний партнер	2	Україна подала заявку на проведення Invictus Games у майбутньому, і ми щиро підтримуємо це прагнення і готові сприяти, коли обставини дозволять. Ми маємо активну програму досліджень, проводимо тренування в Карпатах, надаємо обладнання, підтримуємо ініціативи на місці.	Заявка України на проведення Invictus Games (2029 — стійкість та відновлення; 2031 — незалежність). Тренування в Карпатах, надання обладнання (програма IGF для України).
Міжнародний партнер	3	Багато атлетів, з якими я починала програму, продовжили кар'єру як тренери, ментори або перейшли на	Колишні учасники українського баскетболу на кріслах колісних стали

		адміністративні ролі в штабі. Вони просто хочуть, щоб цей процес не зупинявся і ці можливості залишалися доступними для інших.	тренерами, менторами або членами штабу (конкретні назви не вказано; йдеться про програму баскетболу на кріслах колісних та підготовку до IG Гаага).
Міжнародний партнер	3	Для України точно потрібна програма менторства. Коли атлет, який уже пройшов через це, стає наставником для іншого, веде його за собою — це неймовірно. Військово-повітряні сили США зробили в цьому напрямку фантастичну роботу. У них є повністю вибудована система наставництва. Після того як ти побув спортсменом, ти можеш пройти навчання в їхній програмі AFW2, стати наставником, а згодом виступати перед різними аудиторіями — представляти програму, розповідати свій досвід.	Програма менторства AFW2 (USAF) як модель для України. Учасники/-ці → ментори/-ки → публічні спікери/-ки/амбасадори/-ки програми в госпіталях та на фандрейзингових заходах.
Учасник Ігор Нескорених	1	На рівні Львівщини, можу сказати — от там, де я є амбасадором цього проєкту. Проєкт називається Ліга Нескорених, це проєкт Львівської обласної військової адміністрації. От Ліга Нескорених, вона саме створена для відновлення фізичного, психологічного ветеранів. Тобто, це пов'язано як з різними адаптивними видами спорту, так і сходження на гори, сплави, потім, плавання, ну, я, можливо, некоректно назву, але плавання на байдарках, на сапах, ну, тобто це дуже велика кількість різних активностей, в яких можуть взяти участь військовослужбовці з різними пораненнями.	Ліга нескорених, Львівська область / організація активностей для фізичного та психологічного відновлення ветеранів/-ок
Учасник Ігор Нескорених	2	Я засновник проєкту «Строкати Єноти». Це проєкт дитячих таборів, який займає, ми займаємось дитячими таборами, пригодами для дітей від восьми до 18 років. Я вперше спробував провести табір після повернення з штатів, з цієї мандрівки ... Власне, сама ідея таборів не пов'язана з Іграми Нескорених ... Але	Строкати Єноти, проєкт дитячих таборів

		під час Ігор я отримав нові знайомства, навіть з канадською громадою. І це дало можливість мені потім і на тему таборів знайти однодумців. Ну і якась там мінімальна публічність дала можливість, що люди розуміли, до кого вони на табір їдуть, щоб про мене можна було просто прочитати, чим я займаюсь в своєму свідомому житті.	
Учасник Ігор Нескорених	2	Я знаю, що деякі з хлопців на місцевому рівні організовують якісь спортивні двіжухи, там, ну, з Тернополя, з Сум, знаю, хлопів там по Києву, в Одесі навіть якісь, ну, і вони, умовно кажучи, я не знаю, наскільки вони займались спортом до, але після ігор і участі, вони вже пробували організовувати не лише для себе, а й для місцевих громад.	Спортивні ініціативи на місцевому рівні
Учасник Ігор Нескорених	3	Дмитро Сидорук, який загинув, якраз займався розвитком ветеранського спорту у Львові. Так, після Інвіктуса. Ну, хоча я не знаю, може це просто так склалось, там я зараз буду розповідати, що це після Інвіктуса, може це не так, але він вже не скаже. Але факт в тому, що після 17-го року, він займався якраз ветеранським спортом у Львові. Ну, можливо, до цього в нього просто часу не було, так як там готувався до змагань тих самих. А можливо, просто такий, да, це треба просувати і робив це вдома, тобто на своєму горбу там у Львові тут.	Розвиток адаптивного спорту у Львові
Учасник Ігор Нескорених	3	Майя Москвич з... в курсі, да? Ну, от вона ж теж після Інвіктусу, до речі, відкрила секцію стрільби з лука і там розвивала це.	Секція стрільби із лука
Учасник Ігор Нескорених	3	У Чернігові, знаю, пацани займаються, теж розвивають. Сергій в Києві, короче, теж. В Черкасах. Ну, багато, насправді, багато.	Місцеві ініціативи у Києві, Черкасах, Чернігові (немає конкретних назв)

Учасник Ігор Нескорених	4	І починали ми це все з двох видів спорту: з волейболу і тенісу. Угу. А зараз вже у нас є шість видів спорту. Такі, тобто ми створили громадську організацію, яка займається реабілітацією через спорт. І проводимо баскетбол на кріслах колісних, волейбол сидячи, піклбол, плавання, стрільбу з луку і гольф. І формуємо спільноту, ветеранську спільноту, знайомимо з новими видами спорту, і все, умовно, по тим цінностям, які ми перейняли в Інвіктусі.	Громадська організація, яка займається реабілітацією через спорт (немає назви і в якому місті)
Учасник Ігор Нескорених	4	В Тернополі є, створив Олексій Горб, створив також громадську організацію, яка займається волейболом сидячим і стрільбою з лука.	ГО в Тернополі, яка займається волейболом сидячи і стрільбою з лука
Учасник Ігор Нескорених	4	Потім в Хмельницькому волейболом сидячи займається Валерій Одайник.	Волейбол сидячи в Хмельницькому
Учасник Ігор Нескорених	4	В Києві, в Києві займається регбі на кріслах колісних. Саня Андрущук і Олексій Тюнін.	Регбі на кріслах колісних в Києві
Учасник Ігор Нескорених	4	В Харкові Міша Тарасенко займається кроссфітом.	Кросфіт в Харкові
Учасник Ігор Нескорених	4	А в Дніпрі Русік розвиває стрільбу з лука і волейбол сидячи.	Волейбол сидячи і стрільба із лука в Дніпрі
Учасник Ігор Нескорених	4	В Рівному, в Рівному хлопці займаються, типу, паверліфтингом.	Секція із паверліфтингу для ветеранів у Рівному
Учасник Ігор Нескорених	4	Футбол зараз активно розвивається. Тобто, є. Навіть в Одесі у нас якби вже достатньо багато людей, які говорять про те, що вони роблять. Ну, а те, як вони роблять, то вже окрема тема.	Футбол сидячи в Одесі
Учасник Ігор Нескорених	5	Я ж кажу, до була до 21-го року громадська організація «Нескорені, Кривбас». От. Ми проводили спільно з Іграми Нескорених, зі Страткомом,	Нескорені Кривбас, спортивні змагання у Кривому Розі

		ми проводили змагання у Кривому Розі. У нас були, у нас були національні змагання — «Нескорені Кривий Ріг». Ми перші, хто впровадили призові гроші за призові місця. У нас хлопчики получали по 10 000 за золото і так далі. У нас були такі випадки, що плавці, колясочники, візочники — плавці, він в п'яти, в п'яти категоріях проплив 50 м там на спині, знаєте, 50 батерфляй і так далі. Ну, 50 000 повіз додому.	
Учасник Ігор Нескорених	5	Ну, от проводились, «Гарт» проводився. Наче в Києві, «Гарт»,— змагання.	Спортивні змагання «Гарт» у Києві
Учасник Ігор Нескорених	5	І потім, я знаю, після цього пішло, Чернігів проводив, Дніпро проводило, хлопці побачили, що в Кривому Розі, що можна провести на місцях ці ігри і почалось по всій Україні.	Спортивні змагання в містах України
Учасник Ігор Нескорених	6	І там, наприклад, «Гарт», там, чи в Чернігівські змагання. Як же ж вони називаються? Північний Форпост. У Львові там багато різних ветеранських змагань є зараз. От якщо брати їх в комплексі, то це дуже гарний і позитивний розвиток для ветеранів, які, значить, залишились, наодинці з собою. Вони не знають, куди себе подіти, і от вони бачуть, що ветерани десь чимось займаються. Вони самі починають долучатися, і це на них позитивно впливає. Вони перестають там, не знаю, зловживати алкоголем, думати якісь там дурниці, замикатися в собі, і вони починають щось змінювати в своєму житті.	Спортивні змагання: «Гарт», «Північний форпост»
Учасник Ігор Нескорених	6	Моя колега по команді, лучниця, вона, в певний час життя, після Ігор Нескорених, зробила такий, школу по стрільбі з лука. От. І довгий час вона і проводила і змагання, і тренувала своїх, ветеранів, вона цим займалася досить натхненно, але потім почалась повномасштабна війна, і вона повернулася до бойових дій. Клуб існує, але не з її участю. Там уже інші тренери, але, так, він продовжує жити цей клуб.	Клуб стрільби із лука

Учасник Ігор Нескорених	7	Самі Ігри можуть давати бажання займатися своєю справою. Я знаю хлопців зі збірної, ну, минулорічної вже збірної, які були в Ванкувері і в Історії, в Канаді, вони, наприклад, заснували свої громадські організації, які займаються розвитком адаптивних видів спорту у своєму регіоні. Або певних видів спорту, там, баскетбол на кріслах колісних, змагання з регбі на кріслах колісних	ГО з розвитку адаптивних видів спорту у містах України
Учасник Ігор Нескорених	7	Моя подруга і посестра, з якою ми тренувалися ще перед національним відбором, першим моїм національним відбором, коли я не пройшов, вона пройшла, ми тренувалися по стрільбі з луку, і вона після участі в Іграх Нескорених, в Сіднеї, повернулася і заснувала в себе в місті Луцьк тренування, стрільби з луку.	Секція зі стрільби з лука у Луцьку
Учасник Ігор Нескорених	8	Була стрільба з луку. І нам Олег Дочимінський кинув посилання, реєструйтеся, бо це ж наш *** сокіл започаткувала Майя, яка виграла Ігри Нескорених і по поверненню вона започаткувала цей клуб стрільби з луку.	Клуб зі стрільби із лука
Учасник Ігор Нескорених	8	В нас, в Одесі, наші учасники команди Ілля. Ой, Боже, дай Боже пам'яті. Ілля і Рибашапо. Вони вдвох і ще створили в себе ГОшку, яка займається реабілітацією, там хлопці тренуються, беруть участь в різних змаганнях, вони баскетбол на кріслах колісних.	Баскетбол на кріслах колісних в Одесі
Учасник Ігор Нескорених	8	В мене в місті теж створив теж тренування і з волейболом сидячи, також наш учасник.	Волейбол сидячи (місто не вказано)
Учасник Ігор Нескорених	9	Через спорт появились, не знаю, і друзі, і якась, не знаю, і там відновилися і медійність, і здоров'я, і якась мотивація, і навіть діяльність. Потім я там відкрила цей клуб стрільба з лука, це гроші мені приносив, це була моя праця вже.	Клуб зі стрільби із лука

Учасник Ігор Нескорених	9	Наприклад, Зозуляк, він супер молодець. Він став, ну, він пішов в паралімпійську збірну. І зараз, наскільки я знаю, він є амбасадором, короче, він займається протезуванням, і є амбасадором, протезів верхньої руки.	Ветеран пішов у паралімпійську збірну і є амбасадором протезування
Учасник Ігор Нескорених	9	Шевчук Сергій, з моєї тяж збірної, він на Львівщині займається спортом і проводить Кубок ветеранів, наскільки я знаю, теж активно підтримує.	Кубок ветеранів на Львівщині
Учасник Ігор Нескорених	9	Зараз купа різних змагань просто. І ця Звितяга, і Гарт, і там Ігри, і Ліга Нескорених. Тобто, як на мене, то зараз дуже медійно спорт розвинувся.	Змагання з адаптивного спорту
Учасник Ігор Нескорених	10	У Вінниці, мені здається, хлопці відкрили, в Києві відкрили. Вони зараз де ще хлопці? В Тернополі Олекса. Ну, тобто, я вам скажу, так досить багато хлопців зацікавилася і багато хлопців пішли от грати в, я знаю, двох- трьох в армфутбол грають в командах там, Бартка, Хрестоносці.	Місцеві ініціативи із розвитку адаптивного спорту
Учасник Ігор Нескорених	10	От тут навіть з моєї області хлопець відкрив не знаю, чи клуб, чи громадську організацію з по гри в петанк. Тобто він отримав грант на закупівлю інвентарю, побудову майданчика і зараз грає.	ГО з гри в петанк
Посадовці (Експерт)	1	Ми пішли в цю історію і почали розробляти... навчальну програму. Зрозуміло, що це було цілком підтримано Міністерством у справах ветеранів. І сьогодні ми говоримо про те, що така програма вже існує.	Навчальна програма для тренерів (IREX спільно з Мінветеранів) щодо роботи з ветеранами
Посадовці (Експерт)	1	Майя Москвич... брала участь в стрільбі з лука, потім започаткувала стрілецький клуб Луцькі Соколи.	Стрілецький клуб «Луцькі Соколи» (м. Луцьк)
Посадовці (Експерт)	1	Сьогодні у нас таких просто неймовірна кількість. Це "Повернись живим", "Hard".	Проект «Hard» (БФ «Повернись живим»)

Посадовці (Експерт)	1	Те, що робив Сергій Конюшок з Юрієм Степанюком про стронгменів.	Змагання зі стронгмену для ветеранів (Федерація стронгмену України)
Посадовці (Експерт)	1	В Чернігівщині кубок Полісся... свої окремі змагання з ветеранського спорту, на які вони збирають вже сьогодні там пів України.	«Кубок Полісся» (регіональні змагання в Чернігівській області)
Посадовці (Експерт)	1	Саша Терен... запустив своє шоу «Відвал ніг». Ну, там, не тільки він. Фактично він як, в тому числі учасник збірної, підсвічував комунікаційно питання того, що, наприклад, в наших містах немає інклюзивності.	YouTube-шоу «Відвал ніг або All inclusive» (просвітницький медіа-проект)
Посадовці (Експерт)	1	Саша... започаткував ГО «Джентльмени», які займаються регбі на кріслах колісних. Да, тобто це його ініціатива разом з побратимами.	ГО «Джентльмени» (команда з регбі на кріслах колісних)
Посадовці (Експерт)	1	В Черкасах вітрильний спорт відкривався ветеранам... була школа вітрильного спорту.	Школа вітрильного спорту для ветеранів/-ок (м. Черкаси)
Посадовці (Експерт)	1	В Запоріжжі чудова пауерліфтингова команда... Женя Олексієнко.	Регіональна команда з пауерліфтингу (м. Запоріжжя).
Посадовці (Експерт)	1	МВС досить активно зараз займається, а в них же там погранці, і поліція, і Національна гвардія. І в них є там, ну, власні вони спрямовують якісь ініціативи всередині структури, да, на те, щоб такий спорт розвивався, в них навіть представники є там по різних регіонах.	Внутрішні ініціативи МВС (Поліція, ДПСУ, НГУ): створення регіональної мережі представників/-ць та змагань.
Посадовці (Експерт)	2	Вони роблять дуже багато адаптивних приміщень, розуміючи вже вимоги. Хтось переробляє спуски в басейн. Ну, тобто такий рух він тут трошки є.	Програма адаптації інфраструктури МВС (басейни, спортивні зали).
Посадовці (Експерт)	2	Ми наприклад з власником Торонто, там в Торонто центр був Ібіс... вони сказали, що да, ми будемо відновлюватися вже пам'ятаючи ваші вимоги.	Адаптація готельного бізнесу (Hotel Ibis / Toronto Center) під потреби людей на кріслах колісних

Посадовці (Експерт)	2	Ми змусили переробити Кончу-Заспу, Олімпійський, локацію, яка не мала нормальних адаптивних, наприклад, умов для проживання... тепер там і паралімпійці, і всі решта, вони мають якісь [умови].	Модернізація НСЦ «Конча-Заспа» (адаптація номерів та спортивної бази).
Посадовці (Експерт)	2	Історія з Тайрою... ми тоді приїхали, власне, з плакатом, ми Free Taira... Ця кампанія спрацювала. Її звільнили тільки через публічний тиск... вона і всі решта зараз... є постійними спікерами... адвокує вже по своїй програмі.	Міжнародна адвокація та кампанія «Free Taira» (використання медійності Ігор для звільнення полонених).
Посадовці (Експерт)	3	Зараз в нас є ті проекти, які вирости з Ігор, це підготовка тренерів адаптивного спорту.	Програма підготовки тренерів адаптивного спорту (системний державний проект).
Посадовці (Експерт)	3	Команди, які вже організовують самі учасники команд Нескорених, які далі там ідуть вже, навколо себе роблять свої невеликі спільноти.	Локальні ветеранські спортивні спільноти, створені учасниками Ігор у своїх громадах.
Оргкоманда (Експерт)	1	Майя Москвич. Вона започаткувала свій стрілецький клуб в Луцьку.	Стрілецький клуб «Луцькі Соколи» (Луцьк).
Оргкоманда (Експерт)	1	Ілля Пилипенко і Арсен... вони створили свою громадську організацію Вільні воїни... провели вже перші такі Всеукраїнські змагання в Одесі.	ГО «Вільні воїни» (Одеса): тренування з 5-6 видів спорту, всеукраїнські змагання.
Оргкоманда (Експерт)	1	Він створив свою теж громадську організацію...«Північний Форпост». Вони теж організовують і тренування, і змагання в Чернігові.	ГО «Північний Форпост» (Чернігів).
Оргкоманда (Експерт)	1	Олександр Андрущук і Олексій Тюнін, вони створили громадську організацію «Джентльмени». І вони проводять тренування з регбі на кріслах колісних.	ГО «Джентльмени» (Київ): регулярні тренування з регбі на кріслах.
Оргкоманда (Експерт)	1	Андрій Кучер... створив теж свою організацію «Міцні 300», вони там організовують забіги, грають в боулінг.	ГО «Міцні 300»: легкоатлетична спільнота, забіги.
Оргкоманда (Експерт)	1	В Івано-Франківській області... Юра Гапончук. Він теж створив свою громадську організацію «Полюби долю» разом тренуються з ветеранами.	ГО «Полюби долю» (Івано-Франківщина).

Оргкоманда (Експерт)	1	Володя Мосяк, він створив свій спортивний клуб. Це спортивний зал... закупити обладнання... тренуються ветерани, діти.	Спортивний зал / клуб Володимира Мосяка (Карлівка, Полтавська область).
Оргкоманда (Експерт)	1	Сашко Куторацький. Він створив свою громадську організацію «Дніпро Честь» займаються спортивною реабілітацією.	ГО «Дніпро Честь» (Дніпро).
Оргкоманда (Експерт)	1	В Кривому Розі... після участі в Invictus Games створили свої змагання для ветеранів і членів їхніх родин.	Змагання ветеранів/-ок та членів/-ок родин у Кривому Розі (ініціатор — Валерій Катькін).
Оргкоманда (Експерт)	2	Андрій [Бадарак]... він живе в Клевани... він почав тренувати діток плаванню. В нього є група... близько зараз 50 діток.	Дитяча секція з плавання Андрія Бадарака (Клевани, Рівненська область).
Оргкоманда (Експерт)	2	Вони зараз заснували благодійний фонд... спрямований на підтримку військовослужбовців в себе регіонально, локально.	Благодійний фонд Веніаміна Бондарчука (Вінниччина).
Оргкоманда (Експерт)	2	Олександр Чуб... відкрив дитячий табір, «Строкати Єноти», який на сьогодні є прям офісним... окремі історії для родин загиблих, полонених.	Дитячий табір «Строкати Єноти».
Оргкоманда (Експерт)	2	Микола Заріцький... виграв грант... відкрив дитячий садочок в Києві, а в Сумах він ще так само робить двіж саме по ветеранському спорту.	Дитячий садочок (Київ) та Ветеранський спорт у Сумах.
Оргкоманда (Експерт)	2	В Миколаєві... хлопці створили спортивний клуб ветеранський Гарт і прям за руку приводили інших своїх побратимів в спортзал.	Ветеранський спортивний клуб «Гарт» (Миколаїв).
Оргкоманда (Експерт)	3	Андрій Бадарак... виграв чемпіонат України з плавання серед параолімпійців... вивчився на реабілітолога... зараз він є тренером в дитячо-юнацькій спортивній школі... у нього десь біля 50 дітей кожного дня працює.	Дитяча секція плавання та реабілітація (сmt Зоря/Клевани, Рівненщина).

Оргкоманда (Експерт)	3	Яна [Майя] Москвич... зараз навчається на психотерапевта в Українському католицькому університеті... далі буде працювати в цьому напрямку.	Фахова психотерапевтична допомога (нова професійна ініціатива учасниці).
Оргкоманда (Експерт)	3	Яна [Майя] Москвич брала участь у змаганнях стрільби з лука, і в неї так само був відкритий спортивний клуб стрільби з лука в Луцьку.	Стрілецький клуб стрільби з лука (м. Луцьк).
Оргкоманда (Експерт)	3	Ігор Галушка так само тренер-викладач і реабілітологом став... він є просто рольовою моделлю чудовою.	Реабілітаційна та викладацька діяльність Ігоря Галушки
Оргкоманда (Експерт)	3	Артем... із міста Черкас... він очолював і створив ветеранський спортивний футбольний клуб.	Ветеранський футбольний клуб (м. Черкаси).
Оргкоманда (Експерт)	4	Майя Москвич... започаткувала першу лучну стрілецьку школу... «Archers» стала центром стрільби з лука в Луцьку, а в подальшому «Волинській області».	Стрілецька школа «Archers» (м. Луцьк та Волинська обл.)
Оргкоманда (Експерт)	4	Володя Мошак, він створив свій зал в Карлівці... для ветеранів, для їхніх родин, для військовослужбовців.	Ветеранський спортивний зал (м. Карлівка, Полтавщина).
Оргкоманда (Експерт)	4	створюють осередок, який займається спортивною адаптацією... в Одесі. Така сама група є у Львові, Хмельницькому, Черкасах, в Тернополі.	Регіональна мережа осередків адаптивного спорту (Одеса, Львів, Хмельницький та ін.).
Оргкоманда (Експерт)	4	Перший... указ президента про спортивну реабілітацію ветеранів АТО, був підписаний саме на Іграх Нескорених... в травні 2018 року.	Указ Президента про спортивну реабілітацію (інституційний вплив).
Оргкоманда (Експерт)	4	В цьому році була прийнята постанова про адаптивний спорт... про розвиток адаптивного спорту в громадах. І все почалося з Ігор Нескорених.	Державна Постанова про адаптивний спорт (2024 р.)
Оргкоманда (Експерт)	4	Його справа ще досі живе у Львові. Його рекламні партнери продовжують... його побратими продовжують цю справу [виготовлення спеціальних мундшуків для стрільби ротом].	Виробництво адаптивного обладнання (спадок Дмитра Афанасьєва, м. Львів).

Оргкоманда (Експерт)	4	Ми змусили переробити Кончу-Заспу: розширили двері, повністю зробили ремонт, забрали всі бар'єри у ванних кімнатах.	Модернізація бази НСЦ «Конча-Заспа» (інклюзивна інфраструктура).
Оргкоманда (Експерт)	4	На Буковелі... формуються певні схили, а також... склади обладнання для монолижі... щоб особи з ампутаціями могли кататися.	Адаптація гірськолижної інфраструктури (курорт Буковель).
Оргкоманда (Експерт)	5	Сергій... зараз інструктор з кульової стрільби. У нас у Львові відкрили стрільницю, і Сергій пішов туди працювати.	Міська стрільниця у Львові (працевлаштування ветеранів).
Оргкоманда (Експерт)	5	Ветеран Вараш... він рушій там. Каже: "Я буду рухатися, я буду це все змінювати... інтегрувати це [на атомній станції]".	Спортивна ініціатива на Рівненській АЕС (м. Вараш)
Оргкоманда (Експерт)	5	Іван хоче відкрити школу для незрячих. Вони отримали грант... будуть розвивати стрільбу для таких, собі подібних.	Школа стрільби з лука для незрячих (грант на адаптивний спорт).
Оргкоманда (Експерт)	5	Вони масово відкривають кав'ярні, спортивні клуби... підприємцям дають роботу.	Мережа ветеранських бізнесів (кав'ярні, приватні спортклуби).
Член родини	1	Ми заснували в 22-му році благодійний фонд підтримки ветеранів та їхніх родин. І напрямок адаптивного спорту ми його виділяємо як один із основних і фундаментальних. Ми в нього дуже віримо, як у формат відновлення.	Благодійний фонд підтримки ветеранів/-ок та їх родин (засновано 2022; конкретна назва не названа). Напрямки: адаптивний спорт, рескілінг ветеранів/-ок (навчання саперів гуманітарного розмінування), психологічна підтримка. Поїздки до Adaptive Sports Center (Колорадо, США, 2023 та 2024/2025).
Член родини	1	Я знаю, що Ілля, він був в Іграх Нескорених, і він створив організацію вже теж, підтримки ветеранів. Це все прям такий наглядний, от. Ігор Галушка, він	1) Організація підтримки ветеранів/-ок, заснована Іллею (ІГ-учасник; конкретна назва не

		якраз їздив з нами тоді, і він теж активно підтримує ветеранів, от у Львові, у Львівській області.	названа). 2) Ініціативи Ігора Галушки з розвитку адаптивного спорту у Львові/Львівській обл. (грант на обладнання від IGF або держави).
Член родини	2	У нас була, це до повномасштабки, була громадська організація «Кривий Ріг. Нескорені», де ми залучали, залучали і тренували в міру своїх можливостей хлопців.	ГО «Кривий Ріг: Нескорені» (Кривий Ріг; діяла до повномасштабного вторгнення). Залучення та тренування ветеранів/-ок.
Член родини	2	Він вступив до вищого навчального закладу. І він хоче стати тренером. Він буде тренувати таких, як він, зазнавших каліцтва ветеранів, я так думаю.	Навчання учасника IG (побратим респондента 2) у ВНЗ за спортивно-тренерською спеціальністю з метою тренувати ветеранів/-ок з пораненнями (ініціатива на стадії реалізації).
Член родини	2	Знаю приклади, що і в професійний спорт пішли ветерани після Інвіктусу. Вітя Легкодух. Він член, якщо я не помиляюсь, паролімпійської збірної з метання диска. Віктор Легкодух зі Львова.	Перехід у паролімпійський спорт: Віктор Легкодух (Львів) — член паролімпійської збірної з метання диска після участі в Invictus Games.
Член родини	3	Він на Іграх Нескорених зустрів свого друга, зараз колегу, з яким вони разом тепер співпрацюють, роблять свою громадську організацію, поширюють далі це все. Ну, і їм все вдалося, тобто, я вважаю, що в них дуже успішна зараз ця організація, «Вільні воїни». Цього літа, ні, не літа, господи, восени вони провели вже перші змагання тут в Одесі на хвилі.	ГО «Вільні воїни», Одеса — адаптивний спорт для ветеранів/-ок. Співзасновники: двоє учасників IG, що познайомились на Іграх. Перші змагання восени (адаптивне веслування «на хвилі», ~100 учасників). Підтримка від команди IGF (крісла, інформаційна та медійна підтримка).
Член родини	4	Він був депутатом Київради дев'ятого скликання. Він зовсім недовго пробув депутатом Київради і, на жаль, загинув. Але мав постійно він громадську діяльність і він займався ще була така громадська об'єднання «Дія» — державна ініціатива.	Громадська ініціатива/об'єднання «Дія» (Державна ініціатива Яроша, Дмитра Яроша) — патріотично-громадянський рух (всі регі-

		Яроша, Дмитра Яроша. Бо він служив, був першим заступником командувача Української добровольчої армії Дмитра Яроша.	они України). Учасник IG — активний учасник руху, депутат Київради (комітет охорони здоров'я, реабілітація ветеранів/-ок). Загинув; проекти з реабілітації залишились незавершеними
Член родини	5	Він почав після Ігор Нескорених ще займатися гольфом і професійно. І він хотів зробити, поширити гольф, як реабілітаційний спорт саме для українських ветеранів. Плюс він став депутатом міської ради, і хотів якраз будучи депутатом, розвивати також ветеранський спорт.	Популяризація гольфу як реабілітаційного виду спорту для ветеранів/-ок — ініціатива учасника IG (капітана збірної). Організація безкоштовних ранкових занять у гольф-клубах. Відкриття майданчиків для ветеранів/-ок. Депутатська діяльність у міській раді з метою розвитку ветеранського спорту (Назву міста не вказано).
Член родини	5	Він розповідав своїм знайомим із війська про Ігри Нескорених. Тобто поширював інформацію і таким чином закликав їх брати участь у подальших Іграх Нескорених.	Неформальна амбасадорська діяльність учасника IG — поширення інформації серед військових, залучення нових учасників/-ць до Ігор (без формальної назви організації).

ІГРИ НЕСКОРЕНИХ

10 ШЛЯХ ТРИВАЄ

Київ 2026